

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Jaarverslag 2003

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Jaarverslag AIVD 2003

Woord vooraf

De aanslagen in Madrid op 11 maart 2004 laten zien dat ook West-Europa tot het strijdtoneel behoort van de radicaal-islamitische terroristische netwerken die het Westen als hun vijand zien. Het is een van de opgaven van deze tijd te voorkomen dat de terroristen, die met hun aanslagen angst en onrust teweeg willen brengen, erin slagen onze samenleving te ondermijnen. Bij het voorkomen van aanslagen spelen inlichtingen- en veiligheidsdiensten een belangrijke rol. Zij hebben de taak zicht te houden op de personen die zich op het pad van het terrorisme begeven en tijdig te waarschuwen, zodat aanslagen kunnen worden voorkomen. De AIVD heeft op dit terrein de afgelopen jaren verschillende resultaten geboekt.

Het jaarverslag 2003 geeft inzicht in het onderzoek van de AIVD naar de dreiging van het internationale terrorisme. Daarnaast wordt ingegaan op andere actuele risico's voor de nationale en internationale veiligheid, zoals de proliferatie van massavernietigingswapens en gewelddadig activisme. Aan de orde komt ook de beveiligingsbevorderende taak van de AIVD, waartoe het verrichten van veiligheidsonderzoeken naar kandidaten voor vertrouwensfuncties behoort. Nieuwe taken van de AIVD waarvan verslag wordt gedaan, zijn het verzamelen van inlichtingen betreffende het buitenland en de deelname aan het nieuwe stelsel van bewaken en beveiligen. Het jaarverslag bevat geen informatie over operationele aangelegenheden. Deze informatie is geheim en wordt uitsluitend verstrekt aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer en de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, die in 2003 met haar werkzaamheden is begonnen.

J.W. Remkes,
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Inhoud

	Woord vooraf	3
I	Ontwikkelingen op het gebied van de nationale veiligheid	11
I.1	Bedreigingen voor de nationale veiligheid	11
I.1.1	Islamistisch terrorisme en radicale stromingen binnen de islam	11
I.1.2	Ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden	12
I.1.3	Proliferatie van massavernietigingswapens	13
I.1.4	Gewelddadig dierenrechtenactivisme	14
I.2	De rol van de AIVD	15
I.3	Nieuwe taken	17
I.3.1	Inlichtingentaak buitenland	17
I.3.2	Bewaken en beveiligen	17
2	Terrorisme	21
2.1	Islamistisch terrorisme	21
2.1.1	Internationale ontwikkelingen	21
2.1.2	Terrorisme en guerrilla	22
2.2	Nederland en het islamistisch terrorisme	24
2.3	Overige terroristische groeperingen	26
2.3.1	DHKP/C (Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/Front)	26
2.3.2	ETA	27
2.3.3	IRA	27
2.3.4	Communist Party of the Philippines/New People's Army	28
2.3.5	Mujahedin-e Khalq	29
2.4	Financieel onderzoek	30
2.5	Migratie en terrorisme	31
3	Radicaliseringstendensen	33
3.1	Het onderzoek naar radicalisering	33
3.2	De Marokkaanse gemeenschap	34
3.2.1	Politieke radicalisering binnen de Marokkaanse gemeenschap	34
3.2.2	Religieuze radicalisering binnen de Marokkaanse gemeenschap	35
3.3	De Turkse en Koerdische gemeenschappen	36
3.3.1	Aanslagen in Turkije	37

3.3.2	Turkse radicaal-islamitische netwerken en organisaties	37
3.3.3	KADEK (het Congres van Vrijheid en Democratie in Koerdistan)	38
3.4	De Afghaanse gemeenschap	39
3.5	De Pakistaanse en Indiase gemeenschap	40
3.6	De Tsjetsjeense gemeenschap	40
3.7	Joodse Defensie Liga	41
3.8	Extreem rechts	42
4	<u>Politiek gewelddadig activisme</u>	<u>45</u>
4.1	Links activisme	45
4.2	Anti-globalisering	46
4.3	Anti-militarisme	47
4.4	De Molukse gemeenschap	47
5	<u>Ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden</u>	<u>51</u>
5.1	Algemeen	51
5.2	Het Turkse beheersnetwerk	53
5.3	Beïnvloedingsactiviteiten van islamitische gidslanden	54
5.4	Archieven Stasi	55
6	<u>Internationale rechtsorde</u>	<u>57</u>
6.1	Proliferatie van massavernietigingswapens	57
6.1.1	Risicolanden	57
6.1.2	NBCR-terrorisme	59
6.2	Internationale organisaties	60
6.2.1	Joegoslavië Tribunaal	61
6.2.2	Internationaal Strafhof	61
7	<u>Inlichtingen buitenland</u>	<u>63</u>
7.1	Algemeen	63
8	<u>Beveiligingsbevordering</u>	<u>67</u>
8.1	Bijzondere informatie	67
8.1.1	Werkgroep bijzondere informatiebeveiliging	67
8.1.2	Implementatie cryptofaciliteit	68
8.1.3	Security scans en adviezen	68
8.1.4	Herziening regelgeving beveiliging bijzondere informatie	68

8.1.5	National Security Authority in het kader van de NAVO	69
8.1.6	National Security Authority in het kader van de EU	70
8.1.7	Het Europese Galileo project	71
8.2	Beveiligingsbevordering vitale sectoren	72
8.2.1	Project Bescherming Vitale Infrastructuur	72
8.2.2	Andere activiteiten gericht op vitale sectoren	73
8.3	Integriteit van het openbaar bestuur	74
8.3.1	Handboek integriteit	74
8.3.2	Meldpunt integriteitsaantastingen	75
8.4	Personen, objecten en diensten	76
8.5	Vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken	76
8.5.1	Veiligheidsonderzoeken door de Koninklijke Marechaussee	77
8.5.2	Veiligheidsonderzoeken bij en door de politiekorpsen	77
8.5.3	Overzicht aantallen functies en onderzoeken	78
8.5.4	Resultaten	79
8.5.5	Bezwaar en beroep veiligheidsonderzoeken	81
9	Parlementaire zaken en wetgeving	85
9.1	De Tweede Kamer	85
9.2	De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	86
9.3	Prinses Margarita en haar echtgenoot	87
9.4	Voorgenomen huwelijk prins Johan Friso	88
9.5	Wet- en regelgeving	89
10	Samenwerking	91
10.1	Samenwerking in Nederland	91
10.1.1	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	91
10.1.2	Politie, justitie en KMAR	91
10.1.3	Ministerie van Justitie	94
10.1.4	Ministerie van Buitenlandse Zaken	94
10.1.5	Financieel Expertisecentrum (FEC)	94
10.2	Samenwerking binnen het Koninkrijk	95
10.3	Samenwerking in de Europese Unie	95
10.3.1	Counter-terrorist Group	96
10.3.2	Comité Terrorisme	96
10.3.3	Werkgroep Terrorisme	97
10.4	Internationale samenwerking	98

10.4.1	Het AIVD-liaison-netwerk en de bilaterale contacten	98
10.4.2	Internationale samenwerking op het gebied van beveiligingsstandaarden	99
II	Communicatie, inzageverzoeken en klachten	101
II.1	Communicatie	101
II.2	Verzoeken om kennisneming	101
II.3	Klachten	102
II.4	Geschiedschrijving	103
I2	Interne bedrijfsvoering	105
I2.1	Personeel	105
I2.2	Informatievoorziening	105
I2.3	Facilitair Bedrijf	106
I2.4	Registratie, documentatie en archief	107
I2.4.1	Archiefselectielijst	107
I2.4.2	RID schouwingen	107
I2.5	Kwaliteitsmanagement	108
I2.6	Financiën	108
I2.7	Bedrijfsvoeringsmededeling	110
I2.7.1	Departementale Auditdienst	111
Bijlage 1	Kamerstukken over de AIVD in het jaar 2003	115
Bijlage 2	Sturing en controle	135

1 Ontwikkelingen op het gebied van de nationale veiligheid

Dit hoofdstuk gaat in op actuele ontwikkelingen op het gebied van de nationale veiligheid. Allereerst komen enkele van de belangrijkste veiligheidsvraagstukken van dit moment aan de orde. Daarna wordt de rol van de AIVD belicht. Tenslotte wordt aandacht besteed aan de nieuwe taken die de dienst in de afgelopen periode heeft gekregen. In de volgende hoofdstukken komen deze onderwerpen uitgebreider aan de orde.

1.1 Bedreigingen voor de nationale veiligheid

Tot de belangrijkste bedreigingen voor de nationale veiligheid behoort het internationale terrorisme van radicaal-islamitische signatuur. Daarnaast vragen ook andere radicale stromingen binnen de islam, waar deze de westerse samenleving afwijzen, om aandacht. Verder blijft oplettendheid geboden voor inbreuken op de Nederlandse soevereiniteit door buitenlandse inlichtingendiensten of andere vormen van buitenlandse inmenging. De proliferatie van massavernietigingswapens is nog altijd een belangrijk aandachtsgebied van de AIVD. Gewelddadige vormen van dierenrechtenactivisme in Nederland vragen in toenemende mate de aandacht. Deze verschijnselen worden hierna nader toegelicht.

1.1.1 Islamistisch terrorisme en radicale stromingen binnen de islam

Het islamistisch terrorisme vindt zijn oorsprong in een diepgewortelde haat tegen het Westen, dat in de ogen van islamistische strijders en terroristen probeert de moslims in de wereld te overheersen. De haat richt zich ook tegen islamitische regeerders die bereid zijn tot samenwerking met het Westen en die zich in hun levenswandel en beleid niet volledig richten naar de sharia, het islamitisch recht. De strijd heeft inmiddels een aanhoudend karakter gekregen, met de bloedige aanslagen van 11 maart 2004 als voorlopig nieuw dieptepunt. De gevolgen worden steeds duidelijker zichtbaar: een groeiende maatschappelijke polarisatie in vooral westerse samenlevingen, mondiale radicalisering van moslims alsmede een groeiende bereidheid tot het ontplooiën van gewelddadige activiteiten ten behoeve van de jihad. Vanuit het perspectief van de gewelddadige islamisten zijn dit successen. Deze successen zullen

ondanks alle substantiële tegenslagen voor het netwerk van Al Qa'ida mogelijk aanleiding zijn om de ambities verder te verhogen.

De dreiging van de radicale islam manifesteert zich niet uitsluitend als een terroristische dreiging. De radicale islam bestaat uit een veelheid van stromingen, bewegingen en groeperingen. Deze vertonen weliswaar verwantschap met elkaar (met name wat betreft de geloofsbeleving en anti-westerse sentimenten), maar kunnen daarnaast zeer verschillende opvattingen hebben over de na te streven doelen en de daarbij te gebruiken middelen. Naast radicaal islamitische organisaties en netwerken die zich toelagen op de jihad (in de betekenis van gewapende strijd) tegen onder meer het Westen, staan andere die dawa centraal stellen (via missiewerk uitdragen van radicaal islamitische ideologie), terwijl sommige groeperingen en netwerken beide combineren.

Het niet onmiddellijk gewelddadige karakter van de dawa-georiënteerde vormen van radicale islam betekent zeker niet dat zij geen belangrijke veiligheidsrisico's kunnen vormen. Binnen dergelijke varianten van radicale islam streeft men naar het 'her-islamiseren' van de moslimminderheden in het Westen. De westerse minderheden worden gezien als 'onderdrukte broeders' die bevrijd dienen te worden van het 'juk van de westerse verblindings'. De op dawa gerichte groeperingen kiezen daarbij voor lange-termijnstrategieën van continue beïnvloedingsactiviteiten vanuit extreem-puriteïne, intolerante en sterk anti-westerse denkkaders. Zij prediken daarbij een extreme afzijdigheid van de westerse samenleving en propageren vaak onverdraagzaamheid ten aanzien van andere groepen. Voor de AIVD betekent dit een verbreding van het aandachtsgebied, zodat zicht wordt verkregen op de uiteenlopende verschijningsvormen van de radicale islam en de gevolgen daarvan voor onze samenleving. Nadrukkelijk wordt daarbij nog eens aangetekend dat de steun in Nederland voor radicale interpretaties van de islam betrekkelijk klein is, want de grote meerderheid van de in ons land levende moslims is wars van extremisme en geweld.

1.1.2 Ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden

Op verschillende wijzen ontplooiën andere landen - buiten de officiële kanalen om - in Nederland activiteiten die een aantasting betekenen van de Nederlandse soevereïneit. Zo proberen landen hier migrantengroepen te controleren, dan wel een bepaalde vorm van religie te propageren die haaks staat op de waarden in onze samenleving. Ook trachten buitenlandse mogendheden langs de weg van de klassieke spionage

onverminderd politieke, militaire, economische en wetenschappelijke informatie in Nederland te vergaren of maatschappelijke besluitvormingsprocessen in hun voordeel te beïnvloeden. Tenslotte blijken buitenlandse inlichtingendiensten soms steun te verlenen aan het internationale terrorisme, zich bezig te houden met illegale migratie of betrokken te zijn bij de proliferatie van massavernietigingswapens.

De weerstand in de Nederlandse samenleving tegen deze heimelijke activiteiten van andere landen in Nederland lijkt te zijn afgenomen, terwijl het verschijnsel in omvang eerder lijkt toe te nemen. Dit houdt verband met de voortgaande internationalisering, waarbij in de samenwerkingsrelaties tussen landen een duidelijke scheiding tussen vriend en vijand niet (meer) te maken is. Niet eeuwige vrienden of eeuwige vijanden vormen het uitgangspunt voor de internationale betrekkingen, maar permanente nationale belangen. De AIVD streeft naar het onderkennen en bestrijden van de ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden in Nederland. Tevens werkt de AIVD aan het verhogen van de weerstand daartegen, onder meer door het informeren van instellingen en bedrijven over de risico's van buitenlandse inlichtingenactiviteiten.

1.1.3 Proliferatie van massavernietigingswapens

De verspreiding of proliferatie van chemische, biologische of nucleaire wapens en hun overbrengingsmiddelen zoals ballistische raketten staat nog altijd hoog op de internationale politieke agenda. Actuele kwesties zijn de controverse rond de vermeende aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak, de internationale druk op Iran om openheid te geven over zijn nucleaire programma, de oplopende politieke spanningen rond de nucleaire ambities van Noord-Korea en de steun vanuit Pakistan aan de nucleaire programma's van andere landen. Het recente voornemen van Libië om zijn programma's voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens te staken heeft tot positieve reacties geleid binnen de internationale gemeenschap.

De afgelopen decennia zijn verschillende wapenbeheersings- en non-proliferatieverdragen gesloten die trachten de verspreiding van massavernietigingswapens tegen te gaan. Deze verdragen zijn door een groot aantal landen ondertekend en op nationaal niveau uitgewerkt in een exportcontrolebeleid. In Nederland werken diverse overheidsinstanties, wetenschappelijke instellingen en bedrijfsleven nauw samen om dit beleid vorm te geven. De AIVD ondersteunt dit beleid door het verstrekken van adviezen en het onderkennen van pogingen om in of via Nederland materiaal of kennis te verwerven ten behoeve van programma's van massavernietigingswapens.

Exportcontrole kent een relatief succes doordat het vertragend werkt op de verwervingspogingen van risicolanden. Exportcontrole kent echter enkele belangrijke beperkingen, ingegeven door het feit dat de controlegoederen ‘dual-use’ zijn (dit houdt in dat de goederen zowel civiele als militaire toepassingen kunnen hebben). Door de werking van exportcontrolebeleid zijn verwervingsorganisaties van risicolanden hun methodes steeds beter gaan verhullen en van complexe omleidingroutes gebruik gaan maken. Een andere ontwikkeling is dat landen van zorg in toenemende mate samenwerken op het gebied van ontwikkeling, productie en verwerving van massavernietigingswapens, de zogeheten ‘secundaire proliferatie’. Tot slot hebben exportcontroleregimes waarschijnlijk weinig tot geen invloed op de bestrijding van het verkrijgen van nucleaire, biologische en chemische middelen door niet-statelijke actoren. Deze lijken minder waarde te hechten aan kwaliteit en kwantiteit van het strijdmiddel en richten zich voor de verwerving van deze middelen primair op de binnenlandse markt.

Binnen de Europese Unie zijn op de top van Thessaloniki van juni 2003 nieuwe afspraken over de bestrijding van proliferatie gemaakt. Dit heeft geresulteerd in een ‘Strategy against the proliferation of Weapons of Mass Destruction’. Daarnaast is als nieuw antwoord op de beperkingen in de aanpak van proliferatie van massavernietigingswapens in 2003 het Proliferation Security Initiative (PSI) van start gegaan. Nederland neemt sinds medio 2003 deel aan dit initiatief. Het richt zich op het voorkomen van transporten van (onderdelen van) massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen over zee, land of door de lucht.

1.1.4 Gewelddadig dierenrechtenactivisme

De acties van radicale dierenrechtenactivisten roepen steeds meer verzet op in de samenleving. In verschillende Europese landen, waaronder Nederland, werkt de overheid aan maatregelen om deze acties tegen te gaan. Op de activisten zelf lijkt deze tegenstand vooralsnog weinig effect te hebben. Eerder is sprake van een gestage verharding van hun acties. Ook in het afgelopen jaar is de bedrijfsvoering van een groot aantal ondernemingen (zoals bontwinkels, nertsenfarms, pluimveehouderijen en vleesverwerkende bedrijven) bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt, onder andere door middel van brandstichting en grootschalige vernielingen. Daarnaast groeide het aantal bedreigingen van personen die (mede)schuldig zouden zijn aan dierenleed en werden mensen, zowel in hun werk als in hun privé-leven lastiggevallen. Daarmee wil

men deze personen dwingen om te zien naar ander werk. Een aantal keren kwam het tot bedreigingen aan het adres van Tweede Kamerleden, die vanuit het oogpunt van de dierenrechtenactivisten onwelgevallige opvattingen kenbaar maakten.

De AIVD verricht onderzoek om de harde kernen van het dierenrechtenactivisme op het spoor te komen en meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van het verschijnsel. Dit onderzoek is mede gericht op het vinden van mogelijkheden om de radicaliseringsprocessen binnen het dierenrechtenactivisme te onderkennen en tegen te gaan. Op verzoek van de Tweede Kamer wordt in 2004 over het dierenrechtenactivisme een aparte notitie aan de Kamer aangeboden.

1.2 De rol van de AIVD

De ontwikkelingen op het gebied van de nationale veiligheid zijn voor het merendeel internationaal. De AIVD onderhoudt contacten met meer dan honderd buitenlandse diensten om zeker te zijn van een goede informatiepositie. In het algemeen is de complexiteit van de internationale samenwerking toegenomen, omdat soms belangen worden gedeeld en in andere gevallen belangen strijdig zijn, zoals in het geval van diensten uit niet-democratische landen. Op een aantal terreinen, zoals de strijd tegen het terrorisme, is de internationale samenwerking de laatste jaren sterk geïntensiveerd. Binnen Europa zijn verschillende samenwerkingsverbanden van inlichtingen- en veiligheidsdiensten ontstaan. De AIVD zoekt actief naar verbreding en intensivering van de internationale samenwerking en stelt waar mogelijk zijn kennis en expertise beschikbaar aan andere diensten.

De dienst attendeert bestuur en samenleving op concrete dreigingssituaties, maar ook op ontwikkelingen die consequenties kunnen hebben voor de nationale veiligheid. Bestuur en samenleving verwachten echter niet alleen dat veiligheidsrisico's worden gesignaleerd, maar ook dat maatregelen worden getroffen om deze risico's tegen te gaan. Dit plaatst de AIVD steeds meer in de rol van veiligheidsadviseur, naast de traditionele waakhondfunctie.

De toegenomen maatschappelijke relevantie van het werk van de AIVD heeft ertoe geleid dat de dienst regelmatig in het centrum van de publieke belangstelling staat. In een aantal gevallen was in het afgelopen jaar sprake van forse kritiek. Zo zou de dienst in de gebeurtenissen rond prinses Margarita en haar man, de heer De Roy van Zuidewijn, en in die rond mevrouw Wisse Smit zijn taken niet goed hebben

uitgevoerd. Ook de vrijlating op last van de rechtbank van personen, die op grond van informatie van de AIVD waren aangehouden vanwege betrokkenheid bij terroristische activiteiten, leidde tot vragen over de waarde van AIVD-informatie.

In het publieke debat blijken nogal eens misverstanden over de wettelijke mogelijkheden en beperkingen van de AIVD een rol te spelen. Zo wordt nogal eens verondersteld dat de vrijlating van vermeende terroristen te wijten zou zijn aan gebrekkige informatie van de AIVD. De wettelijk opgelegde bescherming van bronnen en werkwijzen legt echter beperkingen op de informatie van de AIVD in een strafproces. Verder valt op dat, waar de discussie over de AIVD (en zijn voorloper de BVD) in het verleden vooral ging over de vraag of de dienst de grenzen van zijn taken en bevoegdheden niet overschreed, nu vaak de vraag wordt opgeroepen of de dienst wel voldoende is toegerust om zijn taken goed te kunnen uitvoeren.

Inmiddels heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op voorstel van de Tweede Kamer, besloten tot een onderzoek naar de wijze waarop de AIVD zijn werk doet. Daartoe heeft hij een commissie Bestuurlijke Evaluatie ingesteld, die onderzoek doet naar de wettelijke taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en middelen van de AIVD en de wijze waarop de AIVD daar in de aan verandering onderhevige praktijk mee omgaat. De commissie doet aanbevelingen gericht op het toekomstig functioneren van de dienst. De bevindingen van de commissie zullen door de minister naar verwachting in het najaar van 2004 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Tegelijk is de minister zich er terdege van bewust dat verkeerde verwachtingen en misverstanden over de AIVD moeten worden weggenomen. Waar nodig zullen minister en AIVD dan ook voor voorlichting zorgdragen.

1.3 Nieuwe taken

De AIVD heeft in de afgelopen jaren enkele nieuwe taken gekregen. Met de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten op 29 mei 2002 werd de taak om inlichtingen te verzamelen betreffende het buitenland toegevoegd. Daarnaast wordt, als uitvloeisel van het rapport van de commissie Van den Haak, gewerkt aan het nieuwe stelsel van bewaken en beveiligen van personen in Nederland en is de taak van de AIVD op dat terrein aangepast.

1.3.1 Inlichtingentaak buitenland

Voor het onderzoek dat de AIVD in het kader van de nieuwe inlichtingentaak buitenland verricht is het noodzakelijk dat nadrukkelijker aandacht wordt besteed aan het formuleren van prioriteiten binnen de vastgestelde onderwerpen. Zeker in de huidige fase, nu sprake is van geringe beschikbare menskracht, is dit van belang, maar ook bij inzet op volle sterkte (streefjaar: 2007) zal niet tegelijkertijd in alle behoeften voorzien kunnen worden. Ondanks de complexiteit van het stellen van prioriteiten in interdepartementaal verband, zijn in de loop van 2003 de eerste stappen op dit pad gezet. In 2004 zal hieraan met kracht verder worden gewerkt.

1.3.2 Bewaken en beveiligen

De dodelijke aanslag op LPF-lijsttrekker Pim Fortuyn op 6 mei 2002 maakte duidelijk dat ingrijpende veranderingen noodzakelijk waren in het overheidsdenken en -handelen met betrekking tot veiligheidsrisico's waaraan politici en andere belangrijke personen en instellingen blootstaan die het Nederlandse democratische bestel schragen. De Commissie Van den Haak, legde met haar conclusies en aanbevelingen de basis voor een geheel nieuw stelsel Bewaken en Beveiligen. Binnen dit stelsel is, naast organisaties als de KLPD, een belangrijke rol toebedeeld aan de AIVD.

De AIVD concentreerde zich voorheen vrijwel uitsluitend op politiek-extreme personen en groeperingen, van wie het vermoeden bestond dat zij een bedreiging vormden voor de democratische rechtsorde en staatsveiligheid. Als in dit onderzoek signalen opgevangen werden dat zich vanuit die hoek een dreiging openbaarde, werden de voor de beveiliging verantwoordelijke autoriteiten onverwijld ingelicht. Deze dreigingsgeoriënteerde werkwijze van de AIVD is vruchtbaar gebleken en is daarom ook in het nieuwe stelsel intact gelaten.

De belangrijkste wijziging die de introductie van het nieuwe stelsel voor de AIVD met zich mee heeft gebracht, is het invoeren van de zogeheten risicobenadering. Deze is complementair aan de genoemde dreigingsoriëntatie. Bij de risicobenadering worden de te beschermen personen en instellingen als uitgangspunt genomen voor een continu scanproces, waarbij systematisch aandacht wordt besteed aan het onderkennen en helpen tegengaan van potentiële dreigingen en risico's. Het betreft daarbij risico's die voortvloeien uit de aard van de functie van de te beveiligen persoon of instelling of uit hun feitelijk handelen. Bij het onderzoek dat plaatsvindt in het kader van het

nieuwe stelsel worden geen bijzondere inlichtingenmiddelen ingezet. Informatie over potentiële dreigingen is niet alleen van belang voor de besluitvorming over beveiligingsniveau's in het stelsel van Bewaken en Beveiligen, maar kan ook richting geven aan het dreigingsgeoriënteerde onderzoek van de dienst.

De risicobenadering is voor de AIVD een nieuwe taak die een nieuwe werkwijze en ook capaciteit vergt. De dienst is druk doende om de eigen organisatie hierop in te richten en, samen met de ketenpartners in het nieuwe stelsel, ook de samenwerkingsverbanden op het nieuwe stelsel af te stemmen. Daarbij wordt specifieke aanvullende deskundigheid opgebouwd voor het werken vanuit de nieuwe optiek en wordt nieuw personeel aangetrokken en opgeleid. Het nieuwe stelsel van Bewaken en Beveiligen vergt ook aanpassing van de bestaande wetgeving. Daartoe is een wetgevingstraject gestart.

Tussentijds wordt al zoveel mogelijk volgens de nieuwe methodiek gewerkt, op basis van reeds beschikbare en geleidelijk steeds verder uit te bouwen informatie en expertise. In 2003 heeft de AIVD via het uitbrengen van een groot aantal dreigingsmeldingen en -inschattingen over politici, bezoekende buitenlandse hoogwaardigheidsbekleders en bijzondere evenementen informatie geleverd aan de Nationaal Coördinator Bewaken en Beveiligen.

2 Terrorisme

In dit hoofdstuk over de dreiging van het internationale terrorisme wordt eerst ingegaan op het islamistisch terrorisme, zowel waar het gaat om de ontwikkelingen op mondiaal vlak als om de situatie in Nederland. Daarna komen andere vormen van terrorisme aan de orde. Tenslotte wordt ingegaan op het onderzoek naar de financiers van terrorisme en op de relatie tussen migratie en terrorisme.

2.1 Islamistisch terrorisme

Het islamistisch terrorisme manifesteert zich via internationaal georganiseerde netwerken. De ontwikkelingen binnen die netwerken worden hieronder beschreven. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de waarneembare wisselwerking tussen terrorisme en guerrilla.

2.1.1 Internationale ontwikkelingen

Ondanks de wereldwijde inspanningen tot bestrijding van het internationale islamistisch terrorisme bleef dit in 2003 onverminderd een ernstige bedreiging voor de veiligheid van velen. In steeds meer landen werden aanslagen gepleegd. Zo werd Marokko zwaar getroffen, toen in Casablanca in mei 2003 tegelijkertijd een aantal westerse en joodse doelwitten werd geraakt. In Saoedi-Arabië, dat al eerder ernstige terroristische incidenten te verduren had, werden in mei en in november woonwijken aangevallen. Niet alleen westerlingen maar ook talrijke niet-Saoedische moslims, onder wie vrouwen en kinderen, werden daarvan het slachtoffer. Eveneens in november werd de Turkse stad Istanbul tot twee keer toe opgeschrikt door zware, simultaan uitgevoerde aanslagen, twee gericht tegen synagoges en twee tegen Britse doelen, het consulaat en de vestiging van een internationaal opererende Britse bank. Ook hier vielen veel doden en gewonden en was de ravage groot. Op veel plaatsen ter wereld, zo ook in Europa, zijn aanslagen verijdeld. Dat gold helaas niet voor de Spaanse hoofdstad Madrid, waar op 11 maart 2004 de lange reeks van bloedige aanslagen een nieuw en dramatisch vervolg kreeg. Geconstateerd moet dan ook worden dat islamistisch-terroristische netwerken weliswaar zijn gefragmenteerd door de vernietiging van terroristische trainingskampen, de arrestatie of uitschakeling van vele Al Qa'ida-leden (onder wie verscheidene kopstukken) en de ontmanteling van terroristische cellen, maar dat zij hun slagkracht voor een flink deel hebben behouden.

De dreiging die ook voor Nederland nog altijd aanzienlijk is, heeft verschillende oorzaken. In de eerste plaats is er een 'morele' dimensie. Islamistische terroristen zien zichzelf als overwinnaar wanneer een enkele aanslag of actie slaagt, ook als de terroristen daarna worden vervolgd en de organisatie zware slagen wordt toegebracht. In de tweede plaats kan voor het uitvoeren van een aanslag vaak met beperkte middelen en een geringe voorbereiding worden volstaan. Ten derde lukt het islamistisch-terroristische netwerken toe te blijven slaan door in toenemende mate hun aandacht te verschuiven naar zogenaamde 'soft targets'. Dit zijn personen en objecten die door hun benaderbaarheid of toegankelijkheid een makkelijk doelwit vormen. Ten vierde hebben de netwerken hun zwaartepunt organisatorisch verlegd naar semi-autonome lokale cellen, die in belangrijke mate zelfvoorzienend zijn en daarmee passen in het hierboven beschreven profiel. Hierdoor zijn de islamistische netwerken nog lastiger dan in het verleden bloot te leggen en onschadelijk te maken zoals onlangs in Madrid pijnlijk aan het licht kwam.

2.1.2   Terrorisme en guerrilla

Nauw verweven met de zojuist beschreven ontwikkeling van islamistisch-terroristische netwerken is het samenkomen van terrorisme en guerrilla. Onder guerrilla wordt gewapende strijd verstaan die wordt gevoerd door ongeregelde, op paramilitaire leest geschoede troepen. De convergentie van terrorisme en guerrilla komt niet alleen tot uiting in facilitering en rekrutering maar strekt zich ook uit tot de strijdwijze en het strijdtoneel van islamistisch-terroristische netwerken. Dit strijdtoneel is verplaatst van eerdere conflicthaarden als Afghanistan en Tsjetsjenië naar nieuwe operatiegebieden van jihadisten als Saoedi-Arabië, Oost-Afrika en recentelijk ook Turkije. De eerder op de slagvelden van de jihad ontwikkelde strijdmethodes zijn aan de nieuwe werkterreinen aangepast door in schaal en complexiteit toenemende terroristische aanslagen. Deze aanslagen zijn weliswaar in bepaalde opzichten uniek maar passen toch in een traditioneel beeld van terrorisme: door kleine eenheden of enkelingen uitgevoerde acties waar overwegend burgers het slachtoffer van worden. Simultaan uitgevoerde, grootschalige aanslagen met de inzet van (gegroepeerde) zelfmoordenaars zijn inmiddels tot het handelsmerk geworden van wereldwijd opererende islamistisch-terroristische netwerken.

Zeker sinds het begin van het internationale optreden tegen de Taliban en Al Qa'ida in Afghanistan combineren en propageren leden van bedoelde netwerken onder meer hinderlagen, liquidaties van één of enkele militairen, sabotageacties tegen

infrastructuur of bestuur en zelfmoordaanslagen op 'soft targets'. Naast doelen op het land, wordt ook 'vijandelijk' luchtverkeer als doelwit geselecteerd. In tegenstelling tot voorafgaande jaren hebben in 2003 geen aanslagen op maritieme doelen plaatsgevonden, maar dat betekent zeker niet dat ze niet meer in de belangstelling van potentiële daders kunnen staan. Het gebruik van in oorsprong militaire middelen als landmijnen en luchtdoelraketten wordt afgewisseld met een beproefd terroristisch instrument als de autobom. Deze mengvorm treft men onder meer aan in Irak, Afghanistan, Indonesië, de Filipijnen en Kashmir. Op vele van deze plaatsen biedt de oorlog trainingsmogelijkheden en dient het front als oefenterrein. Naast een uitbreiding van het islamistisch-terroristische repertoire betekent deze ontwikkeling ook een uitbreiding (let wel: niet 'slechts' een verplaatsing) van het terrein waarop men actief is. Ten slotte vervaagt met deze ontwikkelingen het onderscheid tussen reeds langer tot islamistisch-terroristische netwerken behorende leden en een keur van andere combattanten en aanslagplegers. Dit geldt in het bijzonder voor Irak. Hier lijken de genoemde netwerken zich te verbinden met een veelheid van islamistische en door andere overwegingen gedreven personen, die bereid zijn om aanslagen te plegen.

In 2003 trokken islamistische strijders uit verschillende landen naar Irak om daar, net als een variëteit aan andere gewapende oppositiegroeperingen, de strijd aan te binden met de Verenigde Staten en hun (gepercipieerde) bondgenoten. Daartoe worden ook gerekend internationale hulporganisaties en Irakezen die met het huidige interimbewind samenwerken. Ook dreigden woordvoerders van islamistische netwerken dat de bondgenoten van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk met aanslagen buiten Irak zouden worden getroffen. Dat deze dreigementen uiterst serieus genomen moeten worden bewezen de aanslagen in Istanbul tegen Britse doelwitten van november 2003 en die in Madrid op 11 maart 2004. Samen met een hele reeks andere landen heeft ook Nederland in 2003 troepen naar Irak gestuurd om bij te dragen aan het handhaven van de openbare orde ten behoeve van de wederopbouw. Nederland heeft dientengevolge rekening te houden met de mogelijkheid van aanslagen op zijn militairen te velde in Irak, maar ook op toepasselijke doelwitten in eigen land. Tot zulke potentiële doelwitten moeten traditioneel de ambassades en consulaten van landen met troepen in Irak worden gerekend, maar 'Madrid' heeft opnieuw geleerd dat terroristen evenzeer kunnen toeslaan bij niet direct aan de oorlog te relateren 'soft targets'.

Ook in de context van het Israëliësch-Palestijnse conflict zijn door islamistische terroristen in 2003 talrijke aanslagen gepleegd, waaronder veel zelfmoordaanslagen.

Tot nu toe heeft de Palestijnse gewelddadige strijd, ondanks zijn huidige sterk islamistische trekken, steeds een sterk nationaal karakter gehouden. Terwijl aanhangers van Palestijnse islamistisch-terroristische organisaties het gedachtegoed van internationale islamistische netwerken delen, hebben ze hun actieradius tot nu toe bepaald tot Israël en de Palestijnse bezette gebieden. Omgekeerd hebben tot nu toe woordvoerders van internationale islamistische netwerken vooral verbaal steun betuigd aan de strijd van hun Palestijnse broeders. Dit laat onverlet dat zulke woordvoerders voor propagandistische doeleinden gretig gebruik maken van de situatie van Palestijnen in de bezette gebieden.

In 2003 waren er ook enkele concrete incidenten die op mogelijke internationalisering van de Palestijnse strijd zouden kunnen duiden. In Tel Aviv pleegden in het voorjaar twee Britse ingezetenen een zelfmoordaanslag, terwijl in de Gazastrook in oktober een aanslag werd gepleegd op een gemotoriseerd konvooi van Amerikaanse diplomaten. Het is te vroeg om op grond van deze incidenten de opkomst van een trend te veronderstellen. De liquidatie op 22 maart 2004 van de leider van Hamas, sjeik Yassin, heeft de risico's voor een verdere uitwaaiering van dit conflict over de wereld in elk geval niet kleiner gemaakt.

2.2 Nederland en het islamistisch terrorisme

Netwerken van islamistisch-terroristische aard strekken zich ook uit tot in Nederland. Personen die op enigerlei wijze in relatie staan tot deze netwerken richten zich in Nederland vooral op het rekruteren van moslims voor de gewelddadige jihad en op het faciliteren van deze strijd door middel van valse papieren, verblijfplaatsen en dergelijke. Deze qua samenstelling steeds wijzigende groep schommelde naar inschatting van de AIVD ook het afgelopen jaar nog steeds tussen de honderd en tweehonderd personen. Zogeheten veteranen, die in Afghanistan of Tsjetsjenië hebben gevochten, spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van jonge moslims tot potentiële jihadisten. Daarnaast blijkt ook de interne dynamiek binnen groepjes radicale jongeren een steeds belangrijker, wervende factor te worden: er wordt bijvoorbeeld intensief gediscussieerd over de jihad en over ontwikkelingen in gebieden waar wordt gestreden. Deze strijdtonelen worden in kringen van radicale moslims met bijzondere aandacht en grote betrokkenheid gevolgd. Bij de discussies wordt vaak gebruik gemaakt van radicale websites en nieuwsgroepen.

Kleine groepjes jongeren met vooral een Noord-Afrikaanse achtergrond blijken gevoelig te zijn voor radicale opvattingen en uiten in woorden en daden hun bereidheid deel te nemen aan de gewelddadige jihad. Gebleken is dat de belangstelling voor de jihad al op tamelijk jeugdige leeftijd vorm kan krijgen (16 – 17 jaar) en dat soms reeds op deze leeftijd serieuze stappen worden gezet ter verwezenlijking van dit ideaal. Gebleken is dat rekruteurs het door sommigen gepercipieerde slechte integratieperspectief benutten als aangrijpingspunt om deze jongeren voor zich te winnen. Daarbij reiken zij een puriteins-islamitisch ideaal als alternatief aan, dat in de praktijk vertaald wordt in een moralistische gedragscode. Aan de hand daarvan wordt de jongeren schuldbesef bijgebracht en worden zij toegepraat naar een leven in dienst van de verdediging van de islam. Zie over de problematiek van de rekruteringen voor de gewelddadige jihad de notitie ‘Achtergronden van jihadrekruten in Nederland’ die in maart 2004 aan de Tweede Kamer is aangeboden.

Een geval waarin het bestaan van zeer jeugdige rekruten aan het licht kwam, betreft de poging van twee jonge Amsterdammers in januari 2003 om naar Tsjetsjenië te reizen om daar de Tsjetsjeense rebellen te steunen. Een van deze twee jongeren werd in oktober 2003 samen met vier andere radicale moslims gearresteerd omdat er serieuze aanwijzingen waren dat de groep betrokken was bij de voorbereiding van een terroristische aanslag die op korte termijn kon plaatsvinden.

Twaalf verdachten, die in het voorjaar van 2003 op grond van een ambtsbericht van de AIVD waren aangehouden omdat zij zich volgens de AIVD bezighielden met rekrutering en facilitering van de gewelddadige jihad, werden in juni 2003 vrijgesproken. De overweging tot vrijspraak was dat het door het Openbaar Ministerie aangevoerde bewijs voornamelijk afkomstig was van de AIVD en dat dergelijk bewijs niet is te toetsen op rechtmatigheid en rechtsgeldigheid. Het Openbaar Ministerie is tegen de uitspraak in beroep gegaan.

Tijdens de strafzaak in Rotterdam kwam informatie naar buiten met betrekking tot de duikactiviteiten van een van de verdachten. Deze had duiklessen gevolgd bij een als radicale moslim bekendstaande instructeur uit de omgeving Eindhoven, wiens groep cursisten veel geestverwanten telde. De AIVD doet sinds langere tijd onderzoek naar dergelijke duikactiviteiten. Aanslagen zoals op het Amerikaanse marineschip de USS Cole (2000) en de Franse olietanker Limburg (2002) laten zien dat ook maritieme objecten doelen van islamistisch terroristische aanslagen kunnen zijn. De dienst neemt berichten over duikactiviteiten bijzonder serieus en onderzoekt deze grondig. Op basis van dat onderzoek worden beveiligingsadviezen verstrekt aan kwetsbare sectoren.

Op geheel andere wijze werd Nederland geconfronteerd met de activiteiten van islamistisch terroristen, toen in februari 2003 in Algerije een groep toeristen werd gegijzeld, onder wie de Nederlander Arjen Hilbers. De ontvoerders bleken te behoren tot de GSPC, die binnen Algerije nog steeds actief is in het verzet tegen de Algerijnse overheid. Daarnaast behoort de GSPC tot de internationaal opererende islamistisch-terroristische netwerken. In augustus 2003 werden de laatste gegijzelde toeristen vrijgelaten, onder wie Hilbers.

In de nasleep van de bomaanslagen op Bali in oktober 2002 kwam de naam van Abdul Wahid Kadungga naar buiten. Deze zou de ‘ontbrekende schakel’ zijn tussen de Jemaah Islamiyya (JI), een in Zuid-Oost Azië actief islamistisch-terroristisch netwerk, en Al Qa’ida. Kadungga heeft een Nederlands paspoort. Uit onderzoek van de AIVD is niet gebleken dat vanuit Nederland steun wordt geboden aan de activiteiten van Kadungga in Indonesië.

2.3 Overige terroristische groeperingen

Verscheidene nationaal georiënteerde terroristische groeperingen hebben vertakkingen naar Nederland. Het betreft groeperingen uit Turkije, Spanje, Ierland, de Filipijnen en Iran.

2.3.1 DHKP/C (Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/Front)

De Turkse links-extremistische organisatie DHKP/C was in 2003 meermalen verantwoordelijk voor kleinschalige aanslagen in Turkije. De organisatie keurde de Amerikaanse aanval op Irak scherp af en beschouwde de aanslagen in Istanbul als ‘het onvermijdelijke gevolg van de westerse hegemonie’ in de regio. Onder de Turkse gevangenen die in oktober 2000 begonnen met een hongerstaking om de hervorming van het penitentiaire systeem tegen te houden, bevonden zich veel DHKP/C’ers. Als gevolg van deze acties, die in oktober 2003 zijn beëindigd, zijn in totaal meer dan honderd hongerstakers om het leven gekomen. Het kleine aantal DHKP/C-sympathisanten in Nederland, van wie zich slechts enkele tientallen actief inzetten voor hun organisatie, volgt een geweldloze koers. De diverse activiteiten in Nederland van de Stichting TAYAD Comité, die zich bezighoudt met het verlenen van hulp aan de hongerstakers, zijn zonder ordeverstoringen verlopen.

2.3.2

ETA

De Spaanse afscheidingsbeweging Euskadi Ta Askatasuna (ETA) strijdt in Spanje (en Frankrijk) voor een onafhankelijk Baskenland. ETA heeft tijdens de zomer van 2003 nadrukkelijk van zich laten horen door middel van vele bomaanslagen in Spanje; het zogenoemde zomeroffensief, waarbij ook een Nederlandse toerist zwaar gewond raakte. Doel van het zomeroffensief was niet alleen het treffen van Spaanse gezagsdragers, maar ook het schaden van het toerisme als pijler onder de Spaanse economie. Ondanks vele arrestaties in Spanje en Frankrijk gedurende het verslagjaar is ETA nog steeds actief. De aanslagen van 11 maart 2004 op treinen in Madrid lieten de organisatie echter niet onberoerd. De Spaanse overheid wees aanvankelijk de beschuldigende vinger in de richting van de ETA, waarna de organisatie zich haastte afstand te nemen van de aanslagen. Een daaropvolgend ‘aanbod’ van de ETA om over de toekomst van Baskenland te praten viel in slechte aarde, ook bij de nieuw aangetreden regering. Van belang daarbij is, dat de politieke activiteiten van ETA al geruime tijd stilstaan: op 4 juni 2003 heeft de Europese Unie besloten de Baskische nationalistische partijen Batasuna, Euskal Herriarok en Herri Batasuna op de lijst van terroristische organisaties te plaatsen. De Baskische partijen Batasuna, Euskal Herriarok en Herri Batasuna worden nu samen met ETA beschouwd als één structuur, namelijk de Baskische bevrijdingsbeweging MLNV (Movimiento de Liberacion Nacional Vasco), waarbinnen ETA de dienst uitmaakt.

In Nederland is begin augustus ophef ontstaan over de demonstratie van leden van de Spaanse SEGI, samen met Nederlandse sympathisanten uit uiterst linkse hoek, die in Nederland aandacht vroegen voor de situatie in Baskenland. Tevens protesteerden zij tegen de uitlevering van de in Nederland gedetineerde ETA-verdachten Juan Ramon Rodriguez Fernandez (Juanra) en Alexander Acarrequi Casas. Reden voor de politieke ophef rondom deze demonstratie was het feit dat SEGI en haar voorgangers (sinds eind december 2001) door de Europese Unie zijn geplaatst op de lijst van organisaties en personen waarvan de tegoeden kunnen worden bevroren. De consequenties van plaatsing op deze lijst zijn echter niet van dien aard, dat in de onderhavige kwestie justitiële maatregelen getroffen konden worden.

2.3.3

IRA

Het bloedige Noord-Ierse conflict tussen katholieken, die aansluiting wensen bij Ierland, en protestanten is nog niet ten einde. Wel geldt sinds 1998 een wapenstilstand

waarbij het voornaamste deel van de katholieke terroristische Irish Republican Army (IRA), namelijk de Provisional IRA (PIRA), en de belangrijke protestantse terroristische groepen hebben aangegeven zich aan deze wapenstilstand te houden. Hierop heeft Noord-Ierland een eigen bestuur gekregen bestaande uit protestanten en katholieken. Een spionageschandaal vorig jaar, waarbij de politieke tak van PIRA betrokken was, heeft echter geleid tot een vertrouwensbreuk in het zelfbestuur en met de Britse overheid: het zelfbestuur in Noord-Ierland is daarop opgeschort. Ook de geplande verkiezingen voor mei 2003 zijn opgeschort tot, zoals uiteindelijk bleek, eind november 2003. De uitslagen van die verkiezingen hebben aangegeven dat sprake is van enige radicalisering: aan zowel republikeinse als loyalistische zijde hebben de radicale partijen gewonnen. Deze uitslag zal de vorming van een nieuw Noord-Iers bestuur bemoeilijken.

De grootste potentiële geweldsdreiging inzake het Noord-Ierse conflict gaat uit van een afscheiding van PIRA; de Real IRA (RIRA). RIRA heeft nooit de wapenstilstand van 1998 onderschreven. De laatste grote bomaanslag, in 1998 in het Omagh (Verenigd Koninkrijk) waarbij 29 doden vielen, is gepleegd door RIRA.

Op 11 juli 2003 hebben in Nederland de arrestaties plaatsgevonden van een vooraanstaand lid (en een handlanger) van de RIRA. Grond voor deze arrestatie is hun vermeende betrokkenheid bij sigarettensmokkel van Nederland naar het Verenigd Koninkrijk. In het verleden is gebleken dat onder meer sigarettensmokkel dient ter financiering van terroristische activiteiten.

2.3.4 Communist Party of the Philippines/New People's Army

In de loop van 2003 zijn de eerder afgebroken vredesbesprekingen tussen de Filippijnse overheid en de 'Communist Party of the Philippines' (CPP) weer langzaam op gang gekomen. Dit gebeurde eerst via informele gesprekken die op uitdrukkelijk verzoek van de Filippijnse autoriteiten mede in Nederland plaatsvonden, en later via formele onderhandelingen in Noorwegen. De belangrijkste leden van het forum dat namens de CPP en haar militaire tak, de 'New People's Army' (NPA) met de Filippijnse regering onderhandelt, wonen in Nederland. Eén van hen, José Maria Sison, medeoprichter, eerste voorzitter en ook nu nog politiek leider van de CPP en de NPA, is reeds lange tijd bij de AIVD bekend. Mede op basis van een ambtsbericht van de toenmalige BVD werd hem de status van vluchteling alsmede een vergunning tot verblijf onthouden.

Als reactie op de financiële sancties die tegen Sison zijn getroffen, nadat hij op de ‘freeze- list’ van de Europese Unie was geplaatst, heeft hij verscheidene rechtszaken aangespannen om deze beslissing te herroepen. De verwachting is dat de rechter in de loop van 2004 hierover uitspraak zal doen.

Naar aanleiding van verschillende aanslagen op de Filippijnen die door de NPA zijn opgeëist, is het Openbaar Ministerie op de Filippijnen een justitieel onderzoek begonnen naar de betrokkenheid van Sison als opdrachtgever van deze aanslagen.

2.3.5 Mujahedin-e Khalq

De Iraanse oppositiegroepering Mujahedin-e Khalq (MKO) wordt door de Verenigde Staten en de Europese Unie aangemerkt als terroristische organisatie. Van de MKO, die tijdens het regime van Saddam Hussein meer dan twintig jaar vanaf Iraakse bodem gewapende oppositie tegen Iran kon voeren, werd in de eerste helft van 2003 de militaire slagkracht drastisch ingeperkt toen de kampen van de MKO door de Verenigde Staten en zijn coalitiepartners onder toezicht werden geplaatst.

Ook buiten Irak werd de organisatie geconfronteerd met tegenslagen. Zo vond op 17 juni 2003 in Frankrijk een grootschalig politieoptreden tegen de MKO plaats, waarbij een grote som geld en communicatiemiddelen in beslag werden genomen en tal van arrestaties werden verricht. Onder de arrestanten bevond zich Maryam Rajavi, de vrouw van MKO-leider Massud Rajavi en tweede in de MKO-hiërarchie. Leden van de MKO reageerden heftig op het optreden van de Franse politie. In diverse landen vonden tijdens protestdemonstraties zelfverbrandingen plaats en gingen MKO’ers in hongerstaking. De gebeurtenissen in Frankrijk leidden ook in Nederland tot onrust in de MKO-gelederen, voornamelijk in de vorm van emotionele, maar vreedzame demonstraties door aanhangers.

In de komende tijd zal duidelijk moeten worden welke gevolgen de bovenbeschreven ingrijpende wijzigingen in de situatie van de MKO hebben voor de doelstellingen van de organisatie en de wijze waarop de MKO die doelstellingen wil realiseren. Een andere opstelling is al te onderkennen, nu de organisatie zich in Europa via haar mantelorganisaties meer dan ooit inspannt op het terrein van politiek lobby-werk. Het belangrijkste doel daarvan is af te komen van het predikaat ‘terroristische organisatie’ en de daarbij behorende vermelding op de door de Europese Unie gehanteerde lijst van terroristische groeperingen.

In Nederland zamelt de stichting Solidariteit met Iraanse Mensen (SIM), volgens officiële opgave van de stichting zelf, geld in voor slachtoffers van het Iraanse regime. Westerse inlichtingen- en veiligheidsdiensten gaan er echter van uit dat (tenminste een aanzienlijk deel van) het door de SIM en aanverwante organisaties ingezamelde geld in werkelijkheid aangewend wordt ten behoeve van de MKO, die in financiële problemen verkeert. In lijn met de rapportage Terrorismefinanciering en terrorismebestrijding van het Financieel Expertise Centrum (juli 2003), waaraan verschillende overheidsinstanties hebben meegewerkt, wordt gewerkt aan maatregelen om deze fondsenwerving tegen te gaan.

2.4 Financieel onderzoek

Een van de instrumenten in de strijd tegen het terrorisme is het financieel onderzoek. Doel daarvan is zowel het financieel droogleggen van terroristische groeperingen en netwerken als het zichtbaar maken van hen die heimelijk terrorisme ondersteunen. De AIVD verrichtte onderzoek naar J.M. Sison (de leider van de New People's Army op de Filipijnen) en de aan hem gelieerde stichting Vanguard Multi Media, de stichting Benevolence International Nederland (BIN) en de aan de Palestijnse terreurorganisatie Hamas gelieerde stichting Al Aqsa. Dat onderzoek heeft er mede toe geleid dat genoemde persoon en organisaties zijn geplaatst op de zogenaamde 'freeze-list' van de Europese Unie. Deze lijst bevat de namen van personen en organisaties die worden verdacht van betrokkenheid bij terrorisme en heeft het bevroren van tegoeden door de lidstaten tot doel. Van alle betrokkenen zijn de tegoeden bevroren.

De AIVD heeft het afgelopen jaar onderzoek verricht naar de zogenoemde Golden Chain List. Deze lijst werd in maart 2002 door de Bosnische politie aangetroffen tijdens een huiszoeking in Sarajevo bij de islamitische welzijnsstichting Benevolence International Foundation. Op deze lijst zouden de namen staan van de twintig belangrijkste Al Qa'ida-financiers. Het advocatenteam van de nabestaanden van de aanslagen van 11 september 2001 in de Verenigde Staten gebruiken deze lijst om de relatie van Saoedi-Arabië bij de aanslagen aan te tonen. Onderzoek van de AIVD, in samenwerking met buitenlandse diensten, heeft tot nu toe geen bevestiging opgeleverd van de echtheid van de lijst, noch van de bewering dat de lijst de betrokkenheid van Saoedische financiers bij de aanslagen van 11 september 2001 aantoont.

2.5 Migratie en terrorisme

Grensoverschrijdende verplaatsingen zijn voor terroristische netwerken van groot belang om zich te organiseren, op vrije voeten te blijven en aanslagen voor te bereiden en te kunnen uitvoeren. Aanslagen worden niet zelden in een ander land voorbereid dan het land waar de uiteindelijke aanslag moet plaatsvinden. Om zich te verplaatsen maken islamistische terroristen niet alleen gebruik van illegale migratiekanalen, maar proberen zij ook via legale procedures naar westerse landen te reizen en daar een verblijfstatus te krijgen. Zij tonen zich daarbij steeds vindingrijker en flexibeler. Het vreemdelingen- en migratiebeleid is om deze redenen een belangrijk instrument dat ingezet kan worden bij het voorkomen van misbruik van migratiekanalen door islamistische terroristen.

In april 2003 heeft de Adviescommissie voor vreemdelingenzaken (ACVZ) een advies uitgebracht met de titel 'Vreemdelingenbeleid en terrorismebestrijding'. In het advies pleit de ACVZ ervoor om het vreemdelingenbeleid nadrukkelijker en systematischer in te zetten bij de preventie en bestrijding van terrorisme, onder meer door het uitvoeren van veiligheidschecks bij toelatingsaanvragen. Deze toets heeft tot doel om personen waarvan het ernstige vermoeden bestaat dat zij een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid, de toegang tot Nederland te weigeren. Daarnaast heeft de Algemene Rekenkamer op 23 oktober 2003 een rapport 'Visumverlening in Schengenverband' aan de Tweede Kamer aangeboden, waarin onder meer ingegaan wordt op de risico's voor de nationale veiligheid in relatie tot visumverlening.

In het licht van bovenstaande ontwikkelingen heeft de AIVD het afgelopen jaar de samenwerking met overheidsinstanties binnen de vreemdelingenketen, zoals de Immigratie- en Naturalisatiedienst IND, het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Koninklijke Marechaussee en het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel van de politie verder uitgebouwd. Met de samenwerking wordt onder meer beoogd actief bij te dragen aan de door de ACVZ geadviseerde systematische veiligheidstoets bij de beoordeling van aanvragen voor verblijf van vreemdelingen. Op 17 juni 2003 werd een convenant gesloten waarin de uitwisseling van gegevens tussen de twee diensten wordt geregeld. De AIVD bracht in enkele individuele gevallen een ambtsbericht uit aan de IND. In algemene zin heeft de AIVD getracht het bewustzijn met betrekking tot de nationale veiligheid bij instanties binnen de vreemdelingenketen te vergroten door het verzorgen van lezingen en de overdracht van kennis en expertise. De AIVD zal deze samenwerking en informatie-uitwisseling het komende jaar verder intensiveren.

3 Radicaliseringstendensen

In dit hoofdstuk wordt het AIVD-onderzoek naar radicaliseringstendensen belicht. Na een toelichting op dit onderzoeksterrein, wordt ingegaan op het onderzoek naar radicalisering binnen de Marokkaanse en Turkse gemeenschappen. Ook de Afghaanse, Pakistaanse, Indiase en Tsetsjeense gemeenschappen komen aan de orde. Aan het slot van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de Joodse Defensie Liga en op extreem rechts.

3.1 Het onderzoek naar radicalisering

Onder invloed van ingrijpende gebeurtenissen als de aanslagen van 11 september 2001, de Amerikaanse aanval op Irak in 2003 en de aanslagen in Madrid van maart 2004 zijn de interetnische verhoudingen in Nederland de afgelopen jaren steeds meer onder druk komen te staan. Standpunten zijn verhard en in sommige kringen spelen zich in versneld tempo radicaliseringsprocessen af, die risico's in zich dragen voor de nationale veiligheid. Deze ontwikkelingen zijn voor de AIVD aanleiding het onderzoek naar anti-integratieve tendensen binnen de Nederlandse samenleving toe te spitsen op deze verschillende vormen van radicalisering.

Radicalisering, zoals onderzocht door de AIVD, wordt opgevat als de groeiende bereidheid tot het nastreven of ondersteunen van diep ingrijpende veranderingen in de samenleving, welke op gespannen voet staan met of een bedreiging vormen voor de democratische rechtsorde. Hierbij worden vaak ook ondemocratische middelen ingezet (bijvoorbeeld geweldsmiddelen).

In het onderzoek van de AIVD is zowel aandacht voor radicaliseringsprocessen onder de autochtone bevolking (bijvoorbeeld extreem rechts) als onder etnische minderheidsgroepen (bijvoorbeeld islamitisch radicalisme of etnisch nationalisme). Verder wordt uitgegaan van diverse motieven voor radicalisering (politieke, religieuze of etnische drijfveren). De aandacht richt zich niet alleen op gewelddadige vormen van radicalisering (gewelddadig politiek activisme en terrorisme). Ook andere, niet-onmiddellijk gewelddadige vormen van radicalisering kunnen uiterst schadelijk zijn voor de democratische rechtsorde, zoals bijvoorbeeld het doelgericht zaaien van haat en het demoniseren van andere groepen in de samenleving (bijvoorbeeld antisemitisme) of het nastreven van een volledige afzijdigheid van de eigen groep ten aanzien van de rest van de samenleving met vormen van eigenrichting (een eigen, afwijkend rechtssysteem).

3.2 De Marokkaanse gemeenschap

De AIVD doet onderzoek naar zowel politieke als religieuze radicalisering binnen de Marokkaanse gemeenschap.

3.2.1 Politieke radicalisering binnen de Marokkaanse gemeenschap

In 2003 besteedde de AIVD aandacht aan veiligheidsrisico's met betrekking tot de Arabisch Europese Liga (AEL). De AEL geeft blijk van een polariserende opstelling in het integratiedebat en doet felle anti-Israël uitlatingen. Om de politieke standpunten kracht bij te zetten schroomt de AEL niet middelen in te zetten die aan de wettelijke grenzen raken, of daar net overheen gaan. Daarmee veroorzaakt de beweging soms politieke en maatschappelijke onrust.

In maart 2003 maakte de onbetwiste leider van de AEL, de van origine Libanese Belg Dyab Abou Jahjah, een tour door Nederland. Nadat hij eerder de AEL in België vorm gaf, was dit de officiële aankondiging van oprichting van een Nederlandse tak. De invulling van het voorzitterschap van die Nederlandse tak van de AEL, AEL-NL, was van meet af aan omstreden. Op enig moment werd Mohammed Cheppih naar voren geschoven als beoogd voorzitter. Cheppih heeft in behoudende islamitische kring een vooraanstaande positie. Hij is vertegenwoordiger van de Saoedische zendingsorganisatie Wereld Moslim Liga in Nederland. De religieuze oriëntatie van Cheppih bleek echter niet te verenigen met de politieke denkbeelden van andere bestuursleden. Na het congres van de beweging in mei 2003 werden deze problemen duidelijk zichtbaar, hetgeen ertoe leidde dat Cheppih zijn kandidatuur introk. Inmiddels is Nabil Marmouch in februari 2004 tot voorzitter van AEL-Nederland gekozen.

De AEL organiseerde in het afgelopen jaar enkele demonstratieve acties in Nederland. Ook maakte de AEL gebruik van door anderen georganiseerde demonstraties. Bij een demonstratie tegen de Amerikaanse inval in Irak op 21 maart werd een Israëlische vlag verbrand en werden een prominent AEL-bestuurslid en vijf jongeren gearresteerd. De AEL sloot zich aan bij een demonstratie op 16 augustus 2003 in Amsterdam tegen het doodschieten door een politieman van een met een mes gewapende Marokkaan. De AEL stelde dat Marokkaanse jongeren door de politie geterroriseerd werden. De demonstratie zelf verliep rustig, maar na afloop kwam het tot rellen. Op 8 december blokkeerden aanhangers van de AEL gehuld in donkere kleding en bivakmutsen korte tijd de snelweg (A10) rond Amsterdam. De politie maakte een einde aan de actie en

arresteerde enkele actievoerders, onder wie een bestuurslid. Bij dergelijke acties lijkt de strategie van de AEL-leiding erop gericht naar Belgisch voorbeeld provocatief te werk te gaan, met als doel een politiereactie uit te lokken en daarover vervolgens haar beklag te doen.

De AIVD onderzoekt de risico's van de AEL voor de Nederlandse democratische rechtsorde. De bevindingen worden in 2004 in een brief aan de Tweede Kamer meegedeeld.

3.2.2 Religieuze radicalisering binnen de Marokkaanse gemeenschap

Religieuze radicalisering binnen de Marokkaanse gemeenschap doet zich onder andere voor in en om moskeeën in Nederland. In een beperkt aantal gebedshuizen wordt een radicaal politiek-islamitische boodschap uitgedragen door imams, bestuursleden of bezoekers. Het onderzoek van de AIVD is in de loop van 2003 toegespitst op de radicaliserende rol van vertegenwoordigers van het salafisme in Nederland. Een aantal imams dat zichzelf salafiet noemt staat bekend om zijn anti-integratieve en radicaal-islamitische uitspraken. Deze imams richten zich met hun boodschap met name op moslimjongeren. Zij creëren een klimaat van onverdraagzaamheid waarin deze jongeren ontvankelijk kunnen worden voor radicalisering en zelfs rekrutering voor de jihad.

Uit onderzoek naar de radicaliserende invloed van vertegenwoordigers van het salafisme is gebleken dat deze personen zich publiekelijk (in de moskee en tijdens grote religieuze bijeenkomsten) gematigder uitlaten dan in het verleden. Mogelijk is dit het gevolg van de wijze waarop een aantal van hen door lokale bestuurders op hun gedrag en uitlatingen is aangesproken en van de negatieve publiciteit over hen. De AIVD heeft hierin een rol gespeeld door ook in 2003 lokale bestuurders met informatie over radicaal-islamitische organisaties en personen in hun gemeente te voeden. Zo zijn in het najaar van 2003 enkele burgemeesters van grote steden opnieuw geïnformeerd over ontwikkelingen binnen dit radicale segment van de moslimgemeenschap in hun stad.

Radicaliseringstendenzen doen zich ook, zij het in mindere mate, voor in een klein aantal moskeeën die niet tot het salafitisch netwerk behoren. Een voorbeeld hiervan is de Arrahmane moskee in Amsterdam. Deze moskee kwam in september vorig jaar in het nieuws naar aanleiding van geruchten dat de moskee betrokken zou zijn bij onder

meer het rekruteren van jihadstrijders en de ondersteuning van terroristennetwerken. De Arrahmane moskee is het religieus centrum van de ultraorthodoxe Jamaat Al-Tabligh Wal-Dawa, een in beginsel a-politieke beweging die zich richt op het strikt naleven van de voorschriften van de islam. Aanhangers van deze beweging roepen anderen op om zich te bekeren tot het islamitische geloof.

Bezorgdheid is op zijn plaats, omdat de Jamaat Al-Tabligh Wal-Dawa het maatschappelijk isolement en radicalisering van segmenten van de Marokkaanse gemeenschap in de hand kan werken. Deze beweging verspreidt namelijk een ultraorthodoxe variant van de islam. Bovendien is de beweging vanwege haar loyaliteit ten opzichte van medegelovigen en een gebrekkig toezicht op haar bezoekers kwetsbaar voor misbruik door radicale islamisten. De AIVD heeft de burgemeester van Amsterdam op de hoogte gebracht van deze bevindingen, teneinde het gemeentebestuur in staat te stellen de bestuurlijke respons toe te snijden op de geconstateerde problemen.

De AIVD ziet dat vooral moslimjongeren en studerende moslims kwetsbaar zijn voor religieuze radicalisering. Dit radicaliseringsproces vindt niet alleen in en om moskeeën plaats, maar ook op andere plekken waar veel Marokkaanse jongeren elkaar treffen. Er lijkt sprake van een toenemende belangstelling voor het radicaal islamitisch gedachtegoed onder jongeren en een steeds groter wordende bereidheid om actief invulling te geven aan de fundamentalistische geloofsbeleving. Ook de zogeheten studiereizen naar Saoedi-Arabië spelen een rol in de stimulering van de geloofsbeleving onder jongeren. Aan autochtone bekeerlingen biedt een dergelijke studiereis bovendien de kans zich als moslim te bewijzen en zich verder in de islam te verdiepen. Dit is dan ook de reden dat steeds meer van hen belangstelling hebben voor deze reizen. Het conservatieve denken waarmee zij in Saoedi-Arabië tijdens zulke reizen worden geconfronteerd kan mogelijk een rol spelen in hun radicalisering.

3.3 De Turkse en Koerdische gemeenschappen

Ook binnen de Turkse en Koerdische gemeenschappen in ons land doet de AIVD onderzoek naar radicaliseringstendensen. Alvorens daarop in te gaan worden eerst de terroristische aanslagen in Turkije besproken.

3.3.1 Aanslagen in Turkije

De aanslagen op joodse en Britse doelen in Istanbul in november 2003 betekenden een triest hoogtepunt in wat voor de Turkse en Turks-Koerdische gemeenschappen een bewogen jaar moet worden genoemd. Dat de verdachten van deze aanslagen op religieuze respectievelijk niet-Turkse politieke doelen ook Turken zijn, is voor de gemeenschap een indicatie dat het radicaal-islamitische gedachtegoed niet aan Turkije en de Turken voorbij gaat. Binnen de Turkse en Turks-Koerdische gemeenschappen in Nederland zijn de aanslagen in brede kring veroordeeld, zij het dat in kleine radicaal-islamitische kring een zekere sympathie voor de acties te bespeuren was.

Het militair ingrijpen in Irak door de Amerikaans-Britse coalitie heeft eveneens grote invloed gehad op Turkse en Turks-Koerdische kringen in Nederland. Kwesties als het door Amerikaanse troepen vanaf Turks grondgebied openen van een tweede front tegen Irak, de mogelijkheid van een unilaterale Turkse militaire interventie in het door Koerden gedomineerde Noord-Irak, alsmede de bomaanslag op de Turkse ambassade in Bagdad in oktober 2003 hebben voor grote beroering gezorgd in de Turkse politiek. De Turkse en Turks-Koerdische gemeenschappen in Nederland hebben zich over het algemeen opgesteld als tegenstander van een Turkse rol in het militair ingrijpen in Irak, evenals de publieke opinie in Turkije zelf, die zich bijna algemeen tegen een Turkse rol toonde.

3.3.2 Turkse radicaal-islamitische netwerken en organisaties

Tot voor kort leek de Turkse gemeenschap relatief gevrijwaard te blijven van radicaal-islamitische invloeden, maar dat lijkt voorbij na de twee bomaanslagen in Istanbul in november 2003. Zij werden opgeëist door het Groot Oosters Front van Islamitische Krijgers (IBDA-C). De aanslagen werden in zeer kleine kring binnen de Turkse gemeenschap in Nederland met instemming verwelkomd. IBDA-C kan in deze sfeer ook rekenen op enkele sympathisanten, net zoals andere radicale Turkse organisaties waaronder de Turkse Hezbollah. Evenals in 2002 werd vorig jaar geconstateerd dat opnieuw enkele individuele Turken zich hebben aangesloten bij dergelijke radicaal-islamitische netwerken en organisaties. Het aantal sympathisanten van deze groeperingen blijft echter gering.

De internationale radicaal-islamitische organisatie Hizb ut-Tahrir (HUT), waarvan een kleine Nederlandse tak van enkele tientallen activisten door Turken wordt

gedomineerd, kwam het afgelopen jaar verscheidene malen in de publiciteit door arrestaties in verschillende landen. Deze organisatie streeft naar een islamitische staat en bedient zich daarbij van heimelijke en antidemocratische middelen.

Van de Kaplanbeweging, een Turkse radicaal-islamitische organisatie die in Nederland enige honderden aanhangers telt, is gebleken dat men een toenemend aantal activiteiten vanuit Duitsland naar Nederland overbrengt. De Kaplanbeweging is in Duitsland, waar het onder de naam Kalifaatstaat bekend is, verboden. De leider van de Kaplanbeweging, Metin Kaplan, werd op 27 mei 2003 vrijgelaten uit Duitse hechtenis.

3.3.3 KADEK (Congres van Vrijheid en Democratie in Koerdistan)

KADEK, de opvolger van de Koerdische Arbeiderspartij PKK, verwoordt nog steeds de aspiraties van (een deel van) de Turkse Koerden. KADEK heeft in het afgelopen jaar diverse actieperiodes gehouden en verschillende malen deadlines gesteld, die echter zonder resultaat voorbij gingen. Met die deadlines beoogde KADEK te bereiken dat de Turkse autoriteiten een dialoog zouden aangaan met KADEK, dat de Turkse amnestiewet werd verruimd zodat ook het PKK- en KADEK-kader hiervan gebruik kon maken, en dat er meer aandacht zou komen voor de gezondheidssituatie van de gevangene leider Abdullah Öcalan. Op 1 september 2003 werd door KADEK de sinds 1999 geldende eenzijdige wapenstilstand opgezegd, omdat de Turkse autoriteiten geen toenadering hadden gezocht en evenmin interesse toonden in het starten van een dialoog. Deze opzegging werd echter direct gevolg door het afkondigen van een periode van drie maanden waarin nog steeds niet eenzijdig de wapens werden opgenomen, om zo de Turkse autoriteiten de kans te geven alsnog de dialoog te beginnen.

Door de KADEK-leiding werd veelvuldig het streven naar verdere democratisering van het Midden-Oosten met behoud van de thans bestaande grenzen benadrukt. Daarbij was lof voor de Amerikaanse interventie in het Midden-Oosten die door KADEK werd beschouwd als een poging tot democratisering van de regio. KADEK heeft zich daarbij als partner aangeboden, maar behoudt zich bij dat democratiseringsproces wel nadrukkelijk het recht voor op zelfverdediging. Voor deze zelfverdediging houdt KADEK in Noord-Irak circa vijfduizend strijders achter de hand. Ondanks dat een unilaterale Turkse militaire interventie in Irak is uitgebleven, vonden in 2003 in toenemende mate gewapende schermutselingen plaats in het zuidoosten van Turkije tussen Koerdische militanten en Turkse troepen die in het gebied waren samengebracht in verband met de situatie in Irak.

Op 11 november 2003 werd bekend dat KADEK zichzelf had opgeheven en onderdeel zou gaan uitmaken van het Volkscongres van Koerdistan (KHK), ook bekend onder de naam KONGRA-GEL. De opheffing ging samen met enkele vergaande hervormingen in de structuur van de organisatie en leidde tot verwarring onder de aanhangers. In Nederland zijn nagenoeg alle manifestaties die door KADEK het afgelopen jaar zijn georganiseerd zonder ordeverstoringen verlopen. De opkomst bij dergelijke evenementen was beperkt en men slaagde er meestal niet in de aandacht van de landelijke media te trekken. Over het algemeen lijkt het draagvlak en de belangstelling voor de Koerdische zaak binnen de gemeenschap in Nederland af te nemen, evenals het mobiliserend vermogen en de invloed van de KHK-leiding.

Op het asielerzoek in Nederland van PKK/KADEK-kaderlid Nuriye Kesbir heeft de vreemdelingenrechter inmiddels afwijzend beslist. Op het uitleveringsverzoek van Turkije met betrekking tot haar persoon is in het verslagjaar niet definitief beslist.

3.4 De Afghaanse gemeenschap

De Afghaanse gemeenschap in Nederland bekommerde zich in 2003 hoofdzakelijk om het uitzettingsbeleid van de opeenvolgende ministers voor Vreemdelingenzaken en Integratiebeleid. De kabinetsplannen om Afghaanse asielsezoekers gedwongen te laten terugkeren naar hun vaderland veroorzaakten veel onrust binnen de Afghaanse gemeenschap.

De grootste vluchtelingenorganisatie van Afghanen in Nederland, Favon, stelt dat Afghanistan nog veel te onveilig is en dat er geen sprake kan zijn van terugkeer. Er waren enkele, vreedzaam verlopen demonstraties en een groep Afghanen heeft rechtshulp gezocht om een mogelijke uitzetting te voorkomen van met name personen die een 1-F status (personen verdacht van betrokkenheid bij misdaden tegen de menselijkheid) hebben. Wanneer de datum van het voorgenomen uitzettingsbeleid medio 2004 naderbij komt, zullen waarschijnlijk weer demonstraties volgen.

De ongeveer 40.000 personen tellende Afghaanse gemeenschap in Nederland kan als relatief belangrijk worden beschouwd binnen de Afghaanse diaspora in het Westen, vanwege het feit dat in Nederland verscheidene leidinggevende figuren uit de voormalige regimes in Afghanistan verblijven. Een aantal van deze vroegere kopstukken tracht momenteel opnieuw een rol te spelen in het politieke leven in Afghanistan. Tot op heden kan niet worden geconstateerd dat hierbij ongewenste

activiteiten, zoals ondersteuning van of medewerking aan gewelddadige groeperingen, worden ontplooid.

De pogingen van Afghanen in Nederland om opnieuw actief te participeren in het politieke en maatschappelijke leven in hun moederland, verklaart de interesse van de nieuwe machthebbers in Afghanistan voor de diaspora in Nederland. Tot nu toe zijn er geen aanwijzingen dat deze belangstelling gepaard gaat met systematische pogingen van de Afgaanse overheid om - in strijd met de Nederlandse soevereiniteit en de beginselen van de democratische rechtsorde - Afghanen in Nederland heimelijk te beïnvloeden, controleren of manipuleren.

3.5 De Pakistaanse en Indiase gemeenschap

De tegenstellingen tussen India en Pakistan hebben tot nu toe niet geleid tot openlijke confrontaties tussen Indiërs en Pakistanen in Nederland. Hetzelfde geldt voor de Surinaamse hindoes en moslims die van oudsher cultureel en religieus gelieerd zijn aan India en Pakistan.

3.6 De Tsjetsjeense gemeenschap

Op 23 maart 2003 is door de Russische autoriteiten in Tsjetsjenië een referendum georganiseerd waarin de bevolking zich kon uitspreken over een concept-grondwet. Kern van deze grondwet is dat Tsjetsjenië integraal onderdeel zal blijven uitmaken van de Russische Federatie. In de aanloop naar en op de dag van het referendum vonden niet meer aanslagen plaats dan normaal (gemiddeld ongeveer dertig per week). Het referendum kende volgens de lokale en federale autoriteiten een hoge opkomst en een grote meerderheid van de stemmers sprak zich uit voor de grondwet.

Bij de verkiezingen op 5 oktober 2003 werd Ahmed Kadirov - een protegé van het Kremlin - tot president verkozen nadat een aantal andere (kansrijke) kandidaten zich al dan niet vrijwillig had teruggetrokken. Het referendum en de verkiezingen zijn onderdeel van een plan van de Russische autoriteiten om het conflict in Tsjetsjenië terug te brengen tot een puur Tsjetsjeense aangelegenheid.

De kleine Tsjetsjeense gemeenschap in Nederland voelt zich sterk betrokken bij het conflict maar is tot op heden nauwelijks georganiseerd. Enkele Tsjetsjeense organisaties in Nederland zijn actief op het gebied van mensenrechten en humanitaire hulp en wijzen gewelddadige acties af. De meerderheid van de Tsjetsjenen in Nederland lijkt, evenals hun landgenoten in Tsjetsjenië en de vluchtelingen in de buurlanden, oorlogsmoe.

3.7 Joodse Defensie Liga

De extreem-rechtse Joodse Defensie Liga (JDL) heeft in 2003 in Nederland een afdeling opgericht en door middel van manifestaties veel aandacht getrokken. De JDL-afdeling in Nederland is onderdeel van de Jewish Defense League die in 1968 in de Verenigde Staten is opgericht door de rabbijn Meir Kahane. Doel van de JDL is het bevorderen van de belangen van joden, het joodse volk en de staat Israël. Hierbij worden deels door de Liga zelf gedefinieerde waarden zoals joodse discipline, eenheid, trots en 'ijzer' op een extremistische manier ingevuld. Het beginsel van 'ijzer' houdt bijvoorbeeld in dat nagenoeg alle middelen bij het nastreven van de doelen geoorloofd zijn, waaronder ook geweld.

Vertegenwoordigers van de Nederlandse JDL-afdeling hebben zich tegen de oprichting van een Palestijnse staat en de 'routekaart naar vrede' voor het Midden-Oosten uitgesproken.

De JDL komt in Nederland op een moment in beeld waarop sprake is van een toename van anti-joodse en anti-Israëliëse incidenten. De JDL is kennelijk van mening dat dit fenomeen door overheid en maatschappelijke organisaties onvoldoende wordt aangepakt. De ideologisch-politieke doelstelling van de JDL, om desnoods met geweld haar doelen te bereiken, staat op gespannen voet met de uitgangspunten van democratische rechtsorde.

De komst van de JDL draagt bij aan verdere maatschappelijke radicalisering en heeft tot onrust geleid bij zowel gematigde als radicale islamitische organisaties. Ook binnen sommige autochtoon extreem-rechtse kringen wordt fel op de JDL gereageerd en het aangaan van een confrontatie overwogen. Andere autochtoon extreem-rechtse kringen juichen de komst van de JDL toe. De AIVD zet zijn onderzoek naar de activiteiten van de Nederlandse afdeling van de JDL alsmede de gevolgen daarvan voort. Hierbij wordt

ook gekeken naar mogelijke verbanden tussen de JDL in Nederland en de in Israël verboden Kach/Kahane Chai partij, die voorkomt op de EU-lijst van terroristische organisaties.

3.8 **Extreem rechts**

Extreem rechts in Nederland verzet zich tegen de instroom en integratie van etnische minderheden in de Nederlandse samenleving en draagt daarnaast antidemocratische opvattingen uit. Op dit moment vormt extreem rechts in Nederland geen serieuze bedreiging voor de democratische rechtsorde. De huidige summere (electorale) aantrekkingskracht van de extreem rechtse organisaties lijkt mede het gevolg te zijn van het in zichzelf gekeerde en gesloten karakter van dit milieu. Ook de breed levende weerzin die de Nederlandse bevolking koestert jegens het extreem rechtse gedachtegoed is debet aan de beperkte werfkracht van deze stroming. Omdat ook de gevestigde politiek inmiddels stevige kritiek uit op schaduwzijden van de multi-etnische samenleving en tal van beleidsinitiatieven genomen zijn om deze tegen te gaan, lijkt de rol van extreem rechts als electorale protestbeweging voorlopig te zijn uitgespeeld. Extreem rechts kan echter nog immer, door het uitvoeren van radicale acties, de interetnische verhoudingen binnen de Nederlandse samenleving verscherpen en het vertrouwen in het functioneren van de democratische rechtsorde schaden. Daarom behoudt deze stroming de aandacht van de AIVD en worden de autoriteiten gewaarschuwd wanneer radicale acties zich aandienen.

De AIVD onderscheidt ruwweg drie verschijningsvormen van extreem rechts. De vertegenwoordigers van het zogeheten 'burgerlijk extreem rechts' huldigen xenofobische en ultranationalistische opvattingen. Zij hebben zich gevoegd naar de democratische mores, deels gedwongen door wetgever en publieke opinie. De Nieuwe Nationale Partij (NNP) is de enige organisatie in deze sfeer die actief naar buiten trad. De neonazistische organisaties stellen zich openlijk antidemocratisch en racistisch op en pogen hun doelstellingen met ondemocratische, buitenwettelijke middelen te verwezenlijken. Binnen het kamp van de neonazisten kende de Nederlandse Volks-Unie (NVU) geen merkbare aanwas van nieuwe leden. Ook heeft deze Unie heeft afgelopen jaar weinig van zich doen spreken.

Beeldbepalend binnen extreem rechts Nederland zijn op dit moment de ongeorganiseerde (groepen van) individuen en subculturen die zich, op velerlei

manieren en al dan niet politiek gemotiveerd, bezighouden met het uitdragen van een extreem rechtse of racistische boodschap. Bij dit laatste valt te denken aan het plegen van racistisch geweld, extreem rechtse uitingen op het internet of het verspreiden van geluidsdragers met strafbare teksten. Tussen de verschillende stromingen vindt een intensieve kruisbestuiving plaats.

In december 2003 zijn cijfers bekend gemaakt met betrekking tot racistisch gemotiveerde geweldsincidenten in 2002. De daling van het aantal incidenten die in 2001 was ingezet, continueerde zich in 2002. Opvallend was de toename van het aantal antisemitische gewelddaden. Deze stijging komt grotendeels voor de rekening van het zogeheten 'nieuwe antisemitisme': anti-joodse ressentimenten die voortkomen uit onder meer onvrede met de situatie in het Midden-Oosten en de uitwassen rond het voetbal. Overigens was bij de plegers van gewelddaden die voortkomen uit dit nieuwe antisemitisme geen sprake van een oververtegenwoordiging van allochtoon daderschap. Het anti-islamitisch geweld is in 2002 afgenomen.

4 Politiek gewelddadig activisme

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan politiek (gewelddadig) activisme. Na een paragraaf over links activisme in het algemeen komen de laatste ontwikkelingen binnen de anti-globaliseringsbeweging ter sprake evenals het antimilitarisme. Het slot van dit hoofdstuk bevat een paragraaf over ontwikkelingen binnen de Molukse gemeenschap.

4.1 Links activisme

De AIVD verricht onderzoek naar het deel van het politieke activisme, dat zich bedient van gewelddadige actievormen en middelen. Het onderzoek behelst zowel (dreiging met) geweld tegen personen als ook geweld tegen objecten, waarbij soms sprake is van aanzienlijke materiële schade.

De in 2002 geconstateerde opleving van het linkse activisme heeft zich in 2003 bestendig. Wél was sprake van een verschuiving van de aandacht. Het (ook binnen activistisch-links) aangewakkerde verzet tegen makers en uitvoerders van de economische globalisering, dat met name in de vorm van zogenaamde directe acties werd vormgegeven, heeft – mede door de tegenmaatregelen van de betrokken autoriteiten (bijvoorbeeld het houden van conferenties op afgelegen plaatsen) – sterk aan kracht ingeboet. Ontwikkelingen op het wereldtoneel zorgden echter voor verschillende acties, zoals tegen de Irakoorlog en de nasleep ervan.

Het dierenrechtenactivisme blijft, zowel vanuit het oogpunt van economische schade als vanuit potentiële aantasting van de fysieke integriteit van personen die werkzaam zijn in de belaagde sectoren, een bron van zorg. Terwijl de overgrote meerderheid van de actievoerders haar zorgen over dierenleed via maatschappelijk geaccepteerde actievormen kenbaar maakt, gaat een minderheid over de schreef door het plegen van geweld tegen objecten en het bedreigen van personen.

Over het dierenrechtenactivisme brengt de AIVD een aparte publicatie uit, met als titel 'Dierenrechtenactivisme in Nederland: grenzen tussen vreedzaam en vlammend protest'. Met deze nota wordt beoogd de Tweede Kamer en via haar de samenleving inzicht te bieden in de achtergronden van het gewelddadig dierenrechtenactivisme en

daarmee te bevorderen dat uitwassen worden voorkomen en bestreden door gerichte inzet van de AIVD en politie en door oppositie vanuit het grote gematigde segment van dierenrechtenactivisten.

4.2 Anti-globalisering

Het jaar 2003 werd vanuit de optiek van de Nederlandse anti- of andersglobalisten gekenmerkt door twijfel over de noodzaak tot en het nut van verzet. Aanvankelijk werd met hernieuwd elan deelgenomen aan relevante manifestaties in het buitenland. Bij WEF, het World Economic Forum, in Davos (januari 2003) alsmede de G8-bijeenkomst in het Franse Evian-les-Bains (juni 2003) en de EU-Top in Thessaloniki (eveneens in juni 2003) waren ook Nederlandse actievoerders aanwezig. Op een enkele uitzondering na beperkten zij zich tot vreedzame deelname aan de betogingen.

Deze manier van actievoeren, ‘top hopping’, het deelnemen aan zowel financieel-economische als Europese bijeenkomsten in het buitenland, leek na een afwezigheid van enige jaren terug in de belangstelling. Naast de trotskistische splinter Internationale Socialisten, die buitenlandse bijeenkomsten waren blijven bezoeken, bestond er ook weer animo vanuit het links-activistische kamp om zich niet langer te beperken tot het voeren van symbolische acties in eigen land maar nu ook de grens over te trekken.

In november echter waren tegengestelde geluiden te horen. Opmerkelijk genoeg kwamen deze met name uit de hoek van degenen, die na de laatste EU-top in Nederland (juni 1997) aan de wieg stonden van de Nederlandse anti-globaliseringsbeweging. In een terugblik werd geconstateerd dat naast hard politieoptreden vooral de verplaatsing van vrijhandelsbijeenkomsten naar voor demonstranten onbereikbare oorden en de toenemende inkapseling van de beweging door het politieke establishment hebben gezorgd voor de neergang van de beweging. Daarnaast zou de genoemde ‘top hopping’ ten dode opgeschreven zijn, aangezien de Europese Unie voornemens is om alle bijeenkomsten van de Europese regeringsleiders in Brussel te laten plaatsvinden.

Desondanks werd vanuit dezelfde hoek opgeroepen om, zowel in 2004 als in de jaren daarna, de links-activistische krachten te bundelen en de gehele anti-globaliseringsbeweging weer in gang te zetten. Daarbij zou het zwaartepunt moeten komen te liggen op de vorming van ‘toegankelijke en transparante basisdemocratische organisaties’.

4.3 Anti-militarisme

De oorlog in Irak heeft gezorgd voor een kleine opleving van het, in voorgaande jaren afnemende, antimilitarisme. Vredesactivisten alsmede de zich op vreedzame of ludieke wijze uitende antimilitaristen kwamen in verzet, bijvoorbeeld door het uitvoeren van zogenaamde openbare 'burgerinspecties'. Daarbij werden luchtmachtbases betreden om - zo werd door de actievoerders beweerd - aan te tonen dat daar massavernietigingswapens lagen opgeslagen. In april 2003 vond een vreedzame demonstratie plaats bij een Rotterdamse firma die, in de optiek van antimilitaristen, te nauw betrokken was bij het transport van Amerikaanse wapens. De radicale actiegroep Onkruit, niet te verwarren met de doorgaans meer gematigde Onkruit, Vergaat Niet!, bezette in dezelfde periode het spoor in de buurt van Sevenum. Men slaagde erin het transport van Amerikaans materieel enige tijd tegen te houden. Daarnaast waren ook enige 'beroepsantimilitaristen' actief, die deels grote vernielingen aanrichtten. Zo werden op de luchtmachtbasis Volkel communicatieschotels vernield.

De Irakoorlog leidde derhalve aanvankelijk tot een groeiende actiebereidheid maar met het snelle verloop van de feitelijke oorlogshandelingen ebde de aandacht ook weer snel weg. In de loop van het jaar maakten acties op straat plaats voor vergaderingen over eventuele nieuwe acties in de toekomst. Met name de lokale afdelingen van het Platform Tegen de 'Nieuwe Oorlog' hielden de vinger aan de pols en grepen incidenten aan om op te roepen tot actie. De aangekondigde deelname van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Colin Powell, aan de OVSE-vergadering in Maastricht (1-2 december 2003) was voor sommigen bijvoorbeeld een reden om weer actief te worden.

4.4 De Molukse gemeenschap

Nu de rust wat lijkt te zijn weergekeerd en de noodtoestand op de Molukken per september 2003 is opgeheven, is de stemming onder de Molukse gemeenschap in Nederland minder emotioneel en minder licht ontvlambaar dan voorgaande jaren. In 2003 heeft de begrijpelijke bezorgdheid om de situatie op de Molukken zich niet gemanifesteerd in (radicale of gewelddadige) acties door Molukkers, afgezien van de 'traditionele' protestmomenten. De publicitaire ruimte voor eventuele berichten over nieuwe onlusten was, gezien de turbulente ontwikkelingen in de internationale politiek van het afgelopen jaar, erg klein waardoor zich weinig aanknopingspunten voordeden

voor actievoerders. De arrestatie en veroordeling tot drie jaar gevangenisstraf wegens staatsondermijnende activiteiten van Alexander Manuputty en Semmy Waileruny, respectievelijk leider en lid van het FKM (Front Kedaulatan Maluku) op de Molukken, hebben de gemoederen van de Molukse gemeenschap in Nederland enigszins in beroering gebracht. Ze leidden tot een demonstratieve tocht en het aanbieden van een petitie aan de Indonesische ambassade. FKM Europa was betrokken bij pogingen om een diplomatieke post ten behoeve van het Zuid-Molukse volk te openen op Vanuatu (Melanesië). Het FKM wordt door de Indonesische overheid gezien als een separatistische beweging.

5 Ongewenste bemoeienis van vreemde mogelijkheden

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet waarop het onderzoek van de AIVD naar ongewenste bemoeienis van vreemde mogelijkheden zich richt. Vervolgens wordt op twee zaken nader ingegaan: het Turkse beheersnetwerk en de beïnvloedingsactiviteiten van islamitische gidslanden. Tenslotte komt de openbaarmaking van Stasi-archieven aan de orde.

5.1 Algemeen

Alle aandacht die de bestrijding van het internationaal terrorisme logischerwijs opeist, betekent niet dat het fenomeen ‘spionage’ niet meer actueel zou zijn. Integendeel: onderzoek van de AIVD laat zien dat buitenlandse mogelijkheden onverminderd in Nederland actief zijn en dat de activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten meer en meer verbonden zijn met fenomenen als internationaal terrorisme, illegale migratie en proliferatie.

De afgelopen jaren is de dreiging die uitgaat van de bemoeienis van vreemde mogelijkheden sterk veranderd. Door de gewijzigde internationale verhoudingen en de toenemende internationalisering zijn de relaties tussen landen en hun inlichtingendiensten diverser geworden. Had Nederland ten tijde van de Koude Oorlog vooral te maken met spionage vanuit het Oostblok en China, tegenwoordig is het aantal landen dat in Nederland heimelijk activiteiten ontplooit aanzienlijk groter geworden. Het scala aan activiteiten dat door buitenlandse mogelijkheden in Nederland wordt ontplooid, is tevens breder geworden. Het gaat niet alleen om traditionele spionageactiviteiten, zoals het verwerven van geheime politieke, militaire, economische en wetenschappelijk informatie, maar ook om beïnvloeding van de politieke en ambtelijke besluitvorming en het beïnvloeden en controleren van in Nederland woonachtige migrantengemeenschappen, het controleren en intimideren van in Nederland verblijvende opposanten en de verwerving van grondstoffen en kennis voor de productie van massavernietigingswapens.

Ondanks de toenadering tussen landen die voorheen als ‘vijand’ werden bestempeld, blijft eigenbelang een belangrijke factor spelen. Ook landen die internationaal

aansluiting zoeken of in de afgelopen jaren hebben gevonden bij het Westen, hebben er soms alle belang bij om hun heimelijke activiteiten voort te zetten. Buitenlandse mogelijkheden zetten hun nationale inlichtingendiensten in voor het vergaren van economische en wetenschappelijke informatie teneinde de eigen economische positie te verbeteren. Nederland is als hoogontwikkeld, industrieel land wat dat betreft een interessant land. De AIVD constateert dat sommige mogelijkheden zowel openlijk als heimelijk activiteiten ontplooiën om in Nederland verblijvende bevolkingsgroepen te beïnvloeden. Manipulatie, intimidatie, ongelegitimeerd ingrijpen en andere vormen van ongewenste inmenging worden daarbij niet geschuwd.

De ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de AIVD zich bij zijn onderzoeksactiviteiten niet langer alleen richt op de activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten in Nederland, maar ook op activiteiten van buitenlandse mogelijkheden in het algemeen. Deze brede benadering, die in 2003 verder is uitgewerkt en geïmplementeerd, heeft ertoe geleid dat de AIVD niet langer spreekt van contra-inlichtingen, maar van ‘contra-inmenging’: het tegengaan van ongewenste en heimelijke activiteiten van buitenlandse mogelijkheden in Nederland die een inbreuk plegen op de Nederlandse soevereiniteit en ernstige schade kunnen toebrengen aan de nationale veiligheid. Dergelijke inmenging kan leiden tot ernstige aantastingen van de politieke en bestuurlijke integriteit, ondermijning van de internationale rechtsorde en stabiliteit, radicalisering onder bevolkingsgroepen en aantasting van grondrechten, ondermijning van voor Nederland vitale sectoren en aantasting van de internationale concurrentiepositie van Nederland.

Kenmerkend voor de ongewenste bemoeienis van vreemde mogelijkheden is dat het veelal heimelijk gebeurt. Het is een ‘onzichtbaar’ fenomeen, waarbij slechts bij uitzondering informatie publiek wordt. Buitenlandse mogelijkheden maken gebruik van dekmantels om hun clandestiene activiteiten te ontplooiën. Zo worden ondernemingen (‘coverfirma’s’) gebruikt en dienen zakelijke delegaties, studenten en journalisten als cover om informatie te vergaren. Ook beschikken inlichtingendiensten van buitenlandse mogelijkheden in veel gevallen over uitgebreide netwerken van informanten. Aandachtsgebieden waar zij zich op richten zijn onder meer de in Nederland verblijvende migrantengroepen, internationale gremia (zoals NAVO, EU en OVSE), economische sectoren (bijvoorbeeld de defensie-, industrie-, ICT- en energiesector) en internationale organisaties (zoals Internationaal Gerechtshof, Joegoslavië-tribunaal en OPCW).

De activiteiten van de AIVD zijn erop gericht ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden in Nederland te onderkennen en tegen te gaan. Ieder jaar wordt het dreigingsbeeld opnieuw in kaart gebracht. Op basis van dat dreigingsbeeld wordt naar de ongewenste bemoeienis van een aantal landen structureel onderzoek gedaan. Daarnaast verricht de AIVD onderzoek naar incidentele activiteiten van buitenlandse mogendheden en hun inlichtingendiensten in Nederland. Bij het onderkennen en tegengaan van ongewenste activiteiten wordt nauw samengewerkt met buitenlandse collegadiensten en met andere Nederlandse overheidsinstanties. Ook tracht de AIVD de bewustwording in de Nederlandse samenleving te vergroten, onder meer door gerichte voorlichting over de activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten. In maart 2004 hebben AIVD en MIVD over dit onderwerp een gezamenlijke voorlichtingsbrochure uitgebracht.

5.2 Het Turkse beheersnetwerk

De Turkse staat wil ook de in het buitenland wonende Turken binden aan de kemalistische leer, die uitgaat van een seculiere staat en de ondeelbaarheid van het grondgebied. Dat betekent in de praktijk dat links-extremistische, Koerdisch separatistische en radicaal-islamitische bewegingen met argusogen worden gevolgd en tegengewerkt. Binnen het Turkse staatsbestel beschouwen de Turkse strijdkrachten zich als de hoeders van de seculiere grondwet en de eenheid van Turkije. Zij domineren het beheersnetwerk en treden de huidige Turkse regering en de regerende, islamitisch-geïnspireerde AK-partij (Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling) met argwaan tegemoet. Daardoor kan van een zekere spanning gesproken worden. Enkele initiatieven die de regering heeft ontplooid, hebben aan deze spanning bijgedragen. Zo was er het incident waarbij echtgenotes van AK-parlementariërs met hoofddoekjes verschenen tijdens een officiële receptie ter gelegenheid van de opening van het parlementaire jaar. Ook de opdracht aan de Turkse ambassades in Europa om de contacten met de islamitische Milli Görüs-beweging aan te halen droeg aan de spanning bij.

De Europese tournee van generaal Tuncer Kilinc, secretaris van de invloedrijke Nationale Veiligheidsraad, ook al werd die op persoonlijke titel ondernomen, was een voorbeeld van een tegenzet van het Turkse beheersnetwerk. Tijdens zijn tournee deed generaal Kilinc in april 2003 ook Nederland aan, waar hij tijdens een besloten bijeenkomst op de ambassade speciaal geselecteerde vertegenwoordigers van Turkse

organisaties in Nederland toesprak. Naast het benadrukken van het belang van integratie waarschuwde hij de toehoorders voor de gevaren van de radicale islam. Deze optredens zorgden voor behoorlijke ophef in de Turkse gemeenschap, waarvan sommige vertegenwoordigers zich misbruikt voelden en vonden dat ze onder valse voorwendselen naar de bijeenkomsten waren gelokt.

De extreem-nationalistische Turkse Federatie Nederland (TFN), die ook gerekend kan worden tot het beheersnetwerk en waarvan de aanhangers doorgaans als 'Grijze Wolven' worden aangeduid, heeft door geldgebrek in het afgelopen jaar nauwelijks tot geen activiteiten georganiseerd.

5.3 Beïnvloedingsactiviteiten van islamitische gidslanden

De AIVD onderzoekt in hoeverre en op welke wijze personen en organisaties vanuit islamitische gidslanden (zoals Saoedi-Arabië en Iran) ongewenste beïnvloedingsactiviteiten ontplooiën die kunnen leiden tot radicaliseringsprocessen onder delen van de moslimgemeenschappen in Nederland. Voornaamste reden tot zorg geven momenteel met name een aantal islamitische niet-gouvernementele organisaties (NGO's) die vanuit Saoedi-Arabië wereldwijd werkzaam zijn en ook in Nederland over dochterafdelingen beschikken. Zoals in andere landen laten deze Nederlandse dochterafdelingen hun humanitair en sociaal-cultureel werk gepaard gaan met de verspreiding van het wahhabisme, de ultraorthodoxe en strikt puriteïne vorm van islam die in Saoedi-Arabië de officiële staatsleer is. Als religieus-politieke ideologie omvat het hedendaagse wahhabisme (en het daaraan verwante salafisme) opvattingen die in strijd zijn met de beginselen van de democratische rechtsorde. De mondiale missieactiviteiten (dawa) vanuit Saoedi-Arabië van wahhabitische NGO's hebben in een aantal landen reeds geleid tot radicaliseringsprocessen onder moslims. Ook de Saoedische overheid is zich inmiddels bewust van het gevaar dat dawa dergelijke schadelijke neveneffecten met zich mee kan brengen en heeft daarom het toezicht op de zendingsorganisaties de afgelopen tijd versterkt. Dat neemt niet weg dat het risico nog steeds aanwezig is dat langs deze weg anti-westerse denkbeelden worden verspreid, die ook in Nederland kunnen leiden tot radicaliseringstendensen onder (met name jonge) moslims. De AIVD behoudt zijn aandacht voor dit verschijnsel.

5.4 Archieven Stasi

In juli 2003 heeft Duitsland archieven openbaar gemaakt van het voormalige Oost-Duitse Ministerium für Staatssicherheit (MfS/Stasi). Deze archieven, die bekend staan onder de naam 'Rosewood' of 'Rosenholz', betreffen het buitenlandse spionagenetwerk van het MfS. De AIVD heeft onderzocht of namen van bekende Nederlandse personen in negatieve zin naar boven zouden kunnen komen als gevolg van de openbaarmaking. Daarvan lijkt geen sprake.

6 Internationale rechtsorde

Dit hoofdstuk gaat in op twee onderzoeksterreinen van de AIVD die de internationale rechtsorde betreffen: de proliferatie van massavernietigingswapens en de veiligheid van internationale organisaties in Nederland.

6.1 Proliferatie van massavernietigingswapens

Het Nederlandse non-proliferatiebeleid is erop gericht te voorkomen dat Nederlandse bedrijven, universiteiten of onderzoeksinstituten, bewust of onbewust, betrokken raken bij proliferatie van massavernietigingswapens. In dit kader doet de AIVD onderzoek naar de verspreiding van goederen, technologie of kennis vanuit of via Nederland, die gebruikt kunnen worden voor de productie van massavernietigingswapens en bijbehorende overbrengingsmiddelen. Verder stelt de nieuwe inlichtingentaak de AIVD in staat om informatie te verzamelen over wapenprogramma's in huidige en toekomstige landen van zorg. De verwachting is dat een verbetering van de informatiepositie op dit terrein ook het zicht op verweringspogingen van deze zogeheten 'statelijk actoren' in Nederland zal vergroten. De AIVD doet voorts onderzoek naar de pogingen van 'niet-statelijke actoren' (groeperingen of individuen) om in het bezit te komen van nucleaire, chemische of biologische agentia. Als onderdeel van deze non-proliferatie strategie voert de AIVD een bewustmakingsprogramma uit dat erop is gericht relevante sectoren in het bedrijfsleven en wetenschappelijke onderzoeksinstituten te wijzen op de risico's die bestaan op proliferatiegebied. Extra aandacht wordt hierbij geschonken aan ongewenste overdracht van niet-tastbare technologie zoals wetenschappelijke en technologische expertise. In dit kader heeft de AIVD het contact met hogescholen en universiteiten en de Universitaire Medische Centra geïntensiveerd.

6.1.1 Risicolanden

Bij de proliferatie van massavernietigingswapens zijn er verschillende landen die internationaal worden aangeduid als 'risicolanden', ofwel als 'landen van zorg'. Deze landen bevinden zich voornamelijk in instabiele regio's als het Midden-Oosten, Noord-Afrika, en (Zuid)Oost-Azië, waar ontwikkeling en bezit van massavernietigingswapens worden gezien als mogelijkheid om op regionaal of mondiaal niveau politieke en

militaire pressie uit te oefenen. Het onderzoek van de AIVD heeft zich in 2003 voornamelijk gericht op Irak, Iran, Libië, Syrië, Pakistan en Noord-Korea. Daarnaast bleef het conflict tussen India en Pakistan en de daaruit voortvloeiende wapenwedloop op het gebied van nucleaire wapens en ballistische raketten in de aandacht staan.

Net als in het voorgaande jaar ging in 2003 veel aandacht op het gebied van massavernietigingswapens uit naar de ontwikkelingen rondom Irak. Tot aan het militair optreden door de geallieerde coalitie medio maart zijn inspecties op grond van VN-resolutie 1441 door de inspecteurs van het IAEA en UNMOVIC uitgevoerd. Uiteindelijk was de VN-veiligheidsraad medio maart niet zozeer verdeeld over de vraag of Irak in gebreke was gebleven ten aanzien van resolutie 1441, maar meer over de vraag hoe daar mee om te gaan. Uiteindelijk besloot een coalitie bestaande uit de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Australië tot militair ingrijpen. Na de (formeel uitgeroepen) beëindiging van de militaire activiteiten op 9 april ging de zoektocht naar de veronderstelde wapenvoorraden en aanwijzingen voor een programma voor massavernietigingswapens een nieuwe fase in. Na een eerste zoektocht door het Amerikaanse leger werd deze taak in mei overgedragen aan de speciaal opgerichte Iraq Survey Group (ISG). ISG bestaat uit zo'n 1400 Amerikaanse en Engelse experts die de opdracht hebben gekregen het Iraakse programma van massavernietigingswapens volledig in kaart te brengen. De begin oktober uitgekomen tussentijdse rapportage van de ISG (ook wel het 'rapport Kay' genoemd) kwam niet met opzienbare conclusies. De betreffende rapportage, aangeboden aan het Amerikaanse Congres, concludeert voorlopig dat Irak richtte op het vermogen om snel om te schakelen van civiele productie naar kleinschalige militaire productie ('just-in-time-capacity') van biologische en chemische agentia. De ISG zal nog tot medio 2004 haar activiteiten voortzetten.

Eind 2002 werd duidelijk dat Iran enkele locaties voor haar nucleaire programma niet had aangemeld bij het Internationaal Atoom en Energie Agentschap (IAEA), wat de vermoedens omtrent een mogelijk Iraans kernwapenprogramma verder versterkte. Volgens Iran ging het echter om civiele nucleaire toepassingen en het land nodigde het IAEA uit om de locaties te komen inspecteren. Tijdens de inspecties zijn verschillende onregelmatigheden aan het licht gekomen. Dit vormt nog immer onderwerp van bespreking tussen Iran en het IAEA.

In de zomer van 2003 benoemde het IAEA in een tussentijdse rapportage de ultracentrifuges in het Iraanse Natanz als een 'early European design'. Na verder

onderzoek door het Atoomagentschap bleek dat het 'early European design' via Pakistan in Iran was terechtgekomen.

Internationale druk van met name de Verenigde Staten heeft ertoe geleid dat Iran afgelopen december 2003 het additionele protocol van het Non-proliferatie Verdrag heeft ondertekend, waardoor het IAEA de mogelijkheid wordt geboden onaangekondigd locaties te inspecteren. Overigens moet Iran het protocol nog ratificeren.

Eind december 2003 verklaarde Libië, na maanden van geheime onderhandelingen met de Verenigde Staten (VS) en Groot-Brittannië (GB), dat het zijn programma voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens zal staken. Libië zou zelf het initiatief tot deze onderhandelingen genomen hebben. In oktober en december 2003 werden wapenexperts en onderhandelaars van de VS en GB in de gelegenheid gesteld om verdachte locaties te bezoeken. Hierbij werden onder andere voorraden zwavelmosterdgas en daarbij behorende overbrengingsmiddelen aangetroffen, alsmede nucleaire installaties in aanbouw. Libië heeft toegezegd op korte termijn het additionele protocol van het IAEA te ondertekenen. Daarnaast heeft Libië het chemisch wapenverdrag ondertekend en bestaande voorraden opgegeven bij de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) en het Comprehensive Test Ban Treaty geratificeerd.

Na het opzeggen van het Non-proliferatie Verdrag (NPV) en het gedwongen vertrek van de inspecteurs van de Verenigde Naties uit Noord-Korea is er geen internationale controle meer op het nucleaire programma van Noord-Korea. Het land heeft aangegeven al in het bezit te zijn van een atoomwapen, maar dit kan door internationale waarnemers niet worden bevestigd. Wel is zeker dat Noord-Korea beschikt over de Taepo-Dong, een langeafstandsraket.

De zorg bestaat dat het machtsevenwicht in Oost-Azië ernstig wordt verstoord wanneer Noord-Korea zou beschikken over een nucleair wapen, zeker in combinatie met de genoemde Taepo-Dong raket. In dat geval wordt gevreesd voor een wapenwedloop tussen Noord-Korea, Zuid-Korea en Japan. Japan heeft inmiddels aangegeven extra te investeren in de ontwikkeling van een Amerikaans raketschild.

6.1.2 NBCR-terrorisme

In 2003 heeft een verschuiving plaatsgevonden binnen het onderzoek dat door de AIVD wordt verricht naar mogelijke terroristische dreigingen met nucleaire,

biologische, chemische of radiologische middelen, kortweg NBCR-terrorisme. In 2002 werd NBCR-terrorisme met name nog in een theoretisch kader geplaatst. In 2003 is waargenomen dat bij een aantal groeperingen een toenemende belangstelling bestaat voor de (eigen) productie en inzet van relatief simpele NBCR-middelen. De dienst concludeert dat het risico van terroristische aanslagen met gebruik van relatief eenvoudige NBCR-middelen reëel is. De dienst oordeelt voorts dat de mogelijke terroristische inzet van dit soort middelen eerder zal leiden tot (kortstondige of langer durende) ontwrichting van het openbare leven dan tot grote aantallen slachtoffers, hoewel laatstgenoemd effect niet kan worden uitgesloten.

In de loop van 2003 vonden in Europa verscheidene incidenten plaats, waarbij mogelijk sprake was van (voorbereidingen op) het gebruik van NBCR-middelen. Zo werden in de eerste weken van januari 2003 in kringen van radicale moslims in Londen diverse arrestaties uitgevoerd, waarbij sporen van het giftige ricine werden aangetroffen. België werd begin juni geconfronteerd met brieven waarin toxische stoffen zaten, met als gevolg dat enkele personen in het ziekenhuis werden opgenomen met irritatie aan de ogen en luchtwegen. De AIVD onderzocht of er een dreiging bestond voor Nederland, maar hiervan was geen sprake. In september ontstond in Gorinchem commotie over een poederbrief. Samenwerking tussen de veiligheidsdiensten maakte dat de afzender van de uit Irak afkomstige brief kon worden geïdentificeerd, waarna het incident snel kon worden afgehandeld. Hoewel een causaal verband niet met zekerheid is vast te stellen, leidde de berichtgeving in de pers naar aanleiding van dergelijke incidenten tot een toename van de verzending van poederbrieven. In 2003 zijn om en nabij tweehonderd verzonden poederbrieven voor onderzoek aangeboden. In geen enkel geval werden daarbij overigens gevaarlijke stoffen aangetoond. Afgewogen publieksvoorlichting kan de commotie die ontstaat bij de ontvangst van een poederbrief wellicht verminderen. Een voorlichtingsstrategie wordt in 2004 nader uitgewerkt.

6.2 Internationale organisaties

Nederland is gastland van een aantal internationale organisaties, zoals het Internationaal Gerechtshof, Europol, Eurojust, de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), het Joegoslavië Tribunaal (ICTY) en het Internationaal Strafhof (ICC). Nederland heeft tot taak voorwaarden te scheppen en in stand te houden voor het ongehinderd functioneren van deze organisaties. Potentieel bestaan er fysieke dreigingen tegen de gebouwen, het personeel en de bezoekers van de

organisaties. In 2003 heeft de AIVD ter voorkoming hiervan dreigingsanalyses, dreigingsinschattingen en beveiligingsadviezen verstrekt en op verzoek van een aantal organisaties veiligheidsonderzoeken uitgevoerd.

6.2.1 Joegoslavië Tribunaal

Evenals in voorgaande jaren heeft de AIVD onderzoek verricht naar dreigingen die zouden kunnen voortkomen uit de overkomst naar en detentie in Den Haag van door het ICTY aangeklaagde personen. De AIVD heeft de verantwoordelijke autoriteiten informatie verschaft over (mogelijke) dreigingen tegen medewerkers, verdachten of getuigen van het ICTY of tegen Nederland als gastland van het ICTY. De AIVD is attent op risico's die met het in 2002 gestarte proces tegen Milosevic samenhangen. Daarnaast houdt de AIVD rekening met de overkomst naar Den Haag van de door het ICTY aangeklaagde Bosnische Serviërs Karadzic en Mladic. Niet uit te sluiten valt dat aan hun overdracht veiligheidsrisico's voor het ICTY of voor Nederland zijn verbonden.

6.2.2 Internationaal Strafhof

Het per 1 juli 2002 in werking getreden Internationaal Strafhof (ICC) bevindt zich nog in een vroege fase van ontwikkeling. Inmiddels zijn wel de hoofdaanklager en de griffier benoemd en is de eerste lichter van achttien rechters geïnstalleerd. Ofschoon het ICC al heeft bekendgemaakt naar welke kwestie zijn belangstelling uitgaat, zal het vermoedelijk nog een aantal jaren duren voordat de eerste aangeklaagde in Nederland arriveert. Dit heeft onder meer te maken met het streven van de hoofdaanklager een rechtszaak eerst volledig voor te bereiden alvorens een verdachte te laten arresteren. Het onderkennen van veiligheidsrisico's verbonden aan de aanwezigheid van het ICC in Nederland hangt in hoge mate af van de rechtszaken die door de hoofdaanklager zullen worden aangebracht. Aangezien dit laatste vooralsnog niet binnen afzienbare tijd te verwachten valt, kunnen er ook nog geen uitspraken worden gedaan over mogelijke fysieke dreigingen tegen het ICC of tegen Nederland als gastland. Wel heeft de AIVD het ICC in 2003 beveiligingsadvies verschaft en zijn er besprekingen gevoerd over onder meer informatieuitwisseling. Het ligt in de lijn der verwachting dat de relatie tussen de AIVD en het ICC in 2004 wordt geïntensiveerd.

7 Inlichtingen Buitenland

Het verzamelen van inlichtingen betreffende het buitenland is sinds juni 2002 een taak van de AIVD. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de wijze waarop deze taak is uitgevoerd.

7.1 Algemeen

De invulling van de inlichtingentaak buitenland van de AIVD was gedurende 2003, zoals wettelijk voorgeschreven, gebaseerd op een aan het begin van het jaar opgestelde aanwijzing van onderwerpen door de minister-president, in overeenstemming met de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie. Het ministerie van Buitenlandse Zaken speelde bij de opstelling van deze aanwijzing eveneens een belangrijke rol. Over de daaruit voortvloeiende werkzaamheden is met regelmaat per onderwerp nauw overleg gepleegd met het ministerie van Buitenlandse Zaken en met de MIVD, meestentijds in de vorm van tripartiete besprekingen.

De voor 2003 aangewezen onderwerpen waren:

- a. risico's voor het functioneren van voor Nederland relevante internationale organisaties en voor de samenwerking met de aan die organisaties deelnemende landen;
- b. politieke, etnische of religieuze spanningen of geschillen in specifieke landen of regio's, ongeacht of zij binnen of tussen landen optreden, die kunnen leiden tot een bedreiging voor de internationale stabiliteit of de internationale rechtsorde;
- c. de infrastructuur voor internationaal terrorisme;
- d. ontwikkelingen in herkomstlanden van in Nederland verblijvende migranten;
- e. ontwikkelingen in landen die relevant zijn in het kader van de proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen;
- f. factoren die een destabiliserende invloed hebben op de internationale rechtsorde, zoals drugs-, wapens-, diamant- en mensenhandel, mensensmokkel en het witwassen van geld.

De onderwerpen zijn deels aangewezen ten behoeve van het bepalen van standpunten en het voeren van internationale onderhandelingen door de Nederlandse regering. Andere onderwerpen zijn gericht op informatie die de AIVD in staat stelt latente dreigingen eerder te onderkennen en bestaande dreigingen beter te doorgronden.

Driemaandelijks wordt via de minister van BZK over de voortgang van de activiteiten in het kader van de AIVD-buitenlandtaak gerapporteerd aan de minister-president.

Doordat het hier een relatief nieuwe taak betreft, is in de loop van het jaar gebleken dat er nog sprake is van een gewenningsproces, waarbij enerzijds de vragende partijen (AZ en BZ) dienen te komen tot een zo gericht mogelijke precisering van hun behoeften en anderzijds de diensten duidelijker moeten aangeven waartoe zij wel, en vooral ook waartoe zij niet in staat zijn. De ervaringen opgedaan tijdens dit gewenningsproces hebben geleerd dat het de voorkeur verdient dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken niet alleen de facto, maar ook de jure betrokken wordt bij de jaarlijkse aanwijzing van onderwerpen. Bij de eerstvolgende wijziging van de Wiv zullen daartoe dan ook voorstellen worden gedaan.

In 2003 heeft de AIVD, zij het op bescheiden schaal, aangetoond dat er – ondanks de vooralsnog beperkte menskracht – in het kader van de inlichtingentaak buitenland inderdaad producten kunnen worden geleverd die bruikbaar zijn voor de afnemers en die toegevoegde waarde hebben. De inzet voor 2004 is om een uitbouw van de informatiepositie te bewerkstelligen en aldus nog meer unieke, bruikbare informatie te genereren.

8 Beveiligingsbevordering

De AIVD ondersteunt de verantwoordelijke autoriteiten en instanties bij het nemen van beveiligingsmaatregelen. Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan de verschillende deelterreinen waarop de beveiligingsbevorderende taak van de AIVD betrekking heeft. Het gaat daarbij om: bijzondere informatie, vitale sectoren, integriteit van het openbaar bestuur, personen, objecten en diensten, vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken.

8.1 Bijzondere informatie

Bijzondere informatie omvat staatsgeheimen en andere kwetsbare informatie die extra beveiliging behoeft. Op het terrein van de bijzondere informatiebeveiliging levert de AIVD bijdragen aan nationale en internationale regelgeving, wordt advies gegeven aan overheidsinstanties en bedrijven en vervult de AIVD een coördinerende rol bij de ontwikkeling en verwerving van informatiebeveiligingsproducten. Er is een sterke behoefte bij de gebruikers van informatiebeveiligingsproducten om op één systeem gelijktijdig te kunnen beschikken over informatie waarop verschillende beveiligingsregimes van toepassing zijn, zoals informatie van internet, interne informatie van de overheid, departementaal vertrouwelijke documenten en staatsgeheimen. Bij de ontwikkelingen in de communicatie- en informatietechnologie zoekt de AIVD naar het evenwicht tussen de informatie- en communicatiebehoeften van de gebruiker, adequate beveiligingsmaatregelen en de acceptatie ervan door de gebruiker.

8.1.1 Werkgroep bijzondere informatiebeveiliging

De Werkgroep Bijzondere Informatiebeveiliging (WBI) heeft tot taak te adviseren en voorstellen te doen inzake het beleid van de overheid op het gebied van de bijzondere informatiebeveiliging. Deelnemers aan de WBI zijn de ministeries van Defensie, Buitenlandse Zaken, Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De AIVD voorziet in het voorzitterschap en het secretariaat van de WBI.

De WBI heeft in 2003 vier producten voor de beveiliging van bijzondere informatie ter goedkeuring voorgelegd aan het hoofd van de AIVD, die deze namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties formeel heeft goedgekeurd. Ook heeft de

WBI prioriteiten gesteld aan projecten die door de Cryptofaciliteit (zie 8.1.2) worden uitgevoerd.

8.1.2 Implementatie Cryptofaciliteit

In 2002 heeft de ministerraad besloten tot de inrichting van een cryptofaciliteit bij de AIVD. De faciliteit dient een belangrijke rol te spelen in het bepalen van en voorzien in de behoefte van de overheid op het terrein van de crypto-apparatuur. In 2003 is de Cryptofaciliteit de eerste projecten gestart, waaronder een onderzoek naar de toepasbaarheid van een Public Key Infrastructuur voor bijzondere informatie, en de ontwikkeling van informatiebeveiligingsproducten bedoeld voor de beveiliging van bijzondere informatie. Ook is het initiatief gestart om een lange termijn visie te ontwikkelen aangaande ICT-beveiliging voor bijzondere informatie vanuit de vier direct betrokken ministeries: de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken, Defensie en Justitie. De Cryptofaciliteit heeft in 2003 de contacten met potentiële leveranciers verder uitgebouwd.

8.1.3 Security scans en adviezen

In een security scan wordt onderzoek gedaan naar de opzet van de beveiliging. Als vervolg op de in het vorige jaar ingezette koers zijn in 2003 security scans uitgevoerd bij verschillende ministeries. Enkele departementen zijn inmiddels bezig met het implementeren van een tweejaarlijkse beveiligingscyclus. Deze beveiligingscyclus moet onderdeel gaan uitmaken van de departementale planning en control cyclus. Voor het komende jaar zijn, ter afsluiting van het project security scans rijksoverheid, nog enkele scans gepland. Ook heeft de AIVD diverse ministeries geadviseerd over informatiebeveiliging en is zorggedragen voor veilige productie en distributie van beveiligingsmiddelen.

In 2003 heeft de AIVD een project afgerond waarbij de opzet van de beveiliging van staatsgeheimen bij een aantal telecomproviders is onderzocht. De dienst blijft ook na dit project betrokken bij de beveiliging van staatsgeheimen bij providers van telecommunicatie.

8.1.4 Herziening regelgeving beveiliging bijzondere informatie

Een interdepartementale projectgroep onder voorzitterschap van de AIVD heeft een voorstel gemaakt voor een nieuw voorschrift voor de beveiliging van bijzondere

informatie: het Voorschrift informatiebeveiliging rijksdienst - bijzondere informatie (VIR-BI). In dit nieuwe voorschrift worden onder meer beveiligingseisen gesteld aan het gebruik van moderne informatie- en communicatietechnologie bij de behandeling van bijzondere informatie. Het voorschrift sluit aan bij de onlangs vernieuwde regelgeving van de EU en de NAVO voor de beveiliging van bijzondere informatie. Het VIR-BI trad op 1 maart 2004 in werking. Met de invoering van het VIR-BI wordt tegelijkertijd gerelateerde regelgeving ermee in lijn gebracht. In verband met de invoering van het voorschrift heeft een interdepartementale werkgroep de implementatie van het voorschrift voorbereid en zorggedragen voor de totstandkoming van uitvoeringsrichtlijnen en het opzetten van een voorlichtingstraject.

In 2003 is de AIVD tevens betrokken geweest bij de lopende herziening van de taken en de positie van de departementale Beveiligingsambtenaar (BVA) en van het daarmee verband houdende beveiligingsvoorschrift.

8.1.5 National Security Authority in het kader van de NAVO

De National Security Authority (NSA) is op nationaal niveau verantwoordelijk voor de beveiliging van bijzondere informatie van de NAVO en de EU en van het Galileo-project. In Nederland is het NSA-schap een verantwoordelijkheid van de ministers van Defensie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, waarbij de laatste zijn taken heeft gedelegeerd aan de AIVD. De onderlinge coördinatie en woordvoering berusten bij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ter uitvoering van deze taak voert de NSA inspecties uit bij nationale instanties die de beschikking hebben over deze bijzondere informatie en wordt personeel dat toegang heeft tot deze informatie gescreend. In de volgende paragraaf wordt op het NSA-schap in het kader van de EU nader ingegaan.

Het ministerie van Defensie en de AIVD nemen deel aan de vergaderingen van het 'NATO Security Committee' en de daaraan verbonden werkgroepen. In het NATO Security Committee wordt het beleid ontwikkeld voor de beveiliging van gerubriceerde NAVO-informatie. Een belangrijk onderwerp in 2003 was de uitbreiding van de NAVO met nieuwe lidstaten. De beoogde nieuwe lidstaten moeten hun nationale wet- en regelgeving in overeenstemming brengen met de NAVO beveiligingsvoorschriften en deze op de juiste wijze toepassen.

In de rol van National Communications Security Agency levert de AIVD een actieve bijdrage aan nieuwe NAVO-regelgeving ten aanzien van technische informatiebeveiliging en daarmee samenhangende procedures. Onderwerpen in 2003 waren de verwerving en ontwikkeling van apparatuur voor de NAVO, de

beschikbaarstelling van apparatuur aan niet-NAVO landen en regelgeving voor implementatie van technische informatiebeveiliging.

Volgens de NAVO-regelgeving moeten periodiek inspecties worden gehouden bij organisaties die over gerubriceerde NAVO-informatie beschikken. In 2003 is een inspectie gehouden bij de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de NAVO te Brussel en bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. In beide gevallen heeft de AIVD aanbevelingen gedaan teneinde te voldoen aan de door de NAVO gestelde minimumbeveiligingseisen.

In het kader van de ‘NATO-host nation’ verplichting, die inhoudt dat een gastland verplicht is een op zijn grondgebied gevestigde NAVO-instelling een veilige werkomgeving te bieden, werden beveiligingsadviezen verstrekt aan de in Nederland gevestigde civiele NAVO-onderdelen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is als NSA verantwoordelijk voor bedrijven waar opdrachten zijn geplaatst door civiele NAVO-onderdelen. De NAVO-regelgeving schrijft voor dat bedrijven over een geldige Facility Security Clearance Certificate moeten beschikken en dat het hiervoor in aanmerking komend personeel wordt gescreend voordat toegang kan worden verkregen tot de gerubriceerde NAVO-informatie. De hiermee samenhangende werkzaamheden werden door de AIVD uitgevoerd.

8.1.6 National Security Authority in het kader van de EU

Namens Nederland nemen het ministerie van Defensie en de AIVD deel aan de vergaderingen van de Security Committee van de Raad van de Europese Unie. In 2003 is daar wederom veel aandacht besteed aan de uitwisseling van gerubriceerde EU-informatie met derde landen en internationale organisaties. Naar aanleiding van de totstandkoming van het verdrag tussen de NAVO en de EU over de uitwisseling van bijzondere informatie tussen deze instanties, is een interne regeling opgesteld met procedures die binnen de EU moeten gelden bij de uitwisseling van bijzondere informatie met de EU.

In verband met de uitbreiding van de EU heeft de Raad met elke toetredende lidstaat een overeenkomst gesloten over de uitwisseling van bijzondere informatie. Op basis van deze overeenkomsten heeft de EU een inspectieprogramma opgesteld om na te gaan in hoeverre iedere toetredende lidstaat voldoet aan de EU-regelgeving voor de

beveiliging van gerubriceerde EU-informatie. Op verzoek van de Raad heeft de AIVD deelgenomen aan het NSA-inspectieteam dat in Hongarije de Hongaarse NSA inspecteerde met het oog op de toetreding van dat land tot de EU in 2004. Veel aandacht is verder besteed aan de beveiligingsaspecten met betrekking tot de uitbreiding van de gerubriceerde netwerken van de Raad naar de toetredende lidstaten. Daarnaast werd een begin gemaakt met het formuleren van de beveiligingseisen waaraan een nieuw vervangend netwerk moet voldoen.

Het beveiligingsbeleid van de Europese Commissie wordt besproken in de EU Commission Security Policy Advisory Group (CSPAG), waaraan voor Nederland door de AIVD wordt deelgenomen. Ook de CSPAG heeft in 2003 veel aandacht besteed aan de uitbreiding van de EU. De inspecties, waarbij onderzocht werd in hoeverre de toetredende lidstaten voldoen aan de EU-beveiligingseisen, werden uitgevoerd in samenwerking met het Security Office van de Raad. Eind 2003 is de CSPAG begonnen met het ontwerpen van een regeling voor de industrial security. Het bestaande beveiligingsvoorschrift bevat hiervoor nog geen regeling. In 2004 wordt een ontwerp aan de lidstaten voorgelegd.

In de procedure voor de aanschaf van ICT-beveiligingsproducten van de Raad van de EU is onder meer vastgelegd dat een beveiligingsproduct voor gerubriceerde EU-informatie niet alleen wordt beoordeeld door de lidstaat waar het product is ontworpen en geproduceerd, maar ook door een andere lidstaat. In 2003 hebben zowel de Zweedse als de Duitse overheid de AIVD verzocht de 'tweedeland'-evaluatie uit te voeren voor respectievelijk een beveiligde GSM en een ISDN-vercijferapparaat. Voor de beveiligde GSM is de evaluatie in november 2003 afgerond, voor het ISDN-apparaat wordt de afronding in het eerste kwartaal van 2004 verwacht.

8.1.7 Het Europese Galileo project

Nederland neemt deel aan het Galileo-project. Dit is een gemeenschappelijk initiatief van de Europese Commissie en de European Space Agency (ESA) voor de ontwikkeling van een Europees satelliet navigatiesysteem, dat als tegenhanger gaat fungeren van het Global Positioning System (GPS) van de Verenigde Staten. De nationale standpunten worden voorbereid door een interdepartementale overleggroep, waaraan ook de AIVD deelneemt.

In 2003 is het 'Verdrag tussen de Staten die partij zijn bij het verdrag tussen de oprichting van een Europees Ruimteagentschap en het Europees Ruimteagentschap

inzake de beveiliging en uitwisseling van bijzondere informatie' tot stand gekomen. Dit verdrag maakt het mogelijk om bijzondere informatie in het kader van een ESA-programma uit te wisselen tussen de lidstaten van ESA onderling en tussen ESA en de lidstaten en te voorzien in een adequate wederzijdse beveiliging van deze informatie. Nederland heeft het verdrag getekend; ratificatie wordt voorzien in 2004. De AIVD heeft in 2003 namens de NSA's van de in het Galileo-project participerende landen een inspectie uitgevoerd bij het European Space Research and Technology Centre (ESTEC) te Noordwijk. De inspectie resulteerde in de afgifte van een security clearance aan ESTEC.

Ook aan EU-zijde wordt gewerkt aan het opzetten van een beveiligingsstructuur voor het Galileo-project. De AIVD neemt deel aan een werkgroep van de Europese Commissie waarin het beleid voor de Europese Commissie wordt ontwikkeld voor de beveiliging van bijzondere informatie binnen het Galileo-project. De werkgroep heeft zich in 2003 beziggehouden met de herziening van de Programme Security Instruction (PSI), een beleidsdocument voor de beveiliging van bijzondere informatie die in het kader van het Galileo-project in EU-verband wordt uitgewisseld.

8.2 Beveiligingsbevordering vitale sectoren

De AIVD heeft een beveiligingsbevorderende taak bij vitale onderdelen van onze samenleving. Dit zijn onderdelen van overheid en bedrijfsleven die naar het oordeel van de verantwoordelijke minister van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. Aan deze taak geeft de dienst invulling door de betreffende instanties en bedrijven te ondersteunen bij risicoanalyses, informatie te verstrekken over dreigingen en te adviseren over beveiliging.

8.2.1 Project Bescherming Vitale Infrastructuur

Ter uitvoering van actiepunt 10 van het 'Actieplan Terrorismebestrijding en Veiligheid', door de regering vastgesteld naar aanleiding van de aanslagen op 11 september 2001, wordt deelgenomen aan het interdepartementale project 'Bescherming Vitale Infrastructuur' (BVI). De doelstelling van het project is om rond juli 2004 een beeld te kunnen geven van de stand van zaken van de intersectorale knooppunten en de kwetsbaarheden en van de genomen en eventueel te nemen beschermende maatregelen. Na afloop van het project zal de bescherming van de vitale infrastructuur

structureel worden belegd bij de verantwoordelijke ministeries.

In maart 2003 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het vaststellen van 31 producten en diensten binnen elf vitale sectoren. Eind 2003 is in het kader van het project het bepalen van de knooppunten binnen en tussen deze sectoren afgerond. Aansluitend volgt een fase waarin kwetsbaarheidsanalyses worden uitgevoerd. De AIVD biedt ondersteuning bij het uitvoeren van de kwetsbaarheidsanalyses met betrekking tot bewust menselijk handelen. De dienst brengt hiervoor kennis in van een methodiek waarbij belangen, bedreigingen en weerstandsvermogen in hun onderlinge samenhang worden beschouwd, voert in samenwerking met de sectoren een kwetsbaarheidsanalyse uit en geeft advies over eventueel te treffen beveiligingsmaatregelen.

De AIVD stemt zijn beveiligingsbevorderende werkzaamheden met betrekking tot de vitale infrastructuur af op het project BVI.

8.2.2   Andere activiteiten gericht op vitale sectoren

Naast de activiteiten die de AIVD onderneemt in het kader van het project BVI ontplooidde de dienst in 2003 ook andere werkzaamheden met betrekking tot vitale sectoren. Het ging daarbij om werkzaamheden die al eerder een aanvang hadden genomen.

De AIVD heeft ook in 2003 geparticipeerd in het project ter beveiliging van de Nederlandse drinkwatervoorziening. In een projectgroep, bestaande uit het ministerie van VROM, de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (VEWIN), de AIVD en twee drinkwaterbedrijven, zijn in de eerste fase de kwetsbare onderdelen binnen de drinkwatersector geanalyseerd. In de tweede fase is binnen het project een risicoanalyse voor de watersector opgesteld. De AIVD heeft dit proces ondersteund en daarbij dreigingsinformatie ingebracht. Deze analyse is de onderbouwing geweest voor een gedetailleerde beschrijving van het basisbeveiligingsniveau voor de watersector.

Voor de Nationale Veiligheidscommissie Burgerluchtvaart is een dreigingsanalyse opgesteld. De AIVD heeft geparticipeerd in de stuurgroep Nationaal Beveiligingsprogramma welke na het opleveren van een Nationaal Beveiligingsplan voor de Burgerluchtvaart medio 2003 is ontbonden.

Tevens heeft de AIVD in 2003 met verschillende partijen gewerkt aan de implementatie van de verklaring omtrent het gedrag (VOG) in de beveiliging van de burgerluchtvaart. De VOG zou de Nederlandse variant zijn op de zogenaamde 'background screening' uit de EU-verordening voor de beveiliging van de

burgerluchtvaart nr. 2320/2002 van 16 december 2002. In vergelijking tot een veiligheidsonderzoek heeft een VOG echter een beperktere betekenis. Ook bestaat binnen de EU over de vorm en inhoud van de genoemde background screening nog geen overeenstemming. Vooral nog zal dan ook geen sprake zijn van vervanging van vertrouwensfuncties door functies waarvoor een VOG vereist wordt.

In 2003 heeft het agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten de ontwikkeling van een instrumentarium voor externe auditing (toetsing door derden) van de gerealiseerde beveiliging bij gemeenten ter hand genomen. De AIVD is bij de ontwikkeling van dit instrumentarium betrokken. In 2004 zal de AIVD een onderzoek instellen naar de werking van de beveiliging van de aanvraag en uitgifte van reisdocumenten door gemeenten.

De Rijksdienst voor het wegverkeer (RDW) heeft in 2003 de ontwikkeling en productie van een nieuwe versie van het kentekenbewijs Europees aanbesteed. De AIVD heeft de RDW geadviseerd over het formuleren van de beveiligingseisen voor de productie, opslag en transport van de kentekenbewijzen en bij het beoordelen van de ingediende offertes op deze aspecten.

8.3 Integriteit van het openbaar bestuur

Wanneer integriteitsinbreuken de integriteit en het imago van het openbaar bestuur ter discussie stellen, kan dat leiden tot het verlies van het vertrouwen van de burger in de overheid. Ons democratisch bestel kan zonder dat vertrouwen niet functioneren. De AIVD verricht twee activiteiten gericht op het bevorderen van de integriteit van het openbaar bestuur.

8.3.1 Handboek integriteit

Medio 2003 is het nieuwe 'Handboek Integriteitsonderzoek' door de AIVD uitgebracht en binnen alle geledingen van het openbaar bestuur verspreid. Met het handboek worden overheden in staat gesteld om zelfstandig de integriteit van hun organisatie in kaart te brengen en te versterken. Het handboek voorziet in een zogenaamd kwetsbaarheidsonderzoek integriteit. Op verschillende manieren is het nieuwe handboek actief onder de aandacht gebracht, onder andere door de publicatie van een Nederlandse en Engelstalige versie van het handboek op de websites van het ministerie

van BZK en de AIVD en door presentaties bij departementen en gemeenten. In het kader van een overheidsbrede integriteitsinventarisatie start het ministerie van BZK een onderzoek waarin onder meer wordt nagegaan in hoeverre het handboek binnen de verschillende bestuurslagen bekend is en toegepast wordt. De uitkomsten van het onderzoek worden medio 2004 verwacht.

8.3.2 Meldpunt integriteitsaantastingen

Het Meldpunt integriteitsaantastingen (Mepia) is een voorziening waar iedereen (vermoedens van) aantastingen van de ambtelijke en bestuurlijke integriteit kan melden en waarbij de geheimhouding van de identiteit van de bron (bronbescherming) gewaarborgd wordt. Mepia stelt zich ten doel om de aard, omvang en ernst van specifieke meldingen inzichtelijk te maken en bij te dragen aan de beëindiging van de integriteitsaantastingen, danwel de ontkrachting van geruchten. De meldingen kunnen in algemenere zin leiden tot inzicht in integriteitsaantastingen, op basis waarvan vervolgens integriteitsbevorderende maatregelen en adviezen kunnen worden geformuleerd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal meldingen in de afgelopen drie jaar en laat zien welke in 2003 zijn behandeld en afgesloten.

Tabel 1

Jaar	Totaal aantal meldingen	Behandeld in 2003	Afgesloten in 2003	Werkvoorraad 2004
2001	33	1	0	1
2002	54	15	14	1
2003	49	49	45	4

Net zoals vorig jaar was de aard van de gemelde integriteitsaantastingen in 2003 zeer divers. Ook dit jaar hadden de meeste meldingen betrekking op de politie, gemeenten en de rijksoverheid. De meeste meldingen zijn afkomstig van de Regionale Inlichtingendiensten en burgers. Van de 49 meldingen in 2003 bleken er 43 niet te voldoen aan de gestelde Mepia-criteria. Een aantal van die meldingen is doorgestuurd naar andere competente organisaties. Naar aanleiding van zes meldingen is een vooronderzoek gestart. In vijf gevallen leverde dat onvoldoende informatie op om het onderzoek te continueren. Eén vooronderzoek loopt nog.

8.4 Personen, objecten en diensten

In september 2003 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het besluit van de regering om het nieuwe stelsel Bewaken en Beveiligen in te richten. Aanleiding voor het nieuwe stelsel vormden de resultaten van het onderzoek van de Commissie Van den Haak naar de beveiliging rondom Pim Fortuyn. De AIVD heeft bijgedragen aan het tot stand komen van het nieuwe stelsel en heeft, na de behandeling van dit stelsel in de Tweede Kamer in september, een aanvang gemaakt met de implementatie van zijn bijdrage aan het stelsel.

Voor zover dat mogelijk is binnen de bestaande organisatie en kaders werkt de AIVD volgens het nieuwe stelsel. Concreet betekent het dat de AIVD dreigingsmeldingen en -inschattingen levert aan de Nationaal Coördinator Bewaken en Beveiligen (NCBB) zoals geformuleerd in het nieuwe stelsel. Mede op basis van deze AIVD-producten adviseert de NCBB aan de Evaluatie Driehoek over te treffen maatregelen.

Als gastland voor een aantal internationale organisaties dient Nederland zorg te dragen voor het scheppen en in stand houden van voorwaarden voor het ongehinderd functioneren van die organisaties. In 2003 heeft de AIVD in dit verband dreigingsinschattingen verstrekt en op verzoek van de betreffende organisaties beveiligingsadviezen gegeven en veiligheidsonderzoeken uitgevoerd (zie ook paragraaf 6.2).

8.5 Vertrouwensfuncties en veiligheidsonderzoeken

Een vertrouwensfunctie kan alleen worden bekleed als door of namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een 'verklaring van geen bezwaar' is afgegeven. In verband met een dergelijke verklaring stelt de AIVD een veiligheidsonderzoek in, of laat een veiligheidsonderzoek onder zijn verantwoordelijkheid instellen. Vertrouwensfuncties worden in het algemeen onderverdeeld in C-, B- en A-functies. Deze categorieën corresponderen met de mate waarin de nationale veiligheid schade kan worden berokkend: respectievelijk 'schade', 'ernstige schade' en 'zeer ernstige schade'. De diepgang van het veiligheidsonderzoek verschilt per categorie vertrouwensfunctie. Bij de politie kent men naast A-onderzoeken ook minder zware P-onderzoeken.

8.5.1 Veiligheidsonderzoeken door de Koninklijke Marechaussee

De Koninklijke Marechaussee (KMAR) voert veiligheidsonderzoeken uit ten behoeve van de burgerluchtvaart en geeft onder mandaat van de AIVD verklaringen van geen bezwaar af. In gevallen waarin een verklaring van geen bezwaar niet lijkt te kunnen worden afgegeven draagt de Koninklijke Marechaussee de onderzoeken over aan de AIVD. In 2002 betrof dat 4.489 onderzoeken. In 2003 is dit aantal met 745 onderzoeken gedaald naar 3.744 overgedragen onderzoeken. In 1.014 van de genoemde gevallen ging het om onderzoeken waarbij sprake was van relevante justitiële antecedenten en in 1.982 gevallen leverde het veiligheidsonderzoek in eerste instantie onvoldoende gegevens op. Indien naslag in de AIVD-bestanden – de zogenoemde politieke naslag – daartoe aanleiding geeft draagt de KMAR het onderzoek eveneens over aan de AIVD. In 2003 was hiervan in 135 gevallen sprake. Voorts stuurde de KMAR 613 onderzoeken door naar de AIVD, omdat betrokkenen reeds eerder een veiligheidsonderzoek in het kader van de burgerluchtvaart hadden ondergaan en aan hen een verklaring van geen bezwaar was geweigerd.

In 2003 is de KMAR gestart met de uitvoering van hernieuwde onderzoeken in de burgerluchtvaart. Daarvan werden er 7.121 in behandeling genomen. Het betreft hier hernieuwde onderzoeken naar personen die sinds de inwerkingtreding van de Wet veiligheidsonderzoeken in 1997 of sinds 1998 over een verklaring van geen bezwaar beschikken. De hernieuwde onderzoeken hadden in 2003 betrekking op 95 procent van de relevante bedrijven op de luchthaven Schiphol. In 2004 komen de andere luchthavens voor hernieuwde onderzoeken in aanmerking.

Vergeleken met het vorige verslagjaar is het totale aanbod onderzoeken in de burgerluchtvaart met 18.940 onderzoeken gedaald naar 36.638 onderzoeken (waarvan 7.121 hernieuwde onderzoeken). Deze daling is te wijten aan een teruggang in de werkgelegenheid als gevolg van de economische recessie en aan het uitzonderlijk hoge aanbod in 2002, doordat in dat jaar circa 12.000 onderzoeken werden uitgevoerd naar het cockpit- en cabinepersoneel van de KLM.

8.5.2 Veiligheidsonderzoeken bij en door de politiekorpsen

In 2003 voerden 25 politiekorpsen veiligheidsonderzoeken uit conform de Wet veiligheidsonderzoeken of zijn daarmee gestart. Het betreft hier de zogenoemde P-onderzoeken. Deze onderzoeken worden uitgevoerd door de politie. Onder mandaat

van de AIVD worden verklaringen van geen bezwaar afgegeven. P-vertrouwensfuncties zijn minder kwetsbaar dan de A-vertrouwensfuncties, daarom zijn de P-onderzoeken minder diepgaand dan de A-onderzoeken. In totaal werden 2.026 P-onderzoeken in behandeling genomen. In gevallen waarin een verklaring van geen bezwaar niet lijkt te kunnen worden afgegeven draagt de politie de P-onderzoeken over aan de AIVD. In 2003 ging dat om 57 onderzoeken.

De AIVD voert veiligheidsonderzoeken uit ten behoeve van de A-functies bij de politiekorpsen. In 2003 betrof dat 876 A-onderzoeken, 442 meer dan in het jaar daarvoor. Voorts is de AIVD verantwoordelijk voor de opleiding en begeleiding van de politiefunctionarissen die met de uitvoering van de P-onderzoeken zijn belast. In 2003 vond de opleiding vier keer plaats en werden ruim tachtig personen opgeleid.

8.5.3 Overzicht aantallen functies en onderzoeken

De onderstaande tabel (2) biedt een overzicht van het aantal vertrouwensfuncties en het aantal in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken gedurende de afgelopen drie jaar.

Tabel 2 Totaal aantal vertrouwensfuncties (v.f) en in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken (v.o.) 2001 - 2003

	v.f. 2001	v.o. 2001	v.f. 2002	v.o. 2002	v.f. 2003	v.o. 2003
Rijksoverheid*	5.125	1.600	4.508	1.666	5.328	1.761
Defensie-orderbedrijven***	16.000	2.866	16.000	2.615	16.500	2.186
Burgerluchtvaart**	31.430	31.430	55.578	55.578	36.638	36.638
Politie			15.500	893	15.900	2.902
Vitale bedrijven***	1.547	918	1.547	1.738	1.547	399
Diversen****		1.470		1.644		1.444
Totaal	54.192	38.284	93.133	64.134	79.174	46.076

* Exclusief ministerie van Defensie en krijgsmacht, inclusief de AIVD. Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken is het aantal fte's opgenomen dat met de invulling van vertrouwensfuncties is gemoeid.

** In de kolommen vertrouwensfuncties is het aantal veiligheidsonderzoeken vermeld, omdat in de burgerluchtvaart geen concrete vertrouwensfuncties zijn aangewezen. In de burgerluchtvaart is voor toegang tot de beschermde gebieden een pas vereist. Een van de voorwaarden om een dergelijke pas te krijgen is een verklaring van geen bezwaar, die als uitkomst van een veiligheidsonderzoek is verstrekt.

*** In de rij vertrouwensfuncties is het aantal personen opgenomen dat een vertrouwensfunctie vervult.

**** De categorie 'diversen' betreft onderzoeken naar aanleiding van een verzoek van een ander land of van een internationale organisatie dat wordt gedaan in verband met de door dat land of die internationale organisatie gehanteerde beveiligingsmaatregelen.

De AIVD verwacht dat het aantal vertrouwensfuncties bij de politie zal toenemen door de vorming van de Nationale Recherche en de Bovenregionale Rechercheteams en door de uitbreiding van het aantal politiefunctionarissen in de komende jaren. Daarnaast zullen reorganisaties op regioniveau naar verwachting ook leiden tot een verhoging van het aantal vertrouwensfuncties, omdat daarbij functies van de basispolitiezorg worden overgeheveld naar recherchefuncties.

De onderstaande tabel (3) biedt een overzicht van het aantal door de AIVD in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken in de afgelopen drie jaar. Van de onderzoeken die de KMAR en de politiekorpsen hebben verricht zijn alleen de aan de AIVD overgedragen onderzoeken opgenomen. In 2003 is het aantal administratieve onderzoeken (B- en C-onderzoeken) gedaald. Het aantal onderzoeken waarbij in een veldonderzoek informanten moeten worden gehoord (de A- en overgedragen P-onderzoeken) is gestegen.

Tabel 3 Veiligheidsonderzoeken in behandeling genomen in 2003, excl. onderzoeken uitgevoerd door de KMAR

	2001	2002	2003
A-onderzoek	1.055	1.679	1.863
P-onderzoek			57
B-onderzoek	7.709 (3.334 via KMAR)	9.755 (4.489 via KMAR)	7.680 (3.744 via KMAR)
C-onderzoek	1.424	1.152	867
Totaal	10.188	12.588	10.467

8.5.4 Resultaten

In 2003 is in 41.662 gevallen een verklaring van geen bezwaar afgegeven. In nader onderzoek heeft hoor en wederhoor er in negentig gevallen toe geleid dat het voornemen tot weigering van een verklaring van geen bezwaar is ingetrokken. Deze voornemens waren in 67 gevallen geformuleerd op grond van onvoldoende gegevens en in 23 gevallen op grond van justitiële antecedenten. Aan betrokkenen is alsnog een verklaring van geen bezwaar verstrekt.

Het aantal malen dat een verklaring van geen bezwaar wel is geweigerd steeg in 2003 ten opzichte van het voorafgaande jaar met 310 (van 1.822 naar 2.132). Het merendeel daarvan had betrekking op de B-onderzoeken in de burgerluchtvaart (2.065 in 2003 ten opzichte van 1.765 in 2002). In de burgerluchtvaart werden 715 verklaringen van geen bezwaar geweigerd op grond van onvoldoende gegevens (artikel 8 Wvo) en 1047 op grond van justitiële antecedenten (artikel 7 Wvo, tweede lid onder a). In 298 van de gevallen werd een verklaring van geen bezwaar opnieuw geweigerd. Voorts hebben vijf onderzoeken in de burgerluchtvaart geresulteerd in een weigering dan wel intrekking van een verklaring van geen bezwaar op grond van persoonlijke gedragingen en omstandigheden (artikel 7 Wvo, tweede lid onder d).

De overige administratieve (B- en C-) onderzoeken hebben in 23 gevallen geleid tot een weigering van een verklaring van geen bezwaar op grond van onvoldoende gegevens en in dertig gevallen op grond van justitiële antecedenten.

Twee A-onderzoeken ten behoeve van de Rijksoverheid en vijf A-onderzoeken ten behoeve van de politie resulteerden in een weigering van een verklaring van geen bezwaar op grond van persoonlijke gedragingen en omstandigheden van betrokkenen. Een A-onderzoek ten behoeve van de politie leidde tot een weigering op grond van justitiële antecedenten. Twee P-onderzoeken resulteerden in een weigering van een verklaring van geen bezwaar op grond van respectievelijk onvoldoende gegevens over de partner van betrokkene en persoonlijke gedragingen en omstandigheden van betrokkene. Vier P-onderzoeken die zijn uitgevoerd in het verslagjaar hebben begin 2004 geresulteerd in een voornemen tot weigering van een verklaring van geen bezwaar op grond van justitiële antecedenten.

In 2003 was de totale gemiddelde duur van een veiligheidsonderzoek dat door de AIVD werd ingesteld negen weken. Het merendeel van de B- en C-onderzoeken werd ruim binnen de wettelijke behandeltermijn van acht weken afgehandeld. Overschrijdingen van de wettelijke behandeltermijn doen zich hoofdzakelijk voor bij de A-onderzoeken. De A-onderzoeken bestaan uit een administratieve fase en een daaropvolgende fase van het veldonderzoek, waarbij informanten gehoord moeten worden. Elke fase duurt doorgaans vier weken. Als het (hoge) aanbod van A-onderzoeken en de onderzoeks-capaciteit niet met elkaar in evenwicht zijn, duurt het evenwel enige weken voordat het A-onderzoek de fase van veldonderzoek in kan gaan. Hierdoor ontstaan werkvoorraden. In 2003 bedroeg de gemiddelde behandeltermijn van de A-onderzoeken 16 weken. De afhandeling van de A-onderzoeken ten behoeve van de politie nam gemiddeld twintig

weken in beslag. Een deel van de voor de uitvoering van A-onderzoeken ten behoeve van de politie bestemde onderzoekscapaciteit wordt besteed aan het opleiden en begeleiden van politiefunctionarissen die met de uitvoering van de P-onderzoeken zijn belast. Die extra werkzaamheden en het relatief hoge aanbod A-onderzoeken ten behoeve van de politie hebben een negatieve invloed op de werkvoorraden. Eind december 2003 bevonden zich 182 A-onderzoeken, waarvan 72 A-onderzoeken ten behoeve van de politie, in de fase van veldonderzoek. Daarnaast was er een werkvoorraad van 161 A-onderzoeken en 185 A-onderzoeken voor de politie.

De AIVD streeft naar het terugdringen van de gemiddelde doorlooptijden van de A-onderzoeken. Daartoe zijn verschillende maatregelen getroffen. Zo worden, onder verantwoordelijkheid van de AIVD, politiefunctionarissen betrokken bij de uitvoering van veldonderzoeken die in het kader van A-onderzoeken binnen het eigen politiekorps worden uitgevoerd. In januari 2004 start de AIVD een project waarin het hele proces van de uitvoering van de veiligheidsonderzoeken zal worden geanalyseerd. Waar mogelijk zullen aanpassingen worden geïnitieerd om de doorlooptijden te bekorten.

8.5.5 **Bezwaar en beroep veiligheidsonderzoeken**

In 2003 werden 98 bezwaarschriften ingediend tegen weigeringen een verklaring van geen bezwaar af te geven, zes keer werd beroep ingediend tegen een beslissing op bezwaar en éénmaal werd hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van een rechtbank.

In 2003 werden 91 bezwaarzaken, vier beroepszaken en twee hoger beroepszaken afgehandeld. Deels betrof dit zaken die in 2002 aanhangig waren gemaakt.

Werkvoorraad eind 2003

Bezwaarprocedures	34
Beroepsprocedures	6
Hoger beroepsprocedures	1

Resultaten bezwaarprocedures

Bezwaarschrift ingetrokken	6
Niet-ontvankelijk	25
Gegronnd	27
Ongegrond	33

Van de bezwaarschriften die gegrond werden verklaard ging het in 18 gevallen om zaken waarbij tijdens de bezwaarprocedure over de betrokkene nieuwe of aanvullende informatie bekend werd. Op basis van die informatie kon alsnog een verklaring van geen bezwaar worden afgegeven. In negen gevallen ging het om justitiële gegevens die door de Bezwarencommissie Veiligheidsonderzoeken niet ernstig genoeg werden geacht of die de betrokkene niet meer konden worden aangerekend omdat zij inmiddels waren verjaard of omdat betrokkene ondertussen was vrijgesproken van de feiten waarvan hij werd verdacht. De procedures in beroep en hoger beroep hebben niet geleid tot wijzigingen in het vaste beleid betreffende het weigeren van verklaringen van geen bezwaar.

9 Parlementaire zaken en wetgeving

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van het overleg met de Tweede Kamer en het overleg met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Daarna wordt ingegaan op twee kwesties die de nodige aandacht opeisten van zowel de Tweede Kamer als de minister van BZK: de gebeurtenissen rond prinses Margarita en haar echtgenoot en die rond het voorgenomen huwelijk van prins Johan Friso. Ook wordt aandacht besteed aan de wijzigingen in wet- en regelgeving.

9.1 De Tweede Kamer

De Tweede Kamer vergaderde in 2003 herhaalde malen over de AIVD en over zaken waarbij de AIVD was betrokken. Op 12 maart 2003 werd tijdens een plenair debat gesproken over de activiteiten van de AIVD met betrekking tot de heer De Roy van Zuydewijn, echtgenoot van H.K.H. Prinses Margarita.

De vaste commissies voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en voor Justitie voerden op 3 september 2003 overleg over het regeringsstandpunt naar aanleiding van het rapport van de commissie feitenonderzoek Veiligheid en Beveiliging Pim Fortuyn (de commissie Van den Haak) en over het nieuwe stelsel Bewaken en Beveiligen. Naar aanleiding van dit overleg verzocht de Tweede Kamer de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, onder anderen, een AIVD-medewerker te horen die destijds niet door de commissie Van den Haak in persoon kon worden gehoord. De commissie van toezicht verklaarde zich bereid dit aanvullende onderzoek te verrichten. Het onderzoek vond, omdat de WIV 2002 daarvoor geen wettelijke basis bood, plaats buiten het kader van deze wet. Inmiddels heeft de commissie zijn bevindingen aan de Tweede Kamer gerapporteerd. De belangrijkste conclusie was dat het onderzoek weinig nieuws heeft opgeleverd.

De vaste commissies voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, voor Justitie en voor Buitenlandse Zaken voerden op 30 september 2003 overleg over de bestrijding van het internationaal terrorisme.

Op 2 oktober 2003 vond een algemeen overleg plaats van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het jaarverslag 2002 van de AIVD en het verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over hetzelfde jaar.

Tot slot werd op 23 oktober 2003 plenair gedebatteerd over onder meer de naslag en

het onderzoek van de AIVD naar de toekomstige echtgenote van Z.K.H. prins Johan Friso, mevrouw M.M. Wisse Smit.

Verder kwamen de taken, bevoegdheden en activiteiten van de AIVD zijdelings aan de orde tijdens overleggen over Irak en de wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten in verband met terroristische misdrijven. Bovendien werd bij het vragenuur van 9 september 2003 en bij een algemeen overleg van de vaste commissie voor Justitie op 1 oktober 2003 gesproken over het onderzoek van de AIVD naar gewelddadige dierenrechtenactivisten.

De Tweede Kamer vergaderde niet alleen vele malen over de AIVD en zijn activiteiten, zij stelde ook tientallen malen schriftelijke vragen over de AIVD en aan de AIVD gerelateerde onderwerpen. Het aantal schriftelijke vragen vertoont een sterke groei. In 1998 werden achttmaal schriftelijke vragen gesteld. In 2003 werden 59 series schriftelijke vragen behandeld. Een overzicht van deze vragen is in bijlage 1 opgenomen.

9.2 De Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Teneinde de parlementaire controle van het doen en laten van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten te completeren heeft de Tweede Kamer de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten in het leven geroepen. De regering legt aan deze commissie vertrouwelijk verantwoording af over alle zaken aangaande de inlichtingen- en veiligheidsdiensten die niet in de openbaarheid kunnen worden behandeld. De commissie brengt jaarlijks aan de Tweede Kamer openbaar verslag uit van haar werkzaamheden.

De commissie bestond sinds 1977 uit de fractievoorzitters van de vier grootste partijen in de Tweede Kamer. Vanaf 1 april 2003 telde de commissie echter slechts drie leden, omdat de fractievoorzitter van de vierde grootste partij, de heer Marijnissen van de SP, heeft afgezien van het recht zitting te nemen in de commissie. Aan de vergadering van de commissie voorafgaand aan het debat over het voorgenomen huwelijk van Z.K.H. prins Johan Friso en mevrouw M.M. Wisse Smit van 23 oktober 2003 nam bovendien de fractievoorzitter van de PvdA, de heer Bos, geen deel. Hij was van mening dat die vergadering had moeten volgen op het openbare debat en niet daaraan voorafgaand had moeten plaatsvinden. Een en ander gaf aanleiding voor een nadere discussie in de Tweede Kamer over het functioneren en de samenstelling van de Commissie voor de

Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Dit heeft ertoe geleid dat de commissie op 11 december 2003 voorstelde de commissie uit te breiden tot alle fractievoorzitters van de Tweede Kamer. Dit voorstel werd door de Tweede Kamer overgenomen. De SP wenst ook in de huidige samenstelling geen deel uit te maken van de commissie.

De commissie vergaderde in 2003 zeven maal met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De vergaderingen hadden onder meer betrekking op de activiteiten van de toenmalige BVD inzake de heer De Roy van Zuydewijn, de oorlog in Irak en eventuele repercussies daarvan voor de nationale veiligheid, het geheime jaarverslag van de AIVD over 2002, de activiteiten van de AIVD inzake mevrouw Wisse Smit en het islamistisch terrorisme. Bij de vergaderingen waren ambtenaren van de AIVD aanwezig om waar gewenst nadere toelichting te verschaffen. Bij de vergaderingen met betrekking tot de activiteiten van de dienst inzake de heer De Roy van Zuydewijn en mevrouw Wisse Smit waren ook de minister-president en ambtenaren van het ministerie van Algemene Zaken aanwezig.

9.3 Prinses Margarita en haar echtgenoot

In een brief naar aanleiding van de gebeurtenissen met betrekking tot H.K.H. prinses Margarita de Bourbon de Parme en haar echtgenoot (Kamerstukken II 2002/03, 28 8II, nr. 1) heeft de minister-president een toelichting gegeven op de activiteiten van de toenmalige BVD met betrekking tot de heer de Roy van Zuydewijn en het daaraan ten grondslag liggende wettelijke kader. In het Kamerdebat naar aanleiding van deze brief werden met name de positie van het Kabinet van de Koningin en diens mogelijkheid de BVD informatie te vragen ter discussie gesteld. Daarnaast was er kritiek op het feit dat de ministers niet tijdig van het BVD-onderzoek op de hoogte waren gesteld. Tijdens het debat verklaarde de voorzitter van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten dat deze commissie op basis van de vertrouwelijke informatie die haar was verstrekt unaniem van mening was dat de aanwijzingen en de gezeten vragen voldoende reden voor de BVD vormden een onderzoek in te stellen naar de heer de Roy van Zuydewijn. Van de kant van de regering werd erop gewezen dat er inmiddels afspraken zijn gemaakt om te waarborgen dat een beroep op de AIVD, als opvolger van de BVD, met betrekking tot (toekomstige) leden van de Koninklijke Familie altijd loopt via het ministerie van Algemene Zaken en dat de betrokken ministers hiervan tijdig op de hoogte worden gesteld. Als antwoord op de met algemene stemmen aangenomen motie van de leden Herben en Halsema

(Kamerstukken II 2002/03, 28 811, nr. 4) heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bij brief van 28 mei 2003 (Kamerstukken II 2002/03, 28 811, nr. 10) uiteengezet op welke wijze in de WIV 2002 is geregeld in welke gevallen de AIVD bevoegd is naslag dan wel onderzoek te verrichten en in welke gevallen de AIVD informatie aan derden kan verschaffen.

9.4 Voorgenomen huwelijk prins Johan Friso

Op 10 oktober 2003 heeft de minister-president in een brief aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2003/04, 29 241, nr. 2) meegedeeld en toegelicht het besluit van de regering om geen voorstel voor een toestemmingswet in te dienen terzake van het voorgenomen huwelijk van Z.K.H. prins Johan Friso met mevrouw Wisse Smit. In deze brief werd melding gemaakt van onderzoek door o.a. de AIVD. In antwoord op de lijst van vragen die de Kamer naar aanleiding van deze brief stelde (Kamerstukken II 2003/04, 29 241, nr. 5), is nader ingegaan op de activiteiten van de AIVD (en zijn voorganger de BVD) met betrekking tot mevrouw Wisse Smit. Daarbij is tevens het juridisch kader waarbinnen de AIVD zijn werkzaamheden verricht uiteengezet, waarbij met name is gewezen op het verschil tussen naslag en onderzoek. Op grond van de afspraken ten aanzien van potentiële leden van het Koninklijk Huis vindt op verzoek van het ministerie van Algemene Zaken naslag plaats, hetgeen inhoudt dat de AIVD nagaat in hoeverre er in zijn eigen bestanden iets over betrokkene te vinden is. Onderzoek kan pas plaatsvinden als er aanleiding is tot het ernstige vermoeden dat iemand een gevaar vormt voor de nationale veiligheid, waaronder begrepen de integriteit van het Koninklijk Huis. Ten aanzien van mevrouw Wisse Smit is aanvankelijk door de AIVD uitsluitend naslag verricht, in een later stadium is mede op verzoek van de minister-president een (beperkt) onderzoek gedaan. Nadat nieuwe feiten bekend waren geworden heeft een vervolgonderzoek plaatsgevonden, over de uitkomsten waarvan de minister-president de Kamer bij brief van 28 november 2003 (Kamerstukken II 2003/04, 29 241, nr. 7) heeft geïnformeerd.

Van de kant van de regering is aangegeven (Kamerstukken II 2003/04, 29 241, nr. 5, blz. 30) dat de wenselijkheid wordt overwogen de WIV 2002 in die zin te wijzigen dat het mogelijk wordt dat de AIVD een onderzoek instelt naar toekomstige leden van het Koninklijk Huis, naar analogie van de veiligheidsonderzoeken die op basis van de Wet veiligheidsonderzoeken worden uitgevoerd. Dit heeft als voordeel dat er een op de specifieke situatie toegesneden regeling kan worden gecreëerd. In het debat met de Tweede Kamer op 23 oktober 2003 (Handelingen II 2003/04, blz. 15-913 e.v.) heeft de

minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties toegezegd te zullen komen met een analyse van de taken en de bevoegdheden van de AIVD op basis van de WIV 2002. Daarbij zal ook de wijze waarop de AIVD in de praktijk werkt aan de orde komen.

9.5 Wet- en regelgeving

Met ingang van 1 september 2003 is in werking getreden de wet van 23 april 2003 tot wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 en enige andere wetten. Deze wet bevat in hoofdzaak technische wijzigingen van de WIV 2002, die noodzakelijk waren omdat een bij de behandeling van de WIV 2002 in de Tweede Kamer aangenomen amendement betreffende de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten niet consequent in alle artikelen was verwerkt. Met ingang van 17 juli 2003 is de Regeling aanwijzing risicolanden in werking getreden. Deze regeling is gebaseerd op artikel 10 WIV 2002 en wijst de landen aan waar ambtenaren van de AIVD en de MIVD, anders dan in de uitoefening van hun functie, niet heen mogen reizen of verblijven, gezien het risico voor de nationale veiligheid.

De ambtelijke voorbereiding van het Aanwijzingsbesluit artikel 39 WIV 2002 is afgerond. Alvorens voor advies aan de Raad van State te worden gezonden zal het ontwerpbesluit overeenkomstig artikel 39, derde lid, voorgehangen worden bij de beide kamers der Staten-Generaal. In dit besluit worden personen en instanties met een publieke taak aangewezen aan wie de AIVD en de MIVD om een dringende en gewichtige reden informatie kunnen verstrekken.

De wetgeving aangekondigd in de nota 'Nieuw stelsel Bewaken en Beveiligen' (Kamerstukken II, 2002/03, 28 974, nr. 2, blz. 13), die het mogelijk moet maken dat de AIVD onderzoek doet naar personen en organisaties waarvan een mogelijke (potentiële) dreiging uitgaat naar een in het kader van dit stelsel te beveiligen en te bewaken persoon, object of dienst, wordt voorbereid.

Een evaluatie van de uitvoerbaarheid van de Wet veiligheidsonderzoeken, waarbij aanbevelingen worden gedaan voor aanpassing van wetgeving en procedures, is afgerond en zal binnenkort aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

10 Samenwerking

De AIVD werkt samen met een groot aantal organisaties in Nederland, binnen het Koninkrijk, in de Europese Unie en op internationaal niveau met collega-diensten. Hieronder worden de verschillende samenwerkingsverbanden besproken.

10.1 Samenwerking in Nederland

Ingegaan wordt op de relatie met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, met opsporingsdiensten als politie en Koninklijke Marechaussee, de ministeries van Justitie en Buitenlandse Zaken en op de samenwerking in het Financieel Expertisecentrum.

10.1.1 Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

De AIVD heeft een groot aantal raakvlakken met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD), die op dezelfde wettelijke basis werkt als de AIVD. Op gemeenschappelijke aandachtsgebieden, zoals de strijd tegen het internationale terrorisme en de ongewenste activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten, wordt informatie uitgewisseld. Ook op het terrein van de beveiligingsbevordering en dat van de veiligheidsonderzoeken wordt nauw samengewerkt. Een gezamenlijk project is de opbouw van de Nationale Signaalinterceptie Organisatie (NSO). Om de samenwerking verder te structureren wordt naar verwachting in 2004 een convenant afgesloten tussen de twee diensten.

10.1.2 Politie, justitie en KMAR

In de samenwerking met de politie is sprake van enkele belangrijke ontwikkelingen. Zo is er het project met betrekking tot de regionale en landelijke informatiehuishouding van de politie: 'de Landelijke Informatiecoördinatie DNP'. Dit project beoogt één landelijke infrastructuur voor de politieke informatiecoördinatie, over de traditionele grenzen van de openbare ordehandhaving en de strafrechtelijke handhavingstaken heen. Hiertoe zijn er een Nationaal informatieknooppunt (NIK) bij de dienst Nationale Recherche Informatie (dNRI) van het KLPD en 25 Regionale informatieknooppunten (RIK's) bij de regiokorpsen ingericht. Op regionaal niveau kunnen vooral de Regionale Inlichtingendiensten, die ex artikel 60 Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

werkzaamheden voor de AIVD verrichten, voor de aansluiting en informatie-uitwisseling met de AIVD zorgen. Zij kennen de taken van zowel RIK's als AIVD en hebben tot beide toegang. Artikel 6o-informatie kan met toestemming van de AIVD beschikbaar komen voor regionale informatiecoördinatie. Op landelijk niveau is in 2003 een liaison bij de dienst Nationale Recherche Informatie van het KLPD geplaatst. Naast het bevorderen van de informatie-uitwisseling is het tijdig voeren van overleg over de informatiestrategie, -inwinning en -exploitatie een belangrijke activiteit van deze liaison, bijvoorbeeld met het oog op het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2004.

In het nieuwe stelsel Bewaken en Beveiligen, zoals dat is ontwikkeld naar aanleiding van het eindrapport van de Commissie Van den Haak, vormt de (brede) risicobenadering een belangrijk onderdeel. Dit betekent dat de gewenste bewaking en beveiliging van een persoon, object of dienst zowel kan worden gebaseerd op concrete dreigingen (voorspelbaar), als op potentiële dreigingen (voorstelbaar). Zowel de politie als de AIVD hebben een grote rol gekregen bij het uitvoeren van het nieuwe stelsel, hetgeen hoge eisen stelt aan de samenwerking en informatie-uitwisseling. De liaison van de AIVD bij dNRI zal dan ook op dit gebied actief zijn. Verder zal de relatie met de Regionale Inlichtingendiensten die gegevens kunnen aanleveren voor onder andere de risicoanalyses van de dienst, moeten worden versterkt.

Een derde ontwikkeling betreft de grotere rol die politie en justitie hebben gekregen op het gebied van de terrorismebestrijding. Dit was reeds aan de orde in 2001 bij het verschijnen van het Actieplan 'Terrorismebestrijding en Veiligheid'. Hierin is onder meer sterke uitbreiding van de Unit Terrorismebestrijding en Bijzondere Taken (UTBT) van het KLPD voorzien. Meer recent is dit naar voren gekomen in de kabinetsnotitie 'Terrorisme en de bescherming van de samenleving', waarin staat vermeld dat een goede informatiepositie van de politie een belangrijke schakel is in de strijd tegen terrorisme. In deze notitie wordt ook de ketenbenadering inzake terrorismebestrijding benadrukt. Het uitwisselen van informatie tussen enerzijds de AIVD en anderzijds politie en justitie vormt een belangrijk onderdeel van deze keten. Om deze reden is reeds in 2002 het Afstemmingsoverleg Terrorisme geïntensiveerd en zijn dit jaar twee medewerkers van UTBT als ambtenaar in de zin van artikel 6o WIV aangewezen. Ook in andere opzichten zal op het gebied van de terrorismebestrijding verder moeten worden gewerkt aan de relatie van de AIVD met politie (en justitie). Zo zijn ook op dit gebied de RID'en van grote betekenis voor de AIVD. Daarnaast noemt de notitie als actiepunt het effectiever en efficiënter gebruik maken door de AIVD van databestanden van de politie (vooral KLPD).

In dezelfde sfeer zijn ook belangrijke stappen ondernomen om uitvoering te geven aan een aanbeveling van de Algemene Rekenkamer. In haar in april 2003 aan de Tweede Kamer gestuurde rapport 'Uitwisseling van opsporings- en terrorisme-informatie' bepleit de Rekenkamer een geautomatiseerde afstemming van gegevens tussen KLPD en AIVD. In een reactie hierop heeft de minister van BZK toegezegd dat de AIVD en de KLPD zullen bezien of het juridisch en technisch mogelijk is om de in artikel 62 WIV 2002 bedoelde informatieverstrekking langs geautomatiseerde weg te faciliteren. Overleg hierover tussen beide diensten over de oplossing van juridische en praktische knelpunten verloopt voorspoedig. Verwacht mag worden dat het eerste grote bestand, het VROS (Verwijsindex Recherche Onderzoeken en Subjecten), in de tweede helft van 2004 geautomatiseerd geraadpleegd kan worden door de AIVD.

Als laatste wordt gewezen op het project 'Kwaliteitsverbetering Regionale Inlichtingendiensten', dat op initiatief van de Raad van Hoofdcommissarissen eind 2002 is gestart. Dit project richt zich op diverse kwaliteitsaspecten met betrekking tot de RID-en, zowel ten behoeve van hun taken voor de politie, als voor de AIVD. Dit project was onderdeel van het project landelijke informatiecoördinatie DNP. In het project participeren zowel politie- als AIVD-medewerkers. Het project heeft in 2003 gewerkt aan het beschrijven van de informatieketen AIVD-politie-RID en de daarbij behorende werkprocessen. In de zomer van 2003 is ervoor gekozen om het deelproject Kwaliteitsverbetering als zelfstandig project (keten en kwaliteit AIVD-politie-RID) met een eigen projectleider, met aangepaste inhoud en een aangepast tijdpad voort te zetten. De beschrijving van de informatieketen vormt de basis voor een effectievere en efficiëntere samenwerking tussen politie en AIVD. De effectuering hiervan zal in 2004 zijn beslag krijgen. Hiermee sluit de RID aan bij de ontwikkeling binnen de politie om te komen tot een meer doelmatige organisatie.

In 2003 is de samenwerkingsrelatie met de Koninklijke Marechaussee (KMAR) geïntensiveerd en op hoofdlijnen in een nieuw protocol beschreven. Dit houdt mede verband met de initiatieven op het gebied van terrorismebestrijding zoals deze na 11 september 2001 in bijvoorbeeld het 'Actieplan Terrorismebestrijding en Veiligheid' zijn genomen. Onderdeel daarvan is de in 2003 gerealiseerde uitbreiding van de capaciteit van de Bijzondere dienst van de KMAR. De medewerkers van deze dienst verrichten onder het regime van de WIV 2002 werkzaamheden voor de AIVD. Hierbij ligt een groot accent op het internationale personen- en vreemdelingenverkeer op burgerluchthavens, bij zeehavens en de overige landsgrenzen.

10.1.3 Ministerie van Justitie

In 2003 leverde de AIVD een bijdrage aan de totstandkoming van de geïntegreerde visie op terrorismebestrijding. Deze visie is neergelegd in de nota 'Terrorisme en de bescherming van de samenleving' die de minister van Justitie namens de regering naar de Tweede Kamer zond. In deze nota worden de noodzakelijke verbanden gelegd tussen zowel preventieve maatregelen tegen terrorisme, bewakings- en beveiligingsmaatregelen, als maatregelen die de voedingsbodem voor terrorisme aanpakken. Als direct uitvloeisel van de nota zijn twee interdepartementale overlegplatforms op het gebied van terrorismebestrijding opgericht, te weten het Gezamenlijk Comité Terrorismebestrijding (GCT) en het Coördinerend Overleg Terrorismebestrijding (COTB). Beide overleggen worden voorgezeten door het ministerie van Justitie. De AIVD draagt aan deze overleggen bij door inzicht te bieden in de aard en omvang van de terroristische dreiging in Nederland. In samenspraak met de in de overleggen aanwezige bestuurlijke partners kan op die wijze gewerkt worden aan een brede contra-strategie tegen terrorisme. De AIVD vervult in het COTB tevens de functie van secretaris van het overleg.

10.1.4 Ministerie van Buitenlandse Zaken

Naast de al langer lopende samenwerkingsterreinen zoals de internationale ontwikkelingen op het gebied van terrorismebestrijding en de Europese regelgeving, vormde gedurende 2003 de opbouw van de inlichtingen buitenland-taak aanleiding tot frequent en intensief contact op diverse niveaus met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dat contact hield met name verband met de instructie - opgenomen in de toelichting bij de aanwijzing van onderwerpen voor die taak - dat inlichtingen die ten behoeve van de regering verzameld worden complementair dienen te zijn aan datgene wat langs diplomatieke weg verkregen kan worden. Slechts een voortdurende afstemming kan dit waarborgen. Bij dit gezamenlijke ontwikkelingsproces zijn in 2003 positieve ervaringen opgedaan.

10.1.5 Financieel Expertisecentrum

In 2003 heeft de AIVD bijdragen geleverd aan het Financieel Expertise Centrum (FEC). Participanten in het FEC zijn de Autoriteit Financiële Markten, het Openbaar Ministerie, De Nederlandsche Bank, FIOD-ECD, KLPD, MOT, Pensioen- en Verzekeringskamer, Belastingdienst Grote Ondernemingen Amsterdam, en de politie

Amsterdam-Amstelland. De AIVD neemt deel aan de werkgroep Terrorismedinanciering en terrorismebestrijding van het FEC. In juli 2003 heeft zij een rapportage uitgebracht. Deze rapportage beoogt financiële stromen van terroristische groeperingen inzichtelijk te maken en bespreekt de taken en informatieposities van de FEC-participanten ten aanzien van de financiering van terrorisme.

10.2 Samenwerking binnen het Koninkrijk

Van de onderwerpen die de gezamenlijke interesse hebben van de veiligheidsdiensten in Aruba, de Nederlandse Antillen en Nederland neemt de integriteit van het openbaar bestuur een steeds belangrijker plaats in. De ontwikkelingen die zich op dit terrein in de landen hebben voorgedaan hebben de aandacht getrokken van de Rijksministerraad, die vervolgens een traject heeft uitgezet waarin ook de veiligheidsdiensten een rol hebben. Tussen de ministers van de landen is afgesproken dat de diensten hun samenwerking op integriteitsgebied intensiveren. Inmiddels zijn de bemoeienissen van de afzonderlijke diensten met dit onderwerp tegen het licht gehouden en worden plannen gemaakt voor verdergaande samenwerking.

10.3 Samenwerking in de Europese Unie

In 2003 heeft Nederland initiatieven op veiligheidsterrein, in het bijzonder terrorismebestrijding, binnen het Raadssecretariaat van de Europese Unie en de Europese Commissie volledig ondersteund.

Het gaat hier onder meer om het totstandbrengen van Situation Center binnen het Raadssecretariaat, dat zich naast regio- en landenanalyses inmiddels ook bezighoudt met thema's als terrorisme en proliferatie van NBC-wapens. Binnen de Europese Commissie gaat het met name om hulpprogramma's aan derde landen op het terrein van terrorismebestrijding.

De AIVD heeft zich verder ingespannen om de aansluiting van het netwerk van Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten op de EU te verbeteren.

In december 2003 is in de Europese Raad het document over de Europese veiligheidsstrategie geaccordeerd. Dit document zal richtinggevend zijn op onderwerpen als terrorisme, proliferatie van massavernietigingswapens en 'failed

states'. Aan de hand van dit document zal een nieuw EU-actieplan terrorismebestrijding worden opgesteld. Tegen deze achtergrond zal de AIVD zijn activiteiten in EU-verband vormgeven, waarbij het in het bijzonder gaat om het creëren van een goede aansluiting van het circuit van inlichtingen- en veiligheidsdiensten op de EU. In het Nederlands EU-voorzitterschap in 2004 staat terrorismebestrijding hoog op de agenda, waarbij in een pijleroverstijgende aanpak endogene en exogene factoren van terrorisme gezamenlijk worden aangepakt.

10.3.1 Counter-terrorist Group

In 2003 kwam het overleg van de hoofden contra-terrorisme van de Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de Counter-terrorist Group (CTG), wederom bijeen. De groep is belast met de versterking van operationele samenwerking tussen de diensten. In de tweede helft van dit jaar zijn vertegenwoordigers van de tien nieuwe lidstaten van de Europese Unie waarnemend lid geworden van dit overleg. De CTG – die na 11 september 2001 werd opgericht – is daarmee een uniek gremium in de naoorlogse geschiedenis. De dreigingsanalyse islamistisch terrorisme, die ongeveer elke drie maanden wordt vervaardigd, is inmiddels stevig verankerd in het werk van de groep en bewijst dat er een eensluidende visie op dit fenomeen bestaat onder de Europese diensten. Ook zijn er diverse initiatieven genomen om experts van de diensten bijeen te brengen en hun onderlinge kennis uit te wisselen van zowel islamistisch-terroristische netwerken, hun modus operandi als de daartegen te gebruiken contra-strategieën door diensten.

In de tweede helft van 2004 zal de AIVD het overleg van de CTG voorzitten. Vanaf dat moment zullen de tien nieuwe diensten volwaardig lid zijn van de CTG. Een goede inbedding van deze diensten vormt dan ook een belangrijke doelstelling van dat voorzitterschap.

10.3.2 Comité Terrorisme

Het Comité Terrorisme in de tweede pijler van de Europese Unie komt maandelijks bijeen. Een belangrijk doel van dit comité is het houden van overzicht over alle initiatieven op het terrein van terrorismebestrijding binnen en buiten de EU en daar op sturen. Bijzondere aandacht is er daarbij voor financiering van terrorisme. Aan dit doel wordt invulling gegeven door het aangaan van dialogen met derde landen en het afstemmen met tal van fora op het terrein van terrorismebestrijding (VN, G8, enz.) Een tweede belangrijk doel is het betrekken van het onderwerp terrorismebestrijding in de

samenwerking met derde landen, met name herkomstlanden van islamistische terroristen. Het gaat hier dus om een forward defense strategie van de EU, die ook in 2004 tijdens het Iers en Nederlands voorzitterschap vol aandacht zal krijgen. Hiertoe worden onder meer regio- en landenanalyses over terroristische dreiging gemaakt, aan de hand waarvan wordt bepaald of en hoe hulp van de EU op het terrein van terrorismebestrijding gestalte kan krijgen. De AIVD zal in de praktische uitwerking bijdragen aan hulp aan Indonesië, in lijn met het beleid van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De AIVD droeg tevens bij aan een missie naar Zuid-Oost Azië om verdere samenwerkingsmogelijkheden te verkennen tussen landen in die regio.

10.3.3 **Werkgroep Terrorisme**

Het overleg van politiediensten en veiligheidsdiensten over contra-terrorisme in de derde pijler (JBZ-pijler) van de Europese Unie in de werkgroep terrorisme (WGT) vond in 2003 zo'n tienmaal plaats. Gewerkt is onder meer aan de invoering van een operationeel handboek voor zogeheten multinationale ad hoc teams. Deze teams, waaraan ook Europol op verzoek kan deelnemen, dienen ertoe om gegevens in te winnen en uit te wisselen in de pro-actieve- of inlichtingenfase van terrorismebestrijding. De mogelijkheid binnen de EU om multinationale ad hoc teams in te stellen dateert al vanaf medio 2002, maar in praktijk blijkt dat van dit instrument weinig tot geen gebruik wordt gemaakt. Onder het voorzitterschap van Italië zijn daarom de voorwaarden geschapen om hierin verandering te brengen door (1) nationale contactpunten voor de teams aan te wijzen en (2) in een handboek vast te leggen welke bevoegdheden elke lidstaat in kan zetten in het kader van deze teams. Voor Nederland zijn zowel de AIVD als het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) als contactpunt aangewezen.

Een tweede belangrijke taak van de werkgroep in 2003 was het uitvoeren van een onderzoek in elk van de lidstaten naar de uitwisseling van informatie tussen enerzijds politiediensten en anderzijds inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Dit onderzoek - waarbij vertegenwoordigers van lidstaten op onderzoek gaan in een andere lidstaat - is een direct uitvloeisel van de maatregelen die de JBZ-Raad na 11 september 2001 heeft aangenomen. Nederland hecht veel waarde aan dit onderzoek, niet in de laatste plaats omdat de thematiek van informatie-uitwisseling in 2003 in Nederland centraal is komen te staan. Begin 2004 zal een team van experts een bezoek brengen aan Nederland. De evaluatierapporten van de lidstaten zullen in 2004 in de WGT worden besproken, ook tijdens het Nederlands voorzitterschap. Het Nederlands voorzitterschap van de WGT (waarvan de AIVD de delegatie leidt) streeft ernaar om het belang van de

uitwisseling van informatie te onderstrepen door middel van het agenderen van het onderzoek naar radicaliseringstendensen en het rekruteren voor de jihad.

10.4 Internationale samenwerking

De oorlog in Irak, de bestrijding van het internationaal terrorisme en de proliferatie van NBCR-wapens vereisen een intensieve informatie-uitwisseling, niet alleen tussen diensten die al decennia met elkaar samenwerken. De AIVD gaat met name op het gebied van de bestrijding van terrorisme ook single-issue relaties aan met diensten die tot voor kort niet in aanmerking zouden komen voor een samenwerkingsrelatie. Zo is de samenwerking van de AIVD met de diensten van de Russische Federatie snel groeiend op dit belangrijke terrein.

Binnen de Europese samenwerkingsverbanden tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten heeft de AIVD veel inspanning gedaan de toetreding van de tien nieuwe landen tot de EU ook weerspiegeld te krijgen in die verschillende gremia.

Op de top van regeringsleiders in Praag is besloten dat de NAVO ook een taak heeft op het gebied van terreurbestrijding. In verband daarmee is de relatie tussen AIVD en de relevante onderdelen van de NAVO versterkt.

10.4.1 Het AIVD-liaison-netwerk en de bilaterale contacten

De grote behoefte aan internationale samenwerking heeft ook zijn gevolgen gehad voor het liaison-netwerk en voor de bilaterale contacten van de AIVD. De liaisons worden veel en intensief ingeschakeld bij het optimaliseren van de operationele uitwisseling van gegevens tussen collega-diensten over de gehele wereld.

In 2003 is het AIVD-liaison-netwerk uitgebreid met een permanente liaison in de Golf-regio. Plaatsing van deze liaison is erg belangrijk in verband met de versterkte aandacht voor de situatie in deze regio, met name Irak, voor terreurbestrijding en voor de ontwikkelingen rond Iran.

De contacten met de buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten worden niet alleen verzorgd door de AIVD-liaisons in het buitenland. Een groeiend aantal buitenlandse diensten heeft in verband met de noodzaak tot internationale samenwerking een vertegenwoordiger in Nederland gestationeerd en bij de AIVD aangemeld.

Verder heeft de AIVD in 2003 het relatiernetwerk verder vergroot door nieuwe contacten aan het grote aantal reeds bestaande toe te voegen.

10.4.2 Internationale samenwerking op het gebied van beveiligingsstandaarden

Om inzicht te verkrijgen in de beveiligingsniveaus van IT-beveiligingsapparatuur is in internationaal verband een methodiek voor het evalueren en certificeren van IT-beveiligingsapparatuur ontwikkeld, de 'Common Criteria'. In 2000 is door dertien landen waaronder Nederland het 'Arrangement on the Recognition of the Common Criteria Certificates in the field of Information Technology Security' ondertekend. Inmiddels is dit Arrangement uitgebreid tot 19 landen die zich gecommitteerd hebben aan een (wederzijdse) erkenning van certificaten voor IT-beveiligingsproducten. Hiermee samenhangend is door TNO met ondersteuning van de AIVD, een Nederlands schema voor het evalueren en certificeren van IT-beveiligingsproducten opgezet dat in de loop van 2004 operationeel zal worden.

11 Communicatie, inzageverzoeken en klachten

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het communicatiebeleid van de AIVD, de verzoeken om kennisneming van AIVD-gegevens, de klachten en op het project geschiedschrijving.

11.1 Communicatie

De rol van de AIVD is in het publieke debat bij verschillende gelegenheden uitgebreid aan de orde geweest. Zo werden vraagtekens geplaatst bij de wijze waarop de dienst onderzoek had gedaan naar veiligheidsrisico's rond de toetreding van nieuwe leden tot de koninklijke familie.

Ook was er discussie over de waarde van de informatie van de AIVD op basis waarvan verschillende personen waren aangehouden op verdenking van terroristische activiteiten. Deze personen werden door de rechter niet voor deze activiteiten veroordeeld. De discussie bleek voor een groot deel te berusten op misverstanden over de wettelijke mogelijkheden en beperkingen van de AIVD. De minister heeft getracht deze in zijn overleg met de Tweede Kamer en in de media zo veel mogelijk weg te nemen. Op de waarde van de informatie van de AIVD in een strafproces is hij ook ingegaan met een ingezonden artikel in NRC Handelsblad van 3 december 2003. De AIVD tracht in zijn communicatiebeleid zo veel mogelijk duidelijkheid te scheppen, zowel over actuele veiligheidsrisico's, als over hetgeen men van de AIVD kan verwachten gelet op de wettelijke taken en bevoegdheden van de dienst en de daarmee gegeven mogelijkheden en beperkingen.

11.2 Verzoeken om kennisneming

Voor een ieder bestaat de mogelijkheid een verzoek tot kennisneming van eventueel bij de AIVD vastgelegde gegevens in te dienen. Uitsluitend informatie die niet langer actueel is voor de taakuitvoering van de AIVD komt voor informatieverstrekking in aanmerking. De verstrekking van gegevens die niet actueel is blijft echter achterwege indien daardoor bronnen of werkwijzen van de AIVD worden onthuld. In principe worden ook persoonsgegevens van derden niet verstrekt. Een uitzondering wordt gemaakt waar het gaat om gegevens over een overleden echtgenoot, geregistreerd partner, kind of ouder van de aanvrager.

De behandeling van verzoeken om kennisneming blijft complex en arbeidsintensief. Dankzij de langere wettelijke behandeltermijn, deze bedraagt uiterlijk drie maanden, slaagt de AIVD erin de verzoeken tijdig af te ronden.

Evenals in voorgaande jaren ontving de AIVD in 2003 een groot aantal verzoeken om kennisneming. Van de 185 verzoeken hadden er 129 betrekking op eventueel aanwezige gegevens over de verzoekers zelf. Door 26 verzoekers werd verzocht om kennisneming van gegevens over overleden verwanten. Wetenschappers en journalisten verzochten dertig maal om kennisneming van andere dan persoonsgegevens.

In 2003 tekenden twintig verzoekers bezwaar aan tegen weigeringen kennisneming toe te staan, acht verzoekers gingen in beroep tegen beslissingen op bezwaar en twee verzoekers gingen in hoger beroep tegen uitspraken van de rechtbank. Van de procedures die in 2003 nog liepen werden 22 bezwaren, acht beroepszaken en 25 hoger beroepszaken afgehandeld. Het vaste beleid van de AIVD kon in alle gevallen de rechterlijke toets doorstaan.

Werkvoorraad eind 2003

Verzoeken om kennisneming	22
Bezwaarprocedures	3
Beroepsprocedures	9
Hoger beroepsprocedures	1

11.3 Klachten

In het verslagjaar is bij de AIVD een klacht ingediend door een persoon die tijdens een bezwaarprocedure onvoldoende werd geïnformeerd over de stand van zaken. Deze klacht is met instemming van de klager intern afgedaan.

Bij de Nationale ombudsman zijn in het verslagjaar drie klachten ingediend aangaande de AIVD. De eerste klacht werd ingediend naar aanleiding van een vermeende toepassing van een bijzondere bevoegdheid jegens de klager. In deze zaak heeft de AIVD na intern onderzoek reeds in 2002 geconcludeerd dat er geen sprake was van onrechtmatig handelen en dat ook overigens niet is gebleken van enige onbehoorlijke gedraging. Ook bij de Nationale ombudsman is deze klager niet in het gelijk gesteld.

De tweede klacht ging over de handelwijze van de AIVD met betrekking tot een verzoek tot inzage. Ook in deze zaak werd de klager niet in het gelijk gesteld. De derde klacht ging over het feit dat klager veronderstelt dat ambtenaren van een Regionale Inlichtingendienst eigenmachtig persoonsgegevens zouden hebben verstrekt aan de reguliere politie. De Nationale ombudsman heeft het onderzoek in deze zaak beëindigd omdat de rechter zich reeds over deze kwestie had uitgesproken en de rechter de desbetreffende handeling niet onrechtmatig achtte.

11.4   Geschiedschrijving

Bij besluit van 4 september 2003 verleende minister Remkes aan dr. D. Engelen, voormalig medewerker van de dienst, de opdracht tot het schrijven van een geschiedenis van de Binnenlandse Veiligheidsdienst in de Koude Oorlog. De heer Engelen zal worden begeleid door een wetenschappelijke commissie onder leiding van de directeur van het NIOD, prof.dr. J.C.H. Blom. Daarnaast zal een ambtelijke commissie er op toezien dat noodzakelijk geheim te houden gegevens (identiteit van bronnen, modus operandi) ook inderdaad geheim blijven. Het project is inmiddels van start gegaan.

12 Interne bedrijfsvoering

Dit hoofdstuk over de interne bedrijfsvoering gaat in op het personeelsbeleid, de interne informatievoorziening, het facilitair bedrijf, de registratie-, documentatie- en archief-functie, het kwaliteitsmanagement, de financiën, de bedrijfsvoeringsmededeling en de activiteiten van de departementale auditdienst.

12.1 Personeel

Evenals als 2002 werd het afgelopen jaar gekenmerkt door een forse instroom van nieuwe medewerkers. Een trend die zich gelet op de groei van de dienst enerzijds en de toenemende uitstroom als gevolg van de vergrijzing anderzijds ook de komende jaren zal voortzetten.

In verband met de omvang van de instroom en de vooruitzichten op dit punt voor de komende jaren, is de opvang van nieuwe medewerkers grondig herzien. Inmiddels functioneert een structuur, waarin men binnen een tevoren bepaalde periode op uiteenlopende manieren grondig vertrouwd wordt gemaakt met de taken en werkwijze van de dienst. De praktijk laat zien dat de nieuwe wijze van voorbereiden op inschakeling in het werkproces van de AIVD positief bijdraagt aan snelle inzetbaarheid en motivatie van nieuwe medewerkers.

Een belangrijke organisatiewijziging is de invoering van een zogenaamde groepsfunctie. Hierbij is een aantal nauw aan elkaar gelieerde functies in de operationele teams opgeheven en ondergebracht in één brede (groeps)functie, waarbinnen medewerkers zich door het vervullen van verschillende functionele rollen kunnen ontwikkelen. In kwalitatieve zin is deze wijziging gericht op vergroting van flexibiliteit voor de organisatie en het verbeteren van ontwikkelingsmogelijkheden voor medewerkers.

12.2 Informatievoorziening

Door toepassing van nieuwe netwerktechnologie is de AIVD steeds beter in staat alle beschikbare informatie op de werkplek van de medewerkers aan te bieden. In dat kader

zijn ook in 2003 vorderingen geboekt. Als immer is de beveiliging van deze voorzieningen integraal onderdeel van de inzet van de nieuwe technologie en krijgen daarbij zowel de fysieke, organisatorische en personele aspecten van beveiliging aandacht.

Ook zijn de mogelijkheden om via datacommunicatie informatie uit te wisselen met binnen- en buitenlandse zusterdiensten verder uitgebreid.

Verder zijn de eerste verkenningen uitgevoerd ten behoeve van ingrijpende innovatie van de automatiseringsfaciliteiten van de dienst. Deze vernieuwingsslag moet de AIVD in staat stellen om de groeiende diversiteit aan digitale informatie en de groeiende digitale informatiestroom van partners effectief, op eenvoudige wijze en in samenhang met elkaar te kunnen gebruiken.

In het werk van de AIVD speelt het raadplegen van open bronnen een belangrijke rol. Om het raadplegen van deze bronnen te verbeteren, is in 2002 een gebruikersvriendelijke infrastructuur ingericht. Via een beveiligd netwerk heeft men op de eigen werkplek toegang tot een uitgebreid scala aan databestanden. Het afgelopen jaar lag de nadruk op het opleiden van de gebruikers in het veilig en effectief gebruik van alle beschikbare open bronnen. In 2003 zijn driehonderd AIVD-medewerkers opgeleid en heeft ongeveer de helft van alle AIVD-medewerkers toegang tot dit netwerk gekregen. Het aantal beschikbare open bronnen via dit netwerk, is sterk toegenomen. In 2004 ligt de nadruk op de integratie van al deze bronnen tot een coherent geheel, een verdieping in het efficiënt gebruik ervan en het leveren van informatie uit open bronnen op maat. In 2003 is tevens de technische infrastructuur ontwikkeld om relevant audio- en videomateriaal te digitaliseren.

12.3   Facilitair Bedrijf

In maart 2003 hebben de ministers van BZK, VROM en OCW hun fiat gegeven aan uitvoering van de plannen om de AIVD in 2007 in het voormalige kantoorpand van OCW in Zoetermeer te huisvesten. Daarmee werd een fase afgesloten waarin gezocht werd naar alternatieven voor de huidige huisvesting in Leidschendam die door de groei van de organisatie te beperkt is gebleken. Door het vele voorwerk dat is verricht kon al snel gestart worden met de nadere definitie van eisen en wensen ten aanzien van de toekomstige huisvesting. In september 2003 is op basis daarvan vastgesteld wat aan verbouwing noodzakelijk is en met welk budget moet worden gerekend.

Sinds oktober 2003 wordt gewerkt aan het voorlopig ontwerp voor de herinrichting. Veel aandacht gaat uit naar de uitwendige aanpassingen van het kantoorcomplex, waarbij zowel de beveiliging van de organisatie als de belangen van de omwonenden aan de orde zijn. Om de omwonenden te informeren over de toekomstige burens zijn twee bewonersbijeenkomsten gehouden. Via een nieuwsbrief worden alle betrokkenen op de hoogte gehouden van de voortgang van het project.

12.4 Registratie, documentatie en archief

12.4.1 Archiefselectielijst

In 2003 is het formele vaststellingstraject van de wettelijk vereiste archiefselectielijst, op grond waarvan wordt vastgesteld welke archiefbescheiden voor blijvende bewaring of voor vernietiging na een vooraf bepaalde periode in aanmerking komen, van start gegaan. In het zogenaamde driehoeksoverleg, waarin deskundige actoren op het beleidsterrein, vertegenwoordigers van het Nationaal Archief en van de AIVD zitting hebben, is gesproken over de concept-selectielijst. Tijdens dit overleg wordt rekening gehouden met het administratieve belang, het belang van de recht- en bewijszoekende burger en het historisch belang van de archiefbescheiden. Op basis van de uitkomsten van dit overleg zal in 2004 de concept-selectielijst worden bijgesteld en vervolgens worden aangeboden aan de minister van OCW, die vervolgens de Raad voor Cultuur hoort. Vervolgens leggen de ministers van BZK en OCW de conceptlijst voor aan de Tweede Kamer, waarna deze uiteindelijk officieel wordt vastgesteld. De beschikking tot vaststelling wordt dan in de Staatscourant gepubliceerd. De AIVD gaat pas na de formele vaststelling van de selectielijst daadwerkelijk over tot vernietiging van de archiefbescheiden die voor vernietiging in aanmerking komen.

12.4.2 RID schouwingen

Net als in de voorafgaande jaren zijn eind 2002 en begin 2003 alle Regionale Inlichtingendiensten bezocht voor een schouwing van de administratie, waarbij deze worden getoetst aan de hand van de WIV 2002. Het algemene beeld is dat de kwaliteit van archivering en documentatie op voldoende niveau is. Bij RID'en die de beschikking hebben over administratieve capaciteit was de minste aanleiding tot aanmerkingen of advisering. In deze ronde is eveneens aandacht besteed aan de naleving van de richtlijnen voor de administratieve verwerking van onderzoeken die door de politie worden verricht op grond van de Wet veiligheidsonderzoeken. Dit deel van de

schouwingen bleek vanwege de opstartfase van veiligheidsonderzoeken bij de politie prematuur. In 2004 zal hier opnieuw aandacht aan besteed worden.

12.5 Kwaliteitsmanagement

In 2003 is het gedachtegoed van het INK-kwaliteitsmodel geïntroduceerd als leidraad bij het denken over en werken aan verbetering van het functioneren van de organisatie. Langs verschillende trajecten is en wordt informatie verzameld, die de basis moet vormen voor een breed meerjaren-kwaliteitsprogramma. Het plaatsvervangend hoofd AIVD leidt dit programma. Hij is in verband daarmee vanaf 1 december 2003 ontheven van zijn verantwoordelijkheid voor de directie Strategie en Juridische Zaken van de AIVD.

Vooruitlopend op een definitieve programmaopzet zijn reeds enkele speerpunten vastgesteld en in gang gezet. Eén daarvan betreft de herinrichting van en het onderhoud aan de administratieve organisatie (AO) van de organisatie. In 2003 is daarvoor een basis gelegd in de vorm van een AO-statuut en een globaal plan van aanpak. In 2004 wordt gestart met het toetsen, verbeteren en beschrijven van processen en het implementeren daarvan. De andere speerpunten hebben betrekking op innovatie van de informatiehuishouding en versterking van de externe gerichtheid van de AIVD. Ook een medewerkerswaarderingsonderzoek maakt in 2004 deel uit van het kwaliteitsprogramma.

In de loop van 2003 zijn diverse evaluatieonderzoeken uitgevoerd, waarmee werd ingezoomd op uiteenlopende beleids- en uitvoeringsprocessen. Ook voor 2004 is een aantal van dergelijke evaluaties voorzien. Op termijn is een aanvraag voor een externe INK-audit voorzien.

In 2003 heeft op verzoek van de AIVD externe toetsing plaatsgevonden van de kwaliteit van de milieuzorg bij de AIVD. Dit heeft geleid tot toekenning van het ISO 14001 certificaat.

12.6 Financiën

De begroting van de AIVD maakt onderdeel uit van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De opstelling, uitvoering en

verantwoording van de begroting maken dan ook deel uit van het financiële proces binnen het ministerie van BZK. De financiële middelen binnen de AIVD worden voornamelijk ingezet voor betaling van salarissen en uitgaven voor de bedrijfsvoering. Daarnaast is sprake van een 'geheime begroting', die operationele uitgaven van de dienst omvat.

Het totale financiële beeld over 2003 laat zien dat de begroting van de AIVD met ca. € 1,6 mln. is overschreden. Dit werd veroorzaakt door incidentele kosten voor de huisvesting van de groeiende dienst. De overschrijding is binnen de totale begroting van het ministerie gecompenseerd.

Het resultaat van de bestedingen is beschreven in de voorgaande hoofdstukken van dit jaarverslag. Gedurende het jaar is op basis van bijgestelde prioriteiten tot reallocatie van begrotingsmiddelen overgegaan. De departementale Auditdienst heeft inmiddels op basis van onderzoek kunnen onderschrijven dat in zijn algemeenheid geldt dat de begrotingsmiddelen op een zo doelmatig en doeltreffend mogelijke wijze zijn aangewend voor de inzet van personeel en materieel. Dit geldt zowel voor de bestaande inzet, als voor intensivering op de aandachtsgebieden waarvoor extra middelen beschikbaar zijn gesteld.

Van extra middelen was in 2003 sprake op het gebied van terrorisme, als onderdeel van een toekenning in 2002, die gefaseerd beschikbaar wordt gesteld. De extra middelen werden met name besteed aan extra personeel en materieel om de organisatie op dit gebied beter toe te rusten. In materiële zin betrof het investeringen in operationele en ondersteunende infrastructuur en in signalintelligence. Met het laatste kan de AIVD in de toekomst aansluiting vinden bij de Nationale Sigint Organisatie.

Voorts werd in 2003 het eerste deel van een oplopende reeks van extra middelen voor het nieuwe stelsel van Bewaken en Beveiligen toegekend. Hiermee kon de AIVD zijn aandeel leveren in de start van de interdepartementale uitvoering van de aanbevelingen van de commissie Van den Haak.

Ook is, mede met de van andere departementen ontvangen bijdragen, in 2003 een begin gemaakt met de Cryptofaciliteit, waarin beveiliging van informatieuitwisseling binnen de rijksoverheid tot stand wordt gebracht.

Tenslotte was sprake van extra middelen voor tijdelijke versterking in verband met de crisis in Irak en, vanuit reeds eerder toegekende groei, op enkele bestaande aandachtsgebieden, waaronder de inlichtingentaak buitenland.

Begroting 2003 (realisatiecijfers)

Personele uitgaven	€	47,6 mln
Materiële uitgaven	€	26,9 mln
Geheime uitgaven	€	3,0 mln

12.7 Bedrijfsvoeringsmededeling

In het begrotingsjaar 2003 is op een gestructureerde wijze aandacht besteed aan de bedrijfsvoering van de AIVD. Op basis van een risico-analyse is een systematische afweging gemaakt inzake de in te zetten instrumenten van sturing en beheersing. Dit omvat mede het vaststellen van het van toepassing zijnde normenkader en de uitgangspunten voor opname van aandachtspunten in deze mededeling.

Gedurende het jaar is verder vorm gegeven aan zowel de uitvoeringsfase als de planningsfase van het management-controlsysteem. Ten aanzien van de uitvoeringsfase heeft de dienst de departementale managementrapportages in de interne beleids-, beheers- en begrotingscyclus geïncorporeerd, door planmatige en inhoudelijke afstemming met de interne organisatie van de dienst. Inhoudelijke afstemming was vooral van belang rond de periodieke rapportage aan de minister over ontwikkelingen op specifieke dossiers. Deze rapportage heeft ook in 2003 weer een grote rol gespeeld in de verantwoording die de dienst rond zijn optreden aflegt. Rond de operationele uitvoering is in 2003 het fundament onder de beleids-, beheers- en begrotingscyclus verstevigd door de ontwikkeling en systematische toepassing van analyse- en beoordelingsinstrumenten voor de inzet van bijzondere inlichtingen-middelen.

Ten aanzien van de planningsfase is in het kader van de beleids-, beheers- en begrotingscyclus een forse stap gezet. Voor het eerst is in 2003 een in de interne cyclus bedoelde reeks van planningsdocumenten op samenhangende wijze tot stand gekomen, waarbij op diverse niveau's doelstellingen en activiteiten steeds concreter zijn gepresenteerd. Het tot de reeks behorende jaarplan voor 2004 is inmiddels door de minister goedgekeurd.

In 2004 zullen de nieuwe en verbeterde planningsinstrumenten op effectieve en efficiënte wijze worden doorvertaald naar bestaande en nieuwe rapportage-instrumenten. Ook dan geldt dat aansluiting gezocht zal worden bij de vernieuwde instrumenten die door het departement worden ontwikkeld.

In de voortgangsrapportages over 2003 werd specifiek melding gemaakt van de geplande evaluatieonderzoeken als bedoeld in de ministeriële Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoeken. In 2003 is gebleken dat uitvoering van deze regeling voor de AIVD een groot capaciteitsbeslag met zich meebrengt. Externe partijen, die in zekere mate inzage verkrijgen in de bedrijfsvoering van de dienst, kunnen immers maar beperkt worden benut. In 2003 zijn dan ook niet alle voorgenomen onderzoeken afgerond. Desondanks is voor 2004 een nieuwe planning vastgesteld. De nog af te ronden onderzoeken uit 2003 zullen daaraan worden toegevoegd.

Voorts heeft de AIVD in 2003 risico-analyses op de bedrijfsvoering in gang gezet. Twee daarvan werden afgerond en krijgen een vervolg in de vorm van nadere maatregelen. Een derde analyse is uitgesteld in afwachting van het herontwerp van de te onderzoeken procedure.

Voor zowel de evaluatieonderzoeken als de risico-analyses op de bedrijfsvoering geldt dat de AIVD in 2004 naar aanleiding van een nieuw onderhoudsplan voor de administratieve organisatie beter zicht wil krijgen op het niveau van de processen waarop deze instrumenten worden ingezet en op de daarbij passende planning.

Tenslotte zijn in 2003 enkele verbeterplannen uitgevoerd op het gebied van het administratief beheer. Dit heeft plaatsgevonden in nauw overleg met de departementale Auditdienst, die heeft geconcludeerd dat voldoende resultaat is geboekt.

12.7.1 Departementale Auditdienst

Met het oog op het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat in 2003 sprake was van beheerste bedrijfsprocessen binnen de AIVD. Wel vragen de genoemde aandachtspunten om extra inzet op verbetering van enkele onderdelen. Hieraan zal in 2004 vooral invulling worden gegeven onder de paraplu van het dienstbrede kwaliteitsprogramma. De identificatie van interne prestatie-indicatoren en het implementeren en onderhouden van de administratieve organisatie gelden daarbij als randvoorwaarde.

Op grond van de Comptabiliteitswet en het daarop gebaseerde Besluit taak DAD, voert de departementale Auditdienst (DAD) audits uit ten behoeve van de departementsleiding. De Audits leiden tot onafhankelijke oordelen over de kwaliteit van de interne en externe verantwoordingsinformatie en processen en van de naleving van rijksbrede en departementale kaderstellingen van bedrijfsvoering.

Met behulp van een vernieuwd, geïntegreerd audit-programma legt de DAD de nadruk op omgevingsanalyses (incl. risico-analyses op de bedrijfsvoering), procesanalyses en evaluaties.

Voor de uitvoering van het auditprogramma bij de AIVD dienen separate afspraken gemaakt te worden omtrent reikwijdte en diepgang van de onderzoeken en betrokkenheid van auditmedewerkers. Het onderzoek heeft zich in 2003 beperkt tot accountantscontroles. Met het oog op de bevindingen zijn verbeterplannen opgesteld voor (onderdelen van) het administratieve beheer binnen de AIVD. Hierop zijn door de DAD gedurende het jaar voortgangcontroles uitgevoerd. Over de bevindingen, de verbeterplannen en de voortgang daarvan is gedurende 2003 tussen het plaatsvervangend hoofd AIVD en de directeur van de DAD overleg gevoerd.

Kamerstukken

23 432 De situatie in het Midden-Oosten

- nr. 120   Verslag van een Algemeen Overleg van 25 juni 2003 over de mogelijke Nederlandse militaire bijdrage aan de multinationale stabilisatiemacht voor Irak.
- nr. 124   Brief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de voorzitter van de Tweede Kamer over beschikbare informatie en bronnen bij de besluitvorming over de oorlog in Irak.
- nr. 125   Brief van de minister-president aan de voorzitter van de Tweede Kamer over een rapportage van de Britse veiligheidsdiensten betreffende Irak.
- nr. 127   Verslag van een Algemeen Overleg van 10 september 2003 over o.a. recente ontwikkelingen in Irak en de gevolgen daarvan voor de Nederlandse militairen in Zuid-Irak.
- nr. 129   Lijst van vragen en antwoorden inzake een rapportage van de Britse veiligheidsdiensten betreffende Irak.
- nr. 139   Verslag van een Algemeen Overleg van 27 november 2003 over een rapportage van de Britse veiligheidsdiensten over massavernietigingswapens in Irak.

27 834 Criminaliteitsbeheersing

- nr. 29   Verslag van een Algemeen Overleg van 24 april 2003.

27 925 Bestrijding internationaal terrorisme

- nr. 82 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer m.b.t. Terrorismebestrijding.
- nr. 86 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de activiteiten van de fundamentalistische moslimorganisatie Takfir Wal Hijra in Nederland.
- nr. 90 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over islamitisch terrorisme.
- nr. 91 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de in Eindhoven gevestigde stichting Al Waqf al-Islami en de moskee Al Furqaan.
- nr. 94 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de notitie 'Terrorisme en de bescherming van de samenleving'.
- nr. 96 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de zesde en tevens laatste voortgangsrapportage m.b.t. het actieplan Terrorismebestrijding en Veiligheid van 5 oktober 2001.
- nr. 99 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarmee wordt aangeboden de voortgangsrapportage 2003 'Tegengaan van terroristische aanslagen met NBC-middelen'.
- nr. 101 Verslag van een Algemeen Overleg van 30 september 2003 over islamitisch terrorisme.
- nr. 102 Brief van de minister van Defensie mede namens de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de stand van zaken van de oprichting van een Nationale Sigint Organisatie (NSO).
- nr. 103 Brief van de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de reactie van de minister op het advies 'Vreemdelingenbeleid en terrorismebestrijding' van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ).

- nr. 104   Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over beantwoording van vragen over de bestrijding van het internationaal terrorisme.
- nr. 106   Brief van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten aan de voorzitter van de Tweede Kamer over haar voorne-
men een onderzoek in te stellen naar de rechtmatigheid van de uitvoering van
het onderzoek van de AIVD naar radicaliserings-processen binnen de islamitische
gemeenschap.
- nr. 108   Verslag van een Algemeen Overleg van 18 november 2003 over de zesde voort-
gangsrapportage Terrorismebestrijding en veiligheid.

**28 059   Wijziging wetboek van Strafvordering en andere wetten i.v.m. aanpassing
bevoegdheden tot vorderen van gegevens terzake van telecommunicatie
(vorderen gegevens telecommunicatie)**

Eerste Kamer

- nr. 187   Gewijzigd voorstel van wet.

28 374   Aanslag op de heer W.S.P. Fortuyn

- nr. 18   Lijst van vragen en antwoorden over het standpunt van de regering over het
rapport van de Commissie Feitenonderzoek Veiligheid en Beveiliging Pim
Fortuyn.
- nr. 19   Antwoord van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer
op het verzoek van kamerlid Vos om een reactie op de uitlatingen van de minis-
ter van BZK op het vonnis inzake Volkert van der G.
- nr. 20   Motie van de leden Cornielje en Eerdmans inzake het alsnog in persoon horen
van drie medewerkers van de BVD, KLPD en NCC door de commissie van
toezicht om een volledig beeld van het handelen van deze diensten m.b.t. de
beveiliging van Pim Fortuyn te verkrijgen.

nr. 21 Gewijzigde motie van de leden Cornielje en Eerdmans ter vervanging van die gedrukt onder nr. 20.

nr. 22 Verslag van een Algemeen Overleg van 3 september 2003.

nr. 23 Brief van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarin de commissie aangeeft zich te beraden over het verzoek zoals verwoord in de motie van de leden Cornielje en Eerdmans (28 374, nr. 21).

nr. 24 Brief van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarin de commissie zich bereid verklaard het door de Kamer verlangde aanvullende onderzoek te verrichten.

28 463 Wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten in verband met terroristische misdrijven (Wet terroristische misdrijven)

nr. 9 Nader verslag.

nr. 10 Nota naar aanleiding van het nader verslag.

nr. 25 Motie van het lid Wilders c.s.

nr. 26 Motie van het lid Van Fessem c.s.

nr. 27 Motie van het lid Dittrich c.s.

nr. 29 Verslag van een hoorzitting van 20 oktober 2003 over het wetsvoorstel.

28 649 Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 en enige andere wetten.

nr. 5 Nota naar aanleiding van het verslag.

Eerste Kamer

- nr. 183 Eindverslag van de vaste commissie voor BZK en de Hoge Colleges van Staat.
- 28 797 Voordracht ter vervulling van de vacature van de voorzitter en twee leden van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten**
- nr. 1 Brief van de vaste commissie voor BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer i.v.m. de voordracht van drie kandidaten ter vervulling van de vacature van een voorzitter.
- nr. 2 Brief van de vaste commissie voor BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer i.v.m. de voordracht van drie kandidaten ter vervulling van een vacature van lid.
- nr. 3 Brief van de vaste commissie van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer i.v.m. de voordracht van drie kandidaten ter vervulling van een vacature van lid.
- 28 811 Gebeurtenissen met betrekking tot H.K.H. Prinses Margarita de Bourbon de Parme en haar echtgenoot**
- nr. 1 Brief van de minister-president aan de voorzitter van de Tweede Kamer waarmee hij inzicht geeft in het handelen van de overheid in dit kader.
- nr. 2 Mededeling.
- nr. 4 Motie van de leden Herben en Halsema.
- nr. 6 Motie van het lid Kalsbeek c.s.
- nr. 8 Brief van de minister-president aan de voorzitter van de Tweede Kamer n.a.v. de publiciteit rond het kamerdebat over de zaak van prinses Margarita en de heer De Roy van Zuydewijn.
- nr. 9 Brief van de minister-president aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het verzoek van kamerlid Halsema om openbaarmaking van de notitie van de Landsadvocaat terzake de affaire Margarita.

-
- nr. 10   Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over instanties en personen die gemachtigd zijn de AIVD een verzoek dan wel een opdracht tot onderzoek te verstrekken.
- nr. 11   Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de aangifte van prinses Margarita tegen oud-bewindslieden, ambtenaren en anderen.
- nr. 12   Verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden.

28 833   Controle op Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

- nr. 1   Brief van het Presidium met een overzicht van de overwegingen die ten grondslag liggen aan de positie van de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

28 844   Integriteitsbeleid openbaar bestuur en politie

- nr. 1   Brief van de minister van BZK ter aanbieding van de nota 'Integriteitsbeleid openbaar bestuur en politie'.
- nr. 2   Nota 'Integriteitsbeleid openbaar bestuur en politie'.
- nr. 3   Verslag van een Algemeen Overleg van 3 september 2003 over de nota 'Integriteitsbeleid openbaar bestuur en politie' en de brief van de minister van BZK naar aanleiding van een uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (AB 2003, 3 'Winsum').

28 845   Uitwisseling van opsporings- en terrorisme-informatie

- nr. 1   Brief van de Algemene Rekenkamer aan de Tweede Kamer ter aanbieding van het rapport 'Uitwisseling van opsporings- en terrorisme-informatie'.
- nr. 2   Rapport 'Uitwisseling van opsporings- en terrorisme-informatie'.

28 859   Voordracht ter vervulling van de vacature van een lid van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

nr. 1   Brief van de vaste commissie voor BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer i.v.m. de voordracht van drie kandidaten ter vervulling van een vacature van lid.

28 974   Nieuw stelsel bewaken en beveiligen

nr. 1   Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer bij de aanbieding van de nota over het nieuwe stelsel van bewaken en beveiligen als uitwerking van de aanbevelingen van de Commissie Feitenonderzoek Veiligheid en Beveiliging Pim Fortuyn, het regeringsstandpunt van 17 december 2002 en de motie Verhagen c.s. van 19 december 2002.

nr. 2   Nota over het nieuwe stelsel van Bewaken en Beveiligen.

29 037   Verslag van de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de laatste vijf maanden van 2002

nr. 1   Verslag vastgesteld op 10 september 2003.

nr. 2   Verslag van een Algemeen Overleg van 2 oktober 2003 over o.a. het AIVD-jaarverslag 2002 en het verslag van de Commissie voor de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de laatste vijf maanden van 2002.

29 200 VI   Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 2004

nr. 63   Verslag van een Algemeen Overleg van 1 oktober 2003 over dierenactivisten.

29 200 VII Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2004

- nr. 2 Memorie van toelichting.
- nr. 3 Lijst van vragen van de vaste commissie voor BZK en antwoorden van de regering n.a.v. het AIVD-jaarverslag 2002.
- nr. 6 Verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden.

29 241 Voorgenomen huwelijk Z.K.H. prins Johan Friso

- nr. 1 Brief van de minister-president over de beantwoording van vragen van de leden Erdmans en Kalsbeek.
- nr. 2 Brief van de minister-president over het besluit van de regering geen voorstel van wet in te dienen bij de Staten-Generaal ter verkrijging van toestemming voor het voorgenomen huwelijk van Z.K.H. prins Johan Friso met mevrouw Wisse Smit.
- nr. 3 Brief van de minister-president met de antwoorden op de vragen van het lid Kalsbeek uit het ordedebat van 30 september 2003 over de relatie van mevrouw Wisse Smit met de heer Klaas Bruinsma.
- nr. 4 Brief van de minister-president met de antwoorden op de vragen van de leden Herben en Vos uit het ordedebat van 7 oktober 2003 over de eventuele verheffing tot de adelstand van mevrouw Wisse Smit en de ministeriële verantwoordelijkheid.
- nr. 5 Lijst van vragen aan de regering over de brief van de minister-president aangaande het niet indienen bij de Staten-Generaal van een voorstel van wet ter verkrijging van toestemming voor het voorgenomen huwelijk van Z.K.H. prins Johan Friso met mevrouw Wisse Smit.
- nr. 7 Brief van de minister-president aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het vervolgonderzoek door de AIVD en DKDB m.b.t. mevrouw Wisse Smit.

29 375

**De samenstelling van de Commissie voor de Inlichtingen- en
Veiligheidsdiensten**

nr. 1

Brief van het Presidium aan de leden d.d. 17 december 2003 inzake de samenstelling van deze commissie.

Handelingen

Handelingen I 2002/03, nr. 22, blz. 673

Behandeling van het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 en enige andere wetten (28 649).

Handelingen II 2002/03, nr. 43, blz. 2992-3038

Behandeling van de brief van de minister van Buitenlandse Zaken inzake Irak (23 432, nr. 77).

Handelingen II 2002/03, nr. 48, blz. 3173-3232

Behandeling van de brief van de minister-president, minister van Algemene Zaken over gebeurtenissen met betrekking tot H.K.H. prinses Margarita (28 8II, nr. 1).

Handelingen II 2002/03, nr. 52, blz. 3413

Behandeling van het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 en enige andere wetten (28 649).

Handelingen II 2002/03, nr. 75, blz. 4215-4228

Behandeling van de brief van het Presidium over controle op inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (28 833).

Handelingen II 2002/03, nr. 86, blz. 4993-5027

Debat over Irak (23 432).

Handelingen II 2002/03, nr. 90, blz. 5190-5194

Vragen van het lid Griffith aan de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over dierenactivisten.

Handelingen II 2002/03, nr. 91, blz. 5228-5233

Debat naar aanleiding van een Algemeen Overleg op 3 september 2003 over veiligheid en beveiliging (28 374).

Handelingen II 2003/04, nr. 15, blz. 863-924

Debat over de brief van het kabinet over het niet indienen van een toestemmingswet voor het voorgenomen huwelijk van Z.K.H. prins Johan Friso en mevrouw M.M. Wisse Smit (29 241).

Handelingen II 2003/04, nr. 33, blz. 2189-2224 en 2333-2362

Behandeling van het wetsvoorstel Wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten in verband met terroristische misdrijven (28 463).

Aanhangsel van de Handelingen

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 669

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over het wereldwijd aftappen van internetverkeer door de VS.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 690

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Eerdmans over aanpassingen in het rapport-Van den Haak inzake de beveiliging van Pim Fortuyn.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 799

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Eerdmans en Janssen van Raaij over GroenLinks in Wageningen en de BVD.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 800

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Oven over het verrichten van veiligheidsonderzoeken naar de rechterlijke macht.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 842

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over de uitzetting van Mullah Krekar.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 866

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Bommel over de lastercampagne die prinses Margarita en haar man Edwin de Roy van Zuydewijn zou treffen.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 892

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Halsema en De Graaf over de informatie van de Tweede Kamer inzake het onderzoek naar Edwin de Roy van Zuydewijn.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1010

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over een onderzoek naar de veiligheid van de tapkamers.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1034

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Graaf over de werving van Nederlandse staatsburgers met een Iraakse achtergrond door het Amerikaanse leger.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1035

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Vos over het aantal telefoontaps in de jaren negentig.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1056

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over scholieren en hun mogelijke reis naar Tsjetsjenië.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1148

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Vos over de oprichting van een Nationale Sigint Organisatie (NSO) bij de AIVD.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1153

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Hirsi Ali over ronselpraktijken voor de Jihad.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1311

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Gerkens en De Wit over Seceurop, Schiphol en gevaarlijke stoffen/wapens.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1316

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Eurlings en Sterk over de Arabisch-Europese Liga (AEL).

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1391

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Koenders over de Nederlandse regering, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en de steun voor de actie in Irak.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1404

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders, Eurlings en Eerdmans over Saoedisch geld en terroristische activiteiten.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1449

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Van den Brink en Eerdmans over mogelijke nauwere samenwerking in de strijd tegen illegale immigratie en terrorisme.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 1450

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Hamer en Dijsselbloem over ‘extreem rechts’ en vmbo-scholen.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1459

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over de beoogde voorzitter van de AEL, Mohammed Cheppih.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1460

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over nadere gegevens betreffende de beoogde voorzitter van de AEL-Nederland, Mohammed Cheppih.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1461

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Eerdmans over de organisatie Al-waqf Al-islami die in de Al Furqaan moskee Eindhoven opleidingen verzorgt tot strijder in de heilige oorlog.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1462

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over onderzoek naar een mogelijke tijdelijke sluiting van de Al-Fourqaan moskee in Eindhoven.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1552

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Schreijer-Pierik, Van Haersma Buma, Mosterd, Terpstra en Eerdmans over de mogelijke stopzetting van vergevorderd onderzoek naar dierenactivisten.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1553

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Vos over het aantal telefoontaps in de jaren negentig.

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1834

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Vos over de mogelijk gebrekkige controle op de Regionale Inlichtingendiensten (RID).

Aanhangsel Handelingen II 2002/03, nr. 1882

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Dijsselbloem, Van Heemst en Van Dam over de mogelijke aanslag op de islamitische basisschool Tariq Ibnoe Ziyad te Eindhoven.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 45

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over het mogelijk verzoek van een Saoedische diplomaat te Den Haag voor politiek asiel in Nederland.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 52

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Mosterd, Atsma, Schreijer-Pierik en Van Haersma Buma over de waarschuwing van de COV.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 58

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Eurlings over een mogelijke machtsstrijd binnen de ar-Rahmane moskee in Amsterdam.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 77

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over het mogelijk verzoek van een Saoedische diplomaat te Den Haag voor politiek asiel in Nederland.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 88

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Velzen over mogelijke Nederlandse bedrijven en personen bij symposium van Pakistaans kernwapenlaboratorium

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 89

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Koenders over het 8th International Symposium on advanced materials en Dr.A.Q. Khan Research laboratories.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 90

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Karimi over het nucleaire programma van Pakistan.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 105

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Hirsi Ali over nieuwe gegevens inzake Saoedische financiering van islamitisch radicalisme in het Westen.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 130

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Eerdmans over de mogelijke liefdesrelatie tussen mevrouw Wisse Smit en Klaas Bruinsma.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 213

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over de Joodse Defensie Liga (JDL).

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 214

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Eurlings over het optreden van de Joodse Defensie Liga (JDL) in Nederland.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 219

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Vos over het aantal telefoontaps in de jaren negentig.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 294

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Bommel over mogelijke uitspraak van de Nationale ombudsman inzake de communicatie tussen burger en overheid.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 309

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Bakker over de mogelijke Nederlandse betrokkenheid bij de werving in Nederland van mensen met een Iraakse achtergrond door het Amerikaanse leger.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 383

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Bommel over mogelijke verkoop van gifgassen aan Irak door Frans van Anraat.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 416

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over mogelijke arrestatie van vijf radicale moslims.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 455

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Bommel over mogelijke verkoop van gifgassen aan Irak door Frans van Anraat.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 479

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over de mogelijke 'doorstart' van de stichting Al Aqsa.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 485

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over mogelijke betrokkenheid van de AIVD bij de verlening van verblijfsvergunningen aan asielzoekers.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 527

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over de uitzetting van Mullah Krekar.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 551

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Velzen over mogelijke export doorvoer van nucleaire kennis en materialen.

Kamervragen gesteld in 2003 en afgehandeld in 2004

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 678

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders, Eurlings en Eerdmans over de financiering van de es-Salaam-moskee in Rotterdam.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 680

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over mogelijke Saoedische financiering van islamitisch radicalisme in het Westen.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 698

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over de Turks-islamitische terreurgroep IBDA-C.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 699

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over inlichtingendiensten inzake de strijd tegen Al-Qaida.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 702

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van der Ham over mogelijk criminele dierenactivisten uit Engeland.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 779

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Fessem over het mogelijk doorlaten van cokekoffers bij de bagagebehandeling op Schiphol.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 784

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Örgü over mogelijke arrestatie van een Iraakse moslimextremist op Schiphol.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 838

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Dittrich en Lambrechts over het mogelijk vergaren van inlichtingen bij asielzoekers ten behoeve van de AIVD.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 843

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Karimi over mogelijke spionagepraktijken van VN-medewerkers voor Israël.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 892

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Eurlings over VN-evaluaties inzake de ontwikkeling van Al-Qaida.

Aanhangsel Handelingen II 2003/04, nr. 962

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over de mogelijk grote terreurdreiging in de EU.

1. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD). De minister stelt de aandachtsgebieden vast en legt over het werk van de AIVD verantwoording af aan het parlement. Het hoofd AIVD rapporteert aan de minister. De minister maakt deel uit van de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (zie punt 2).

2. De Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) is een onderraad van de ministerraad, bestaande uit de minister-president en de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Defensie, Buitenlandse Zaken en Justitie. De RIV is in 2003 negen keer bijeengekomen.

Het belangrijkste onderwerp dat in de RIV aan de orde kwam was het islamistisch terrorisme. Van de zijde van de AIVD is regelmatig schriftelijk en mondeling een dreigingsinschatting gegeven, zowel van dreiging vanuit het buitenland als vanaf Nederlandse bodem. Daarnaast zijn aan de orde gekomen het NBC-terrorisme, gewelddadig dierenrechtenactivisme en het nieuwe Voorschrift voor de informatie-beveiliging bij de rijksdienst voor bijzondere informatie (VIR-BI). Ook is de voortgang besproken van de Nationale Sigint Organisatie en is de opdrachtverlening voor het AIVD-onderzoek betreffende andere landen aan de orde geweest. De veiligheidssituatie in Irak kreeg herhaalde malen de aandacht van de RIV.

3. Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)

Het CVIN is het ambtelijk voorportaal van de RIV en heeft als leden de coördinator inlichtingen- en veiligheidsdiensten van het ministerie van Algemene Zaken (voorzitter), de directeur-generaal Politieke Zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken, de directeur-generaal Rechtshandhaving van het ministerie van Justitie, de directeur-generaal Openbare Orde en Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse

Zaken en Koninkrijksrelaties, het hoofd AIVD en de directeur MIVD. Het CVIN is in 2003 zeven keer bijeen geweest. De onderwerpen die zijn behandeld zijn dezelfde als die in de RIV.

4. Commissie van toezicht

De WIV 2002 voorziet in een onafhankelijke commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De commissie heeft tot taak het achteraf controleren of de AIVD en de MIVD hun taken uitvoeren in overeenstemming met de WIV 2002 en de Wet veiligheidsonderzoeken (WVO). De commissie adviseert de betrokken ministers gevraagd en ongevraagd over haar bevindingen. Ook adviseert de commissie over de behandeling van klachten en de uitvoering van de zogenaamde notificatieverplichting door de ministers. In het kader van haar taken kan de commissie op eigen initiatief of op verzoek van elk van de beide Kamers der Staten-Generaal een onderzoek instellen. De betrokken ministers, de hoofden en medewerkers van de AIVD en de MIVD en allen die overigens bij de uitvoering van WIV 2002 en WVO zijn betrokken, verschaffen de commissie alle gewenste inlichtingen ten behoeve van haar onderzoeken. De commissie heeft toegang tot alle informatie die bij de diensten berust en kan getuigen en deskundigen horen, desgewenst onder ede.

Op 26 november 2003 heeft de commissie de Tweede Kamer medegedeeld dat zij in het kader van haar toezichthoudende taak voornemens is een onderzoek te verrichten naar de rechtmatigheid van de uitvoering van het onderzoek van de AIVD naar radicaliseringsprocessen binnen de islamitische gemeenschap. Tevens zal de commissie ter oriëntering op en voorbereiding van komende diepteonderzoeken regelmatig steekproeven houden bij de AIVD (Kamerstukken II, 2003/04, 27 925, nr. 106).

Colofon

Uitgave, productie en redactie

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Afdeling Interne en Externe Betrekkingen
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

E-mail ieb@euronet.nl
Internet www.aivd.nl

Basisvormgeving

Buro van Bergenhenegouwen, Den Haag

Vormgeving omslag

Van Langen Drukwerk B.V., Rijswijk

Druk

Van Langen Drukwerk B.V., Rijswijk

April 2004

Algemene Inlichtingen-
en Veiligheidsdienst